

MIDDLE EAST JOURNAL OF REFUGEE STUDIES

Cilt/Volume: 8 • Sayı/Number: 2 • Güz/Autumn 2023

ISSN: 2149-4398 • eISSN: 2458-8962

Middle East Journal of Refugee Studies uluslararası ve hakemli bir dergidir.
Yayımlanan makalelerin sorumluluğu yazarına / yazarlarına aittir.

Middle East Journal of Refugee Studies is the official peer-reviewed, international journal of the International Refugee Rights Association. Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği Adına
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
/Owner and Chief Executive Officer

Av. Abdullah Resul Demir

Genel Yayın Yönetmeni/Executive Editor
Süleyman Kurt

Baş Editor/Editor-in-Chief
Prof. Dr. Orhan Kocak

Editörler/Editors

Zehra Özküçük
Neşe Tomruk Ünal
Fatma Kurt
Mehmet Talha Güvençer
Muhammed Murat Yılmaz
Sena Yumurtacı

Danışma/Hakem Kurulu/Editorial Advisory Board

Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel (Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Hür Mahmut Yücer (Sağlık Bilimleri Üniversitesi)
Doç. Dr. Osman Akgül (İstanbul Üniversitesi)
Doç. Dr. Ömer Akgül (Sağlık Bilimleri Üniversitesi)
Doç. Dr. Recep Özdemir (Adıyaman Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Fatih Kucur (İstanbul Üniversitesi/Cerrahpaşa)
Dr. İrfan Ersin (İstanbul Medipol Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bolat (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)
Dr. Ozat Shamshev (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)
Dr. Furkan Düzenli (Düzce Üniversitesi)
Dr. Abdullah Selim Doğan (Yalova Üniversitesi)

Redaktör/Galley Proof
Ceren Kaya

Tasarım ve Uygulama/Graphic Design
Bilimon Medya ve İletişim Anonim Şirketi

Yayın Türü/Type of Publication

Uluslararası Süreli Yayın/International Periodical

Yayın Dili/Language of Publication

Türkçe ve İngilizce/Turkish and English

Yayın Periyodu/Publishing Period

Altı ayda bir Haziran ve Aralık aylarında yayımlanır/Biannual (June&December)

Baskı ve Cilt/Press

Bilimon Medya ve İletişim Anonim Şirketi

Adres: Yenişehir Mah. Mustafa Akyol sk. Arwen Merlin A Blok No: 7AA

Pendik / İstanbul

İletişim/Correspondence

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği

Ali Kuşçu Mah. Büyük Karaman Cad. Taylasan Sok. Toprak Apt. K: 1 Fatih İstanbul

Telefon: +90 (212) 531-2025 **Web:** <http://mejrs.com/> **Elektronik posta:** admin@mejrs.com

Editörden

İlk sayısını Haziran 2016 ‘da yayınlamış olduğumuz dergimiz, o günden bugüne göç ve göçe dair olan meseleler etrafında hem akademik düzlemde hem sahada okunabilir bir fayda sağlamak için yolculuğunu sürdürmektedir. Ancak hepimizin de bildiği gibi marifet iltifata tabidir. Dolayısı ile bu yolculuğumuzu, yürüyüşümüzü sürdürebilmek açısından sizlerin katkısı, eleştirisi ve iltifatı bizler için her zaman temel motivasyon kaynağı olmuştur ve olmaya devam edecektir. Biz de bu noktada bu yolculuğumuzun bugüne ulaşmasında bize katkı sağlayan herkese yürekten teşekkürü bir borç biliriz.

Bugün gelmiş olduğumuz noktada göç ve göçe dair meseleler artık hem ülkemizin hem de dünyanın en önemli konularından birisi olarak önümüzde durmaktadır. Bununla birlikte tabii ki göçün sebep ve sonuçları gittikçe de daha büyük oranda günlük yaşamımızın, siyasetin ve akademinin gündemine gelmekte ve önümüzde duran sorunlara yönelik çözüm arayışları da buna paralel olarak her geçen gün dahada artmaktadır. Biz de bu noktada bundan sonraki yolculuğumuza devam ederken, dergimizin Haziran 2023 sayısı itibariyle, göç ve göçe dair değişen meseleleri daha sistematik halde inceleyerek literatüre derinleşmiş katkılar sunmayı hedeflemekteyiz. Hedefimizi gerçekleştirmemize yardımcı olacak olan önümüzdeki sayılara ait konu başlıklarını bu sayımızda heyecan ve mutlulukla sizlerle paylaşıyoruz. Elbette ki sayılarımız sadece bu dosya konularından oluşmayacak ve bu noktada bizimle farklı çalışmalarını paylaşmak isteyen araştırmacılarımızın da bizlerle olmalarını umut ederken, biz de destekçileri olmaya devam edeceğiz.

Yeni dönemimizde daha güçlü ve gür bir ses çıkarmak amacıyla sizi dergimize katkı vermeye ve bizimle yoldaş olmaya çağırırmaktayız. Elbette akademik kaygılar ve makale endüstrisinin bize dayattığı olumsuz şartların farkındayız. Ancak şikâyet ettiğimiz şeye tabii olmak yerine elimizi taşın altına koyup bir alternatif üretme çabamızın da sizlerin nezdinde karşılık bulacağından eminiz. Bu düşüncelerle yeni sayımızı sizlerin beğenisine sunuyoruz.

Selamlar

İçindekiler / Table of Contents

MAKALELER / ARTICLES

Afgan Göçmenlerin Sosyokültürel Uyumlarının İş Tatminine Etkileri: Bursa İli Örneği / The Effect Of Afghan Immigrants' Sociocultural Adaptation On Job Satisfaction: The Case Of Bursa Province.....07

Ahmad Jawid Haqyar

Mevlüt Camgöz

Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Sosyal Entegrasyonu: Bir Niteliksel Analiz Çalışması / Social Integration of Syrian Refugees in Türkiye: A Qualitative Study.....31

Büşra Kızık

Refugee Rights in Islam and in Modern Refugee Law with Special Reference to The Non-Refoulement Principle / İslam Hukukunda ve Modern Hukukta Mülteci Hakları: Geri Göndermeme İlkesine Odaklı Bir İnceleme.....51

Khadija Elmadmad

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Safi ve Diğerleri V. Yunanistan Kararı Üzerine Bir İnceleme / An Evaluation on The European Court of Human Rights' Safi and Others V. Greece Decision.....69

Celil Akdoğan

Yazarlara Notlar / **Instructions for Authors.....86**

Gelecek Sayılar / **Future Issues.....94**

AFGAN GÖÇMENLERİN SOSYOKÜLTÜREL UYUMLARININ İŞ TATMİNİNE ETKİLERİ: BURSA İLİ ÖRNEĞİ¹

Ahmad Jawid Haqyar²

Mevlüt Camgöz³

Öz

Göç olgusu tarihsel süreçte olduğu gibi modern toplumlarda da önemli bir gündem maddesi olarak ön plana çıkmaktadır. Geçmişte daha çok ulusal bağlamda köyden kente göç şeklinde görülen bu olgu günümüzde uluslararası bir boyut kazanmış, savaş ve ekonomi gibi faktörlerin olumsuz etkileri milyonlarca insanın yer değiştirmesine sebep olmuştur. 2000’li yılların başından bu yana Türkiye’ye olan Afgan göçü de bunlardan birisidir. Bu araştırma Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumlarının iş tatminine etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada Minnesota İş Tatmin ve SCAS-R Sosyokültürel Uyum Ölçekleri kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeylerindeki artış iş tatminini düşürmektedir. Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumu ile iş tatminleri arasında görülen ters yönlü ilişkinin sebebi, sosyokültürel uyumu yüksek kişilerin beklenti ve hedeflerinin sosyokültürel uyumu düşük bireylerin beklenti ve hedeflerine göre ulaşılması daha zor olması ve hedeflerini daha az gerçekleştirebilmeleridir. Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeyi arttıkça iş tatmininin düşmesi göçmen kitlesinin zamanla daha düşük tatmin seviyesine ulaşacağını gösterir. Bu olgu Afgan göçmenlerin iş ve ülke değiştirme isteğini arttıracaktır.

Anahtar Kelimeler: İş Tatmini, Sosyokültürel Uyum, Afgan Göçmenler

¹ Bu çalışma Ahmad Jawid HAQYAR’ın Bursa Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde tamamlanan yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Ahmad Jawid HAQYAR, Bursa Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü ahmadjawidhaqyar@gmail.com ORCID : 0009-0005-5873-4044

³ Assoc. Prof. Dr., Bursa Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi İşletme Bölümü mevlut.camgoz@btu.edu.tr ORCID : 0000-0001-7106-3293

THE EFFECT OF AFGAN IMMIGRANTS' SOCIOCULTURAL ADAPTATION ON JOB SATISFACTION: THE CASE OF BURSA PROVINCE⁴

Ahmad Jawid Haqyar⁵

Mevlüt Camgöz⁶

Abstract

The phenomenon of migration comes to the fore as an influential agenda in modern societies as well as in the historical process. In the past, this phenomenon, which was seen as migration from village to city in a national context, has gained an international dimension today. The negative effects of factors such as war and economy have caused the displacement of millions of people. Afghan migration to Turkey since the beginning of the 2000s is one of them. This study aims to reveal the effects of Afghan immigrants' sociocultural adaptation on job satisfaction. Minnesota Job Satisfaction and SCAS-R Sociocultural Adaptation Scales were used in the study. According to the findings, the increase in the sociocultural adaptation level of Afghan immigrants reduces their job satisfaction. The reason for the inverse relationship between the sociocultural adaptation of Afghan immigrants and their job satisfaction is that the expectations and goals of people with high sociocultural adaptation are more difficult to reach and less able to meet their goals compared to the expectations and goals of individuals with low sociocultural adaptation. As the sociocultural adaptation level of Afghan immigrants increases, the decrease in job satisfaction indicates that the immigrant mass will reach a lower level of satisfaction over time. This phenomenon will increase the desire of Afghan immigrants to change jobs and countries.

Keywords: Job Satisfaction, Sociocultural Adaptation, Afghan Immigrants

⁴ This study is derived from the master's thesis completed by Ahmad Jawid HAQYAR at Bursa Technical University Graduate School of Natural and Applied Sciences.

⁵ Ahmad Jawid HAQYAR, Bursa Technical University Graduate School of Natural and Applied Sciences, ahmadjawidhaqyar@gmail.com, ORCID: 0009-0005-5873-4044

⁶ Assoc. Prof. Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Business Administration, Bursa Technical University, mevlut.camgoz@btu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7106-3293

Received: December, 20, 2023

Accepted: December, 27, 2023

Copyright © 2020 ▪ International Refugee Rights Association ▪ <http://mejrs.com>

ISSN 2149-4398 ▪ eISSN 2458-8962

Autumn 2023 ▪ 8(2) ▪ 7-28

Giriş

Göçmenler günümüzde sanayi ve hizmet sektörlerinde önemli bir işgücü kitlesini oluşturmaktadır. Afganistan vatandaşları son dönemlerde çeşitli nedenlerden dolayı farklı ülkelere göç etmektedir. Bu ülkeler arasında Türkiye de yer almaktadır. Türkiye’de sanayi, tekstil, inşaat ve tarım gibi çeşitli sektörlerde çalışmaktadırlar. ABD’ye (Amerika Birleşik Devletleri) baktığımızda ülke nüfusunun çoğu göçmenlerden oluşmaktadır. ABD’nin hızlı bir şekilde ekonomik kalkınmasında göçmenlerin etkisi göz ardı edilemeyecek seviyededir. ABD şu anda bile birçok göçmen almaktadır. Türkiye’deki Suriyeli ve Afgan göçmenler sosyal, kültürel ve mesleki nitelikleri dikkate alınarak doğru istihdam sahalarına yönlendirilirse ekonomik kalkınmaya daha iyi katkı sağlayacaktır.

Göçmenler için zor ve güç olan durumların en başında, yeni iş şartlarına ve çevre koşullarına uyum sağlamak gelir. Bu çerçevede göçmenlerin iş tatmini üzerinde dolaylı ya da doğrudan etki edebilecek olan sosyokültürel uyum kavramının üzerinde durulması önem arz etmektedir. Afgan göçmenler üzerinde sosyokültürel uyumun iş tatmini açısından ne derece etkili olduğu incelemeye değer bir olgudur. Ayrıca literatürde, işletmelerde göçmenlerin sosyokültürel uyumlarının iş tatmini üzerindeki etkilerini araştıran yeterli kaynak bulunmaması da göz önüne alındığında bu araştırmanın önemi artmaktadır.

Bu araştırmanın amacı Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeylerinin iş tatmini üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Çalışmada iş tatmini ve sosyokültürel uyum kavramlarının ele alınmasındaki temel amaç, Afgan göçmenlerin Türkiye’de yaşamakta oldukları tecrübeyi çok boyutlu olarak ele alıp hem göçmenlerin sosyo-ekonomik durumlarına hem de ülke ekonomisine katkı sağlayacak çıkarımlar elde etmektir. Nitekim göçmenlerin içinde buldukları toplumla uyum içinde yaşayabilmeleri ve emeklerini ortaya koydukları işlerde ekonomik katkı sağlayabilmeleri sosyokültürel uyum ve iş tatmini ile yakından alakalıdır.

Veri toplama aşamasında sosyokültürel uyum ve iş tatmini ölçeği Bursa ilinde yaşayan Afgan göçmenlere uygulanmıştır. Çalışmada temel olarak korelasyon ve regresyon analizleri kullanılmıştır. Araştırma esasen Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumları ve iş tatminlerini ilişkisel yönde inceleme çabasını kapsamaktadır. Bu amaç çerçevesinde araştırmada ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. İlişkisel tarama modelinin amacı, iki veya ikiden fazla değişken arasında ilişki derecesini ve bu değişkenler arasında fark olup olmadığını belirlemektir. Bu modelde değişkenler arasındaki ilişki karşılaştırma türü ve korelasyon türü olmak üzere iki grupta incelenir. Karşılaştırma grubunda, en az iki değişken mevcut ve bu değişkenlerden birine (bağımsız değişken) göre gruplar oluşturularak, diğer değişkene (bağımlı değişken) göre aralarında bir fark olup olmadığı incelenmektedir. Korelasyon grubunda ise değişkenlerin birlikte farklı olup olmadığı, eğer fark söz konusu ise bu farkın nasıl olduğu bulunmaya çalışılmaktadır (Karasar, 2012, s.81).

Uygulama bulguları neticesinde Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumunun iş tatminleri-

ne etkilerinin araştırılması sonucunda Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumu arttıkça iş tatmininin düştüğü görülmüştür. Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumu ile iş tatminleri arasında görülen ters yönlü ilişkinin sebebi, sosyokültürel uyumu yüksek kişilerin beklenti ve hedeflerinin sosyokültürel uyumu düşük olanların beklenti ve hedeflerine göre ulaşılması daha zor olması ve hedeflerini daha az karşılayabilmeleridir.

Çalışmanın kavramsal çerçeve bölümünde sosyokültürel uyum ve iş tatmini kavramları açıklanmaktadır. Literatür bölümünde sosyokültürel uyum ve iş tatmini ile ilgili daha önceki ulusal ve uluslararası çalışmalar tanıtılmaktadır. Uygulama bölümünde ise bu araştırmanın amacı, modeli, hipotezleri, kullanılan ölçekler, evren, örneklem, verilerin toplanması ve analiz metodolojileri yer almaktadır. Bulgular bölümünde ise bu araştırmaya katılan katılımcıların demografik özellikleri, iş tatmini ve SCAS-R (Revised Sociocultural Adaption) ölçeklerinin güvenilirlik analizleri, tanımlayıcı istatistikler, korelasyon ve regresyon analizi sonuçları ve fark testlerinden elde edilen bulgular sunulmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Sosyokültürel Uyum

Sosyokültürel uyum, yeni girdiği kültürel ortama uyum sağlama ve yeni girdiği kültürün üyeleriyle etkin bir şekilde iletişim kurma yeteneğidir. Sosyokültürel uyum, iletişim ve sosyal etkileşim becerilerini kapsamakta olup, günlük sosyal durumlarını ve ana kültürün isteklerini ele almak için yeterli düzeyde sosyal ve kültürel becerilerin geliştirilmesi olarak da adlandırılmaktadır. Bireyin yerli dili anlaması, arkadaş edinmesi, sosyal etkinliklere katılması, okul veya iş hayatıyla ilgili sorunlarını yönetmesi gibi günlük görevleri yerine getirirken yaşanan zorluk seviyesinin incelemesi sosyokültürel uyumun en yaygın ölçümleridir (Ward and Rana-Deuba, 1999, p.424). Sosyokültürel uyum ve psikolojik uyum birbiriyle bağlantılıdır. Her ikisi de bireylerin sorunlarıyla ilgilenir ve ev sahibi kültürün yeni üyeleriyle olumlu etkileşime girmelerini sağlar. Başka bir ifade ile sosyokültürel uyum kişilerin rahatlık içinde ve memnun olma duygularını artırmaları anlamına gelir (Sam and Berry, 2010, p.478).

Genel olarak, bireyin yeni kültürel ortamda arkadaş edinme, dili anlama, sosyal programlara katılma, iş ve okul sorunlarını düzenleme gibi günlük hayat aktiviteleri sosyokültürel uyumun başarılı veya başarısız olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanında kişilerin sosyokültürel uyum ve psikolojik seviyeleri yüksek düzeyde olduğunda bu kişilerin yeni çevrede kültürel özelliklerini devam ettirmesi ve yeni kültürün nitelikleri ile çok yakından ilgilenmesi daha kolay olur (Matsumoto'den aktaran Çelik ve Eflatun, 2020, s.65).

1.2. İş Tatmini

Tarihte ilk kez tatmin kavramı 13. yüzyılda İngiliz dilinde (satisfaction) ortaya çıkmıştır. Tatmin kavramı Latince “satis” (yeterli anlamı) ve “facere” (yapmak anlamı) kelimelerinden

gelmektedir. Tatmin kavramı ilk zamanlarda yanlış yapmaktan kurtulmak ve daha sonra tatminsizlikten kurtulmak olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise tatmin edici, tatmin etmek ve doyunluk gibi daha geniş kullanımı vardır (Parker and Mathews, 2001, p.38).

İş tatmini kavramı ile ilgili yapılan farklı tanımlar bulunmaktadır. Örneğin, Schneider and Snyder (1975, p.320) “iş tatminini işin koşullarının veya bir işe sahip olma sonucu elde edilen kazanımların kişisel değerlendirilme süreci” şeklinde tanımlanmıştır. Newstrom and Davis (1993, p.105) iş tatminini işin keyifli ya da keyifsiz olarak algılanmasını sağlayan bir dizi çalışan sezgisi olarak ifade etmektedir. Robbins’e göre (2003, p.78) iş tatmini kavramı; kişilerin sahip olduğu kazanımlar ile sahip olacağı kazanımlar arasındaki farkın iş performansı ile ilgili tutumudur. Sahip olmak istediği durum ile mevcut durum arasındaki fark azaldıkça bireylerin işinden tatmin düzeyi artacaktır. Kayasandık (2022, p.94) ise iş tatminini çalışanların kendilerinden ve örgütlerinden kaynaklı değişkenleri göz önüne alarak işinden ne derece memnun olduğunu değerlendirmesi sonucu oluşan pozitif duygu, düşünce ve tutumlarının toplamı olarak ifade etmektedir.

İş tatmini kavramını açıklamaya yönelik çeşitli araştırmalar sonucunda farklı teoriler geliştirilmiştir. Tatmin ve motivasyon arasında hem teorik ve pratik farklılıklar olmasına rağmen birbiriyle yakından ilişkilidir. Tatmin analizinde kullanılan teorilerin temeli motivasyon teorileridir. İş tatmini teorileri, içerik teorilerinden ve süreç teorilerinden oluşmaktadır. İlki bireyi işe motive eden belirli faktörleri vurgularken, ikinci kategori bu motivasyon sürecinin dinamikleriyle ilgilenmektedir (Thiagaraj and Thangaswamy, 2017, p.465).

2. Literatür Taraması

Bu kısımda sosyokültürel uyum ve iş tatmini özelinde literatürde yer alan çalışmalar tanıtılmaktadır. Küreselleşmenin önemli sonuçlarından birisi de çokkültürlülüktür. Bu olgu öğrenci, işçi, profesyonel çalışan vb. gibi gruplarla birlikte çeşitli statüdeki göçmenler için de geçerlidir. Günümüzde hem sosyal bilimcilerin hem de politika yapımcıların gündeminde olan bu konu, bahsi geçen grupların ev sahibi toplumlarla etkileşimi/uyumu ve iş/akademik performans gibi olgularla bağlantılı olarak incelenmektedir. Bilhassa göçmenlerin içinde buldukları toplumla olan adaptasyonunu konu edinen, ekonomik verimlilikleri ve istihdam politikalarının şekillendirilmesi açısından önemli sonuçları olan çalışmalar gittikçe genişlemektedir.

Clark et al. (1996, p.73-74) büyük bir İngiliz çalışan örneğinden alınan anket verilerini kullanarak “iş tatmininin yaşa göre U şeklinde mi” sorusuna cevap aramıştır. Genel iş tatmini, ücret tatmini ve işin kendisinden tatminde güçlü bir şekilde anlamlı bir U-şekli gözlemlenmiştir. Memnuniyet verilerinin sıradanlığını dikkate alan sıralı probit teknikleri, bu memnuniyet biçimleri ile geniş bir bireysel ve iş özellikleri kümesi arasındaki ilişkiyi analiz etmek için kullanılmıştır. 80 kontrol değişkenin dahil edilmesine rağmen, yaş ve yaş karesi değişkenleri için hesaplanan katsayılar önemli olmaya devam etmektedir. Bu nedenle makale, yaş ve iş

tatmini düzeyi arasında U şeklinde bir ilişki için güçlü kanıtlar sunmaktadır. Ayrıca çalışanların bağlamdan bağımsız ruh sağlığı için benzer bir yaş örüntüsü meydana çıkmaktadır. Bu olgu hem iş tatmininin hem de bağlamdan bağımsız ruh sağlığının, iş dışı yaşam evresi faktörlerinden ve kişisel koşullardan etkilendiğini düşündürmektedir.

İş tatmini konusu literatürde oldukça ilgi çeken diğer bir çalışma alanıdır. Au et al. (1998, p.19) New York'un Chinatown bölgesinde göçmenler arasında kültürleşme ve iş tatmini arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Chinatown işçileri genellikle kötü çalışma koşulları altında uzun ve düzensiz saatler çalışmaktadırlar. Bu koşullar onların iş tatminsizliğini açıklayabilir. Chinatown çalışanları tarafından dile getirilen memnuniyetsizlik ve hayal kırıklığı, dil, beceri ve eğitimde bildirilen sınırlamalar göz önüne alındığında anlaşılabilir. Bölge çalışanlarından birkaçı üniversite eğitimi aldıklarını bildirmiş olmasına rağmen araştırmacıların beklentilerinin aksine, bu işçiler işlerinden memnuniyetsizliklerini dile getirmemişlerdir.

Masgoret (2006, p.328) İspanya'da "Enjoy English" adıyla bilinen yabancı dil programında İngilizce eğitmen olarak çalışan 127 İngiliz üniversite öğrencisinin dil tutumları ve motivasyonunun sosyokültürel uyum ve İspanya'da ikamet edenlerin iş performansı üzerindeki rolünü incelemiştir. Kültür ve iletişimsel yeterlilik ile ilgili önceki deneyimlerin, yabancı kültürel ortamlara konuk olan kişilerin sosyokültürel adaptasyonunu başarılı bir şekilde kolaylaştırabileceğini, ancak bunun mutlaka etkili iş performansının göstergesi olmadığını gösteren kanıtlar sunulmuştur.

Zlobina et al. (2006, p.195-211) İspanya'nın Bask bölgesindeki birinci nesil göçmenlerden elde edilen verilerle yaptığı çalışmada, kültürleşmenin sosyokültürel boyutunu incelemiştir. Çalışma öncelikli olarak sosyokültürel uyumun belirleyicilerine ilişkin önceki araştırmaların bulgularını tüm örneklem düzeyinde tekrarlamayı amaçlamıştır. Böylelikle yeni kültürde kalma süresinin, göçmen statüsünün (oturma iznine sahip olma veya "yasadışı" olma) ve algılanan ayrımcılığın göçmenlerin sosyokültürel uyumunun en güçlü açıklayıcıları olduğunu göstermiştir. Eğitim, ev sahibi vatandaşlarla ilişkiler ve algılanan kültürel mesafe gibi faktörler ev sahibi toplumdaki sosyal zorluklarla önemli ölçüde ilişkili diğer değişkenlerdir. Çalışmada ikamet süresi, göçmenlik durumu ve algılanan ayrımcılığın bağlam ve kültürden bağımsız veya yarı bağımsız olduğu bulunmuştur. Öte yandan diğer değişkenler olan etno kültürel grupların kendi bağlamlarında uyum sağlama sonuçlarının açıklanmasına katkıda bulunmuştur. Gruplar sosyal zorluk derecelerine göre değişmektedir. Kolombiyalılar ve Sahra Altı Afrika'dan gelen göçmenler en yüksek derecede kendi bildirdikleri zorluğa, Ekvatorlular orta dereceye, Brezilyalılar ve Kuzey Afrikalılar en düşük dereceye sahiptir. Fiili durumun beklenenden daha iyi olarak değerlendirilmesi, Ekvador ve Sahra Altı Afrikalı göçmenler arasında daha iyi uyum sağlamakla ilişkilidir. Ancak Kuzey Afrikalılar söz konusu olduğunda daha fazla zorluk yaşam şartlarıyla ilişkili olduğu görülmüştür.

Yamazaki (2010, p.103) Japonlar arasında beceriler ve talepler arasında bir uyum konulu araştırmasında, ABD'deki Japon gurbetçilerin uyumunu incelemiştir. Yabancı uyrukluların

uyum derecesinin iş tatminindeki artışla birlikte ev sahibi ülkedeki denizaşırı görev süresinin uzunluğuna bağlı olarak artış gösterdiğini öne sürülmüştür.

Lu et al. (2012, p.677) Avustralya’da profesyonel 220 Çinli göçmen üzerinde anket yoluyla yaptığı araştırmada, göçmenler için kültürleşme stratejisi ile iş doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Göçmenlerin ev kültürlerini sürdürme konusunda baskın bir tutuma sahip olduğunu ve kültürleşme sürecinin iş tatminleri üzerindeki etkisinin önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Chuba (2016, p.64-65) Kanada’daki Afrikalı 11 göçmenle mülakat yoluyla yapmış olduğu araştırmada, göçmenlerin arasında iş doyumu ve aşırı nitelik algılarını incelemiştir. Bulgular işgücü piyasasının başlatılmasının, yaşam kalitesinin, işgücü piyasası uygulamalarının ve yeniden eğitimin göçmenlerin iş tatmini ve aşırı yeterlilik algılarına katkıda bulunduğunu göstermiştir. Bulgular ayrıca işgücü piyasasına giriş programlarının ve becerilerin geliştirilmesinin işgücü piyasası performansını etkileyebileceğini öne sürülmüştür.

Şalvarcı ve Ünüvar (2019, s.144) turizm işletmelerinde içsel pazarlama, sosyokültürel uyum ve çalışan memnuniyeti ilişkisini incelemiş ve sosyokültürel uyum düzeyleri arttıkça içsel pazarlama uygulamalarında da artış görülürken, çalışanların sosyokültürel uyum düzeyleri arttıkça memnuniyetlerinin azaldığı sonucuna varılmıştır.

Neto (2020, p.10) İsviçre’nin Cenevre şehrindeki Portekizli göçmenleri incelediği çalışmasında göçmenlerin işle ilgili refahını incelemiştir. İsviçre’de çalışan Portekizli göçmenlerin genel olarak işlerinden memnun olduklarını tespit etmişlerdir. Daha uzun kalma süresinin daha yüksek işyeri refahı ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. İş tatmini, sosyokültürel uyum ve göç hayatından memnuniyet ile açıklanabilmektedir.

Karadirek ve Kara (2021, p.1057) Giresun üniversitesindeki 345 yabancı uyruklu öğrenci üzerinde anket yoluyla yaptığı araştırmada, yabancı uyruklu öğrencilerin akademik ve sosyokültürel uyumu üzerinde ulusal ve örgütsel kültürün etkisini incelemiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin sosyokültürel uyumu üzerinde etkileşimin, öğretim elemanı algısının, motivasyonun ve ekonomik problemlerin etkili olduğu görülmüştür.

Çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, sosyokültürel uyum düzeyi arttıkça içsel pazarlama uygulamalarında da artış olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca çalışanların sosyokültürel uyum düzeyleri arttıkça memnuniyetlerinin azaldığı, yabancı uyruklu öğrencilerin sosyokültürel uyumu üzerinde etkileşimin, öğretim elemanı algısının, motivasyonun ve ekonomik problemlerin etkili olduğu gösterilmiştir. Kültür ve iletişimsel yeterlilik ile ilgili önceki deneyimlerin, yabancı kültürel ortamlara konuk olan kişilerin sosyokültürel adaptasyonunu başarılı bir şekilde kolaylaştırabilmektedir. Ancak bu olgu mutlaka etkili iş performansının göstergesi olarak yorumlanamamaktadır. Yabancı uyrukluların uyum derecesi, iş tatminindeki artışla birlikte, ev sahibi ülkedeki denizaşırı görev süresinin uzunluğuna bağlı olarak artış göstermektedir. Çalışanların kendi kültürlerini sürdürme konusunda baskın bir tercihe

sahip olduğu ve kültürleşme sürecinin iş tatminleri üzerindeki etkisinin önemli olduğu tespit edilmiştir. Daha uzun kalma süresinin daha yüksek işyeri refahı ile ilişkili olduğu ve işgücü piyasasının başlatılmasının, yaşam kalitesinin, işgücü piyasası uygulamaları ve yeniden eğitim göçmenlerin iş tatmini üzerinde etkilidir.

3. Uygulama

3.1. Araştırmanın Amacı, Modeli ve Hipotezleri

Bu araştırma Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeyleri ve iş tatmini ilişkisini konu edinmektedir. Araştırmanın amacı, Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeylerinin iş tatmini üzerindeki etkisini ortaya koymaktır.

Çalışmada iş tatmini ve sosyokültürel uyum kavramlarının ele alınmasındaki temel faktör Afgan göçmenlerin Türkiye’de yaşamakta oldukları tecrübeyi çok boyutlu olarak ele alıp hem göçmenlerin sosyoekonomik durumlarına hem de ülke ekonomisine katkı sağlayacak çıkarımlar elde etmektir. Nitekim göçmenlerin içinde buldukları toplumla uyum içinde yaşayabilmeleri ve emeklerini ortaya koydukları işlerde ekonomik katkı sağlayabilmeleri, sosyokültürel uyum ve iş tatmini ile yakından ilgilidir (Chiswick and Miller, 2002, p.31-57)

Araştırmanın temel hipotezi “: *Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumlarının iş tatmini üzerinde etkisi yoktur.*” şeklinde oluşturulmuştur.

3.2. Araştırmada Kullanılan Ölçekler

Üç kısımdan oluşan anketin birinci bölümünde, çalışmaya katılan Afgan göçmenler hakkında demografik sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise Minnesota İş Tatmin ve SCAS-R Ölçeği yer almaktadır. Her iki ölçeğin de güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılmış ve çok sayıda araştırmacı tarafından kullanılmıştır.

Minnesota İş Tatmin Ölçeği 20 sorudan oluşup Weiss et al. (1967) tarafından geliştirilmiştir. Minnesota İş Tatmin Ölçeği, 1-5 arasında puanlanan beşli bir Likert tipi ölçektir. Ölçeğin puanlamasında, “Hiç memnun değilim” 1 puan, “Memnun değilim” 2 puan, “Kararsızım” 3 puan, “Memnunum” 4 puan, “Çok memnunum” 5 puan olarak değerlendirilir. Minnesota İş Tatmin Ölçeğinde ters madde yoktur. Minnesota İş Tatmin Ölçeği içsel tatmin, dışsal tatmin ve genel tatmin seviyesini belirleyici özelliklere sahip 20 maddeden oluşmaktadır. Genel tatmin puanı 20 maddeden elde edilen puanların toplamının 20’ye bölünmesiyle elde edilir. Ölçeğin nötr tatmin puanı 3’tür. Ölçekten alınan puan 3’ten küçük ise iş tatmini düşük, 3’ten büyük ise iş tatmini yüksek olarak değerlendirilir ve yüksek puan yüksek iş tatmini anlamına gelmektedir (Baycan, 1985; Çam ve ark., 2005, s.213-220).

Üçünü bölümde ise, Revize Sosyokültürel Uyum Ölçeği (SCAS-R) kullanılmıştır. SCAS-R ölçeği beş boyut ve 21 maddeden oluşmaktadır. SCAS-R ölçeği beşli likert tipi olarak puanlandırılmaktadır. SCAS-R ölçeğinin toplam puanı arttıkça kültürel uyum da artmaktadır (Wilson, 2013, p.63).

SCAS-R ölçek katılımcıları, farklı sosyokültürel koşullarda karşılaştıkları zorlukları açıklayan 1’den 5’e kadar bir değer işaretlerler. Ward and Kennedy (1999) tarafından geliştirilmiş olan sosyokültürel uyum ölçeğinde (SCAS) ulaşılan yüksek puanlar yüksek zorluk (zayıf uyum) anlamına gelmektedir. Wilson (2013, p.72) tarafından revize edilmiş olan sosyokültürel uyum ölçeğinde (SCAS-R) yüksek puan (iyi sosyal uyumu) gösterecek şekilde düzenlenmiştir. SCAS-R ölçeği araştırmacı tarafından Türkçeye ve Farsçaya uyarlanmıştır. Ölçek genel olarak uygulanmadan önce Afgan göçmenlerden oluşan daha küçük bir çalışma grubuyla birebir görüşmeler yapılarak soruların doğru anlaşılıp anlaşılmadığı teyit edilmiştir. Bursa ilindeki genel uygulamada anket 215 kişiyle yüz yüze ve 10 kişiyle Google forum yardımıyla gerçekleştirilmiştir.

3.3. Çalışma Grubu

Araştırmada verileri elde etmek için kolayda örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Belirlenen kitle içerisinde araştırmacının yürüttüğü çalışmasıyla ilgili bilgi ve deneyimlerine dayanarak, yargılarına göre örneklem birimlerinin seçildiği tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerindedir. Kolayda örnekleme yönteminin kullanılma sebepleri ekonomik, az bir zaman diliminde ve en kolay şekilde veri toplayabilmektir (Zikmund, 1997, p.428; Malhotra, 2004, p.321; Aaker et al., 2007, p.394).

Genel kabul görmüş bir ilke olarak örneklem sayısı ifade sayısının 5 ile 10 katı düzeyinde olmalıdır (Karagöz ve Kösterelioğlu, 2008, p.85). Bu çalışmada yer alan ifade sayısı 41 adettir. Böylelikle bu çalışmada 200’ün üzerinde gözlem yapılarak gerekli örneklem sayısına ulaşıldığı söylenebilir.

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışmada kullanılan veriler 2022 yılının Mart ayında uygulanan anket yardımıyla elde edilmiştir. Araştırmanın evrenini, Bursa’da çalışmakta olan Afgan göçmenler oluşturmaktadır. Örneklem belirlenmesi aşamasında, Bursa ilinde farklı iş yerlerinde çalışan Afgan göçmenler seçilmiştir.

Ölçek 234 çalışan Afgan göçmen tarafından cevaplanmış olup, 9 anket eksik veri nedeniyle çalışma kapsamından çıkarılmıştır. Böylelikle örneklem sayısı 225 olarak ortaya çıkmıştır. Uygulama büyük ölçüde yüz yüze görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir.

3.5. Araştırma Yöntemi

Korelasyon analizi, iki değişken arasında olan ilişkiyi ya da bir değişkenin tüm diğer değişkenler ile arasında olan ilişkileri incelemektedir. Çok sayıda korelasyon analizi bulunmakla beraber değişkenlere ve araştırma amacına uygun olarak en çok Pearson ve Spearman korelasyon analizlerine başvurulmaktadır.

Korelasyon katsayısının değeri (+, -) 1 aralığındadır. Korelasyon katsayısı +1 değere yak-

laştıkça değişkenlerin arasında güçlü ve doğru yönlü ilişki mevcut, -1 değere yaklaştıkça değişkenlerin arasında güçlü ve ters yönlü ilişki mevcuttur. Korelasyon katsayısının değeri 0 ise değişkenlerin arasında ilişki bulunmamaktadır. (Gülmez ve Huseynli, 2019, s.11-12).

Regresyon analizi, aralarında ilişkiye sahip olan iki veya daha fazla değişkenden birinin bağımlı değişken, diğerlerinin bağımsız değişken şeklinde ayırımı ile değişkenlerin aralarındaki ilişkinin matematiksel bir model aracılığıyla açıklanma sürecidir (Büyükoztürk, 2021, s.93). Regresyon modeli katsayının aldığı değere ve işaretine göre yorumlanarak iki değişken arasındaki ilişki belirlenmiş olur.

4. Bulgular

4.1. Demografik Özellikler

Tablo 1: Demografik Özellikler

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)	Eğitim	Frekans	Yüzde (%)
Erkek	206	91,6	Okuryazar değil	63	28,0
Kadın	19	8,4	Okuryazar	24	10,7
Toplam	225	100,0	İlkokul	25	11,1
Yaş	Frekans	Yüzde (%)	Ortaokul	27	12,0
0-15	1	0,4	Lise	47	20,9
16-17	7	3,1	Lisans	39	17,3
18-22	54	24,0	Toplam	225	100,0
23-27	72	32,0	Çalıştığı İşler	Frekans	Yüzde (%)
28-32	59	26,2	Çöpçü	37	16,4
33-37	17	7,6	Terzi	7	3,1
38-42	11	4,9	Aşçı	3	1,3
43-47	2	0,9	Garson	11	4,9
49 ve üstü	2	0,9	Bakkal	5	2,2
Toplam	225	100,0	Berber	3	1,3
Meslekler	Frekans	Yüzde (%)	Mobilyacı	5	2,2
Çiftçi	56	24,9	Kaynakçı	33	14,7
Bakkal	20	8,9	Kaportacı	5	2,2
Şoför	10	4,4	Oto elektrikçi	9	4,0
Taksici	5	2,2	Motor tamircisi	167,1	
Terzi	5	2,2	Tornacı	3	1,3
Çoban	7	3,1	İnşaat	24	10,7
Aşçı	2	0,9	Su tesisatçısı	6	2,7
Fırıncı	3	1,3	Dönerci	5	2,2
İnşaat Ustası	4	1,8	Diğer	22	9,8
Memur	8	3,6	Toplam	225	100,0
Marangoz	6	2,7	Yönetici	7	3,1

Eczacı	4	1,8	Çalışan	218	96,9
Meslek yok	30	1,8	Toplam	225	100,0
Diğer	62	27,6	Gelir	Frekans	Yüzde (%)
Toplam	225	100,0	600 TL-1.000 TL	3	1,3
Evli	81	36,0	1.801 TL- 2.400 TL	8	3,6
Bekar	144	64,0	2.401 TL- 3.100 TL	74	32,9
Toplam	225	100,0	3.101 ve üzeri	137	60,9
			Toplam	225	100,0

Tablo 1'e göre örnekleme oluşturan Afgan göçmenler cinsiyete göre en çok erkeklerden oluşmaktadır. Yaş değişkenini incelediğimizde en çok 23-27 yaşlarında olduğu belirlenmiştir. Mesleklere bakıldığında %34,2 ile en çok sanatkârlardan oluştuğu ortaya çıkmaktadır.

Örneklemin 63 kişisi okuryazar değil ve 162 okuryazardır. Çalıştığı işlerde 37'sinin çöpçü, 7'sinin terzi, 3'ünün aşçı, 11'inin garson, 5'inin bakkal, 3'ünün berber, 31'inin tekstil, 5'inin mobilyacı, 33'ünün kaynakçı, 5'inin kaportacı, 9'unun oto elektrikçi, 16'sının motor tamircisi, 24'ünün inşaat, 6'sının su tesisatçı, 5'inin dönerci, 22'sinin ise diğer işlerde çalıştıkları görülmüştür.

Afgan göçmenlerin çalıştığı iş yerlerinde genellikle çalışan olduğu görülmüştür. Çalışmada grubunda bulunan Afgan göçmenlerin genellikle bir gelire sahip oldukları, yani aktif olarak çalışma hayatının içinde oldukları gözlenmektedir.

4.2. Güvenilirlik Analizi

Bu çalışmada ölçeğin güvenilirliğini analiz etmek için Cronbach'ın Alfa katsayısı kullanılmıştır. Alfa katsayısı metodu Cronbach (1951) tarafından geliştirilmiş bir iç tutarlılık tahmin tekniğidir (Ercan ve Kan, 2004, s.212-214; Tavakol and Dennick, 2011, p.53-54).

Tablo 2'de sunulan güvenilirlik analizi sonucunda, 20 ifadeden oluşan iş tatmini ölçeğinin Cronbach's Alpha katsayısı 0.84 olarak bulunmuştur. İş tatmini ölçeği için ulaşılan bu sonuç ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Güvenilirlik analizi sonucunda, 21 ifadeden oluşan sosyokültürel uyum ölçeğinin Cronbach's Alpha katsayısı 0.77 olarak bulunmuştur. SCAS-R ölçeği için elde edilen bu sonuç ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir (Kalaycı, 2009, p.405).

Tablo 2. İş Tatmini ve SCAS-R Ölçeklerinin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

	Cronbach Alfa	Standartlaştırılmış Ögelere Dayalı Cronbach'ın Alphası	Madde Sayısı
İş tatmini Ölçeği	0,84	0,84	20
SCAS-R Ölçeği	0,77	0,77	21

4.3. Tanımlayıcı İstatistikler

Minnesota İş Tatmin Ölçeği içsel ve dışsal tatmin olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Minnesota İş Tatmin Ölçeği Weis et al. (1967) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçeğin Türkçe çevirisi Deniz ve Güliz Gökçora tarafından yapılmıştır. Baycan (1985) ve Bayraktar (1996) gibi çeşitli araştırmalarda bu ölçekten faydalanılmıştır.

SCAS-R 21 madde ve beş boyuttan (Ölçek akademik/iş performansı, kişisel ilgi alanları, kişilerarası iletişim, toplumsal katılım, dil yeterliği ve ekolojik uyum) oluşan bir ölçektir. Ward and Kennedy (1999) tarafından geliştirilmiştir daha sonra Wilson (2013) tarafından revize edilmiştir. Bu araştırmada ölçekler bir bütün olarak (toplam puanlarıyla) kullanıldığı için alt boyutlar geçerlilik analizine tabi tutulmamıştır.

Araştırmada kullanılan ölçek ifadelerine ilişkin tanımlayıcı istatistiklere Tablo 3'te yer verilmiştir. Tablo 3'e bakıldığında iş tatmini ölçeği ile ilgili soruların ortalamalarının genellikle 1,65 puan, SCAS-R ölçeği puanının 2,87 olduğu görülmektedir. Diğer bir yandan verilerin normal dağılıp dağılmadığını gösteren çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ve +2 aralığında bulunması gerekmektedir (Bollen, 1998, p.266-267; George and Mallery, 2010, p.113-115). Tabloya bakıldığında veri setindeki gözlemlerle ilgili çarpıklık ve basıklık katsayıları normal dağılım varsayımıyla ilgili beklenen değerler arasında yer almaktadır (Tabachnick and Fideli, 2001, p.78-83).

Tablo 3. İş Tatmini ve SCAS-R Ölçeklerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

	Ortalama	Medyan	Mod	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
İş tatmini ölçeği	2,70	2,65	2,65	0,63	0,63	0,58
SCAS-R ölçeği	2,87	2,85	2,86	0,53	-0,40	0,16

Minnesota İş Tatmin Ölçeğinin nötr tatmin puanın 3 olduğu daha önce belirtilmişti. Ölçekten alınan puan 3'ten küçük ise iş tatmini düşük, 3'ten büyük ise iş tatmini yüksek olarak değerlendirilir ve yüksek puan yüksek iş tatmini anlamına gelmektedir (Çam ve ark., 2005, s.213-220). Tablo 3'e göre Afgan göçmenlerin iş tatmini düzeyleri 3 puanın altında hesaplanmıştır. Yani iş tatmini düzeyi düşüktür. Aynı olgunun sosyokültürel uyum açısından da geçerli olduğu söylenebilir.

4.4. Korelasyon Analizi

Pearson korelasyon metodunda $r=0,00$ ile $0,20$ arasında çok zayıf, $0,20$ ile $0,40$ arasında zayıf, $0,40$ ile $0,60$ arasında orta, $0,60$ ile $0,80$ arasında yüksek, $0,80$ ile $1,00$ arasında çok yüksek ilişki olduğu değerlendirilmektedir (Akgül ve Çevik, 2005, s.359). İş tatmini ve sosyokültürel uyumun arasındaki ilişkinin ortaya konulması için Pearson korelasyon testi uygulanmıştır.

Tablo 4. Pearson Korelasyon Analizi

	İş Tatmini	Sosyokültürel Uyum
İş Tatmini	1	-,27
(Olasılık Değeri)		(0,0000)

Tablo 4’te sunulan bulgulara göre iş tatmini ile sosyokültürel uyum arasında ($r=-0.271$) kuvvetinde $p<0,05$ anlamlılık seviyesinde negatif yönde zayıf sayılabilecek düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır.

4.5. Regresyon Analizi

Her iki anket bir bütün olarak ele alınıp ortalama puanlar bağımlı ve bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Yani Ort_tatmin değişkeni iş tatmini anketinin tüm sorularının toplanıp aritmetik ortalaması alınarak oluşturulmuştur. Aynı işlem SCAS-R ölçeği için de yapılmıştır. Tablo 5’te gösterilen regresyon analizi sonuçlarına göre sosyokültürel uyum arttıkça iş tatmininin düştüğü görülmektedir. Başka bir ifade ile Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeyindeki artış iş tatminini düşürmektedir.

Tablo 5. Regresyon Analizi

	Katsayı	Std. Hata	T	P	R	F	P
(Sabit)	3,63	0,22	16,08	0,00			
Ort_uyum	-0,32	0,07	-4,19	0,00	0,27	0,07	17,62

Bağımlı Değişken: Ort_tatmin

Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumu ile iş tatminleri arasında görülen negatif ilişkinin sebebi, sosyokültürel uyumu yüksek kişilerin beklenti ve hedeflerinin sosyokültürel uyumu düşük bireylerin beklenti ve hedeflerine göre ulaşılması daha zor olması ve hedeflerini daha az karşılayabilmeleridir. Bu olgu Locke (1976, p.1340) tarafından ortaya atılan amaç teorisinde işlenmektedir.

4.6. Fark Testleri

Bu çalışmada sosyokültürel uyum ve iş tatmini düzeyinin demografik özellikler açısından farklılık gösterip göstermediği de incelenmiştir.⁷ Farklı yaş gruplarında gözlemlenen sosyokültürel uyum ve iş tatminleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Afgan göçmenlerin geldiği yerdeki mesleğine göre sosyokültürel uyum düzeyi ve iş tatminleri arasındaki fark anlamlı değildir. Sosyokültürel uyumu en düşük olan meslek grubu marangozlar olup, marangozların Türkiye’de aynı mesleğe devam etmediği görülmüştür. Sosyokültürel uyumu en yüksek olan meslek grubu terzilerdir. Bulgulara bakıldığında terzilerin Türkiye’de de aynı mesleği devam ettirdikleri görülmüştür. İş tatmini en düşük olan meslek

⁷ Fark testlerine dair analiz sonuçları talep edilmesi durumunda yazarlar tarafından temin edilecektir.

grubu ise taksicilerdir. Bulgularda taksicilerin Türkiye’de mesleklerini devam ettirmedikleri görülmüştür.

Afgan göçmenlerin Türkiye’de çalıştığı işlere göre sosyokültürel uyum düzeyi ve iş tatminleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Sosyokültürel uyum düzeyi en fazla olan çalışan grubunun terziler olduğu görülürken, sosyokültürel uyumu en düşük olan çalışan grubu ise aşçılarıdır. İş tatmini en düşük olan çalışan grubunun çöpçüler olduğu görülürken, iş tatmini en yüksek olan çalışan grubunun bakkallar olduğu görülmüştür.

Medeni duruma göre evli ve bekâr Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyum ve iş tatminleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Sosyokültürel uyumu daha fazla olan evlilerdir. Yine iş tatmini yüksek olan evliler olarak gözlenmiştir.

Sosyokültürel uyum eğitim durumuna göre farklılaşmakta olup Afgan göçmenlerde eğitim düzeyi arttıkça sosyokültürel uyum düzeyi düşmektedir. Ancak iş tatminleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Sosyokültürel uyumu en yüksek olan ilkökul mezunlarıdır. Sosyokültürel uyumu en düşük olan lisans mezunlarıdır. İş tatmini en yüksek olan okuryazar olmayanlardır (herhangi bir resmi okula gitmemiş olan). İş tatmini en düşük olan ise ortaokul mezunlarıdır.

Gelir düzeyi gruplarının sosyokültürel uyum puanları ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ve sosyokültürel uyum düzeyi gelir seviyesine bağlı olarak değişmektedir. En düşük sosyokültürel uyum puanı ortalamasının 600-1.000 TL maaş alan göçmenlerde olduğu görülürken, en yüksek sosyokültürel uyumun 1.001-1.800 TL arasında maaş alan göçmenlerde olduğu görülmüştür. İş tatmininin gelir düzeylerine göre anlamlı farklılaştığı da görülmüştür. İş tatmini en düşük olan gelir grubu 1.001-1.800 TL maaş alan göçmenler iken, iş tatmini en yüksek olan gelir grubu 600-1.000 TL maaş alan göçmenlerdir.

5. TARTIŞMA

Anastasia et al. (2023) göç etme eğiliminin kadınlara göre erkeklerde daha fazla olduğunu literatür incelemesine bağlı olarak ortaya koymuş olsa da Ravenstein’in göç yasasına göre kadınların göç etme isteği erkeklere göre daha yüksektir (Corbett, 2003, p.3). Ravenstein’in göç yasasının tersine bu çalışmada kadın Afgan göçmenlerin erkeklere göre daha az olduğu görülmüştür. Muhtemeldir ki göç yolundaki olumsuz etmenler kadın göçmen sayısının düşük kalmasına sebep olmaktadır.

Kesişen fırsatlar teorisine göre göç edilecek bölgelerde iş bulma fırsatları fazla ise o bölgele-re göç de fazla olacaktır (Kapu, 2012, s.15). Bu çalışmanın bulgularına göre Afgan göçmenlerin tekstil ve sanayi iş kollarında yoğun olarak çalıştıkları görülmüştür. Bu sonuç kesişen fırsatlar teorisine paralellik göstermektedir.

Herzberg çift etmen teorisinde, tatminsizlerin nötr duruma gelmesinde rol oynayan hijyen etmenlerinden olan para, çeşitli araştırmalarda tatmini etkileyen önemli bir unsur olarak ön

plana çıkmıştır (Uyan, 2005, s.33). Öyle ki bu çalışmada elde edilen bulgulara göre daha yüksek ücretli işlerde çalışan göçmenlerin iş tatminlerinin yüksek olduğu görülmüştür.

John S. Adams tarafından 1963 yılında geliştirilen eşitlik teorisinde çalışma şartlarıyla alınan ücret arasındaki dengesizliğin iş tatminini etkilediği vurgulanmıştır (Mulder, 2015). Bu çalışmaya katılan Afgan göçmenlerin ağır işlerde çalışıp daha az ücret alanlarının iş tatminlerinin daha az olduğu görülmüştür.

Locke (1976, p.1340) tarafından ortaya atılan amaç teorisine göre, bireyler hedeflerine erişebilirlerse tatmin olur. Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumu ile iş tatminleri arasında görülen negatif korelasyonun sebebi, sosyokültürel uyumu yüksek kişilerin beklenti ve hedeflerinin sosyokültürel uyumu düşük bireylerin beklenti ve hedeflerine göre ulaşılması daha zor olması ve hedeflerini daha az karşılayabilmeleridir.

Şalvarcı ve Ünüvar (2019, s.144) turizm işletmelerinde içsel pazarlama, sosyokültürel uyum ve çalışan memnuniyeti ilişkisini incelediği çalışmada benzer olarak sosyokültürel uyumunun artışıyla ilgili olarak sosyokültürel uyum seviyeleri artış gösterdiğinde içsel pazarlama uygulamalarında da artış görülürken çalışanların sosyokültürel uyum seviyeleri arttıkça memnuniyet seviyeleri azalmıştır. Geyik Yıldırım (2020, s.154-162), Suriyeli kent mültecilerinin sosyal, kültürel ve ekonomik entegrasyonu konusunda bir araştırma gerçekleştirmiştir. Çalışmasının sonucunda Suriyeli kent mültecilerinin Türk toplumuna sosyal ya da kültürel olarak uyumlu olmalarına yardımcı olan etnik ve dini faktörlere sahip olmaları; fakat düşük gelir, kadın istihdamı ve ucuz iş gücü gibi unsurların ekonomik uyum konusunda güçlükler neden olduğu; sosyal uyumda sosyal bağlar konusunda eksikliklerin sahip olduğu bulgularına da benzer olarak elde edilmiştir. Koçak (2020, s.174-180) kişilerarası iletişim bağlamında kültürelleşme ve sosyokültürel adaptasyon üzerinde yaptığı çalışmada benzer olarak sosyokültürel uyumunun artışıyla ilgili olarak Türkiye’de uluslararası öğrencilerin sosyokültürel olarak yüksek seviyede adaptasyon geliştirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Masgoret (2006, s.328) kültürlerarası geçiş yapan bireylerin işleyişiyle ilgili bir dizi değişkenin karşılıklı ilişkilerini ve bu değişkenlerin sosyokültürel uyum ve iş performansı endeksleriyle ilişkisini incelemektedir. Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumunun artışı ve iş tatminin düşmesine benzer olarak Masgoret, araştırmasının sonucunda kültür ve iletişimsel yeterlilik ile ilgili önceki deneyimlerin, yabancı kültürel ortamlara konuk olan kişilerin sosyokültürel adaptasyonunu başarılı bir şekilde kolaylaştırabileceğini, ancak bunun mutlaka etkili iş performansının göstergesi olmadığını gösteren kanıtlar sunulmuştur. Lu et al. (2012, p.677) Avustralya işyerlerinde profesyonel Çinli göçmenler (PCIs) için kültürelleşme stratejisi ile iş doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumunun artışı ve iş tatmininin düşüşüne uyumsuz olarak PCI’lerin ev kültürlerini sürdürme konusunda baskın bir tercihe sahip olduğunu ve kültürelleşme sürecinin iş tatminleri üzerindeki etkisinin önemli olduğu örneğini ortaya koymaktadır.

Neto (2020, p.10) İsviçre’nin Cenevre şehrinde göçmenlerin işle ilgili refahını incelemiştir.

Çalışma bulguları, İsviçre’de çalışan Portekizli göçmenlerin genel olarak işlerinden memnun olduklarını göstermektedir. Daha uzun ikamet süresinin daha yüksek işyeri refahı ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Neto’nun (2020, p.10) aksine Afgan göçmenlerin genel olarak işinden memnun olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Au et al. (1998, p.19) New York şehrinin Chinatown bölgesinde istihdam edilen göçmenler arasında kültürleşme ve iş tatmini arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Chinatown işçileri genellikle kötü çalışma koşulları altında uzun ve düzensiz saatler çalışmaktadır. Bu koşullar onların iş memnuniyetsizliğini açıklayabilir. Chinatown çalışanları tarafından dile getirilen memnuniyetsizlik ve hayal kırıklığı dil, beceri ve eğitimde bildirilen sınırlamalar göz önüne alındığında anlaşılabilir. Bu çalışmada benzer olarak Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumlarının artışıyla birlikte iş tatminsizliğine düştükleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Uddin et al. (2020, p.152) gurbetçiler arasında sosyokültürel uyum ve iş performansı konusunda yürütülmüş çalışmasında eleştirel bir bakış açısı sergilemiştir. Bu çalışmanın yanında Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumunun artışına benzer olarak kültürel benzerlik veya kısa kültürel mesafe (yabancı dil becerileri, önceki yurtdışı deneyimi, ev sahibi ülkede yerel arkadaşlara sahip olmak, yabancı ülkede aile desteği veya eş ayarlaması ve mevcut işte istihdam süresi) sosyokültürel uyumun artışı sağlamıştır. Afgan göçmenlerin iş tatmininin düşük olması, belirtilen görevleri yerine getirmeleri için ihtiyaç olan uygun araçlara ve olanaklara sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır. Bunlar elbette göçmenlerin verimliliğini etkilemektedir.

Netice itibariyle bu çalışmada elde edilen bulgular, Şalvarcı ve Ünüvar’ın (2019, s.144) çalışmasıyla uyumlu olarak, Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeylerinin artışının iş tatminlerini azalttığını göstermiştir. Afgan göçmenlerin ortak etnik ve dini etkenlere sahip olmaları, Geyik Yıldırım’ın (2020, s.154-162) bulgularıyla paralel olarak, sosyokültürel uyumlarını kolaylaştırmaktadır. Koçak (2020, s.174-180), Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeylerinin artışı ile uyumlu olarak, uluslararası öğrencilerin Türkiye’de sosyokültürel anlamda yüksek düzeyde adaptasyon geliştirdiklerini göstermektedir. Masgoret (2006, p.328), Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumunun artışı ve iş tatminin düşmesine benzer olarak, iletişimsel yeterlilik ile ilgili önceki deneyimlerin, yabancı kültürel ortamlara konuk olan kişilerin sosyokültürel adaptasyonunu başarılı bir şekilde kolaylaştırabileceğini, ancak bunun mutlaka etkili iş performansının göstergesi olmadığı sonucuna varmıştır. Lu et al. (2012, p.677), Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumunun artışı ve iş tatmininin düşüşüne uyumsuz olarak, PCI’lerin ev kültürlerini sürdürme konusunda baskın bir tercihe sahip olduğunu ve kültürleşme sürecinin iş tatminleri üzerindeki etkisinin önemli olduğunu ortaya koymuştur. Neto (2020, p.10) İsviçre’de çalışan Portekizli göçmenlerin genel olarak işlerinden memnun olduklarını göstermektedir. Neto’nun (2020, p.10) çalışmasından farklı olarak, bu çalışmada Afgan göçmenlerin genelinen işinden memnun olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Au et al. (1998) yürüttüğü çalışmada iş memnuniyetsizliği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmaya Afgan göçmenlerin iş tatminsizliği benzerlik göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Göçmenler için zor ve güç olan durumların en başında, yeni iş şartlarına ve çevre koşullarına uyum sağlamak gelmektedir. Bu minvalde sosyokültürel uyum düzeyinin göçmen çalışanların iş tatminine doğrudan ya da dolaylı etkileri olacağı için üzerinde durulması önem arz etmektedir. Ayrıca literatürde Afgan göçmenlerin Türkiye’de tecrübe ettiği sosyal faktörlerin iş tatmini üzerindeki etkilerini araştıran yeterli kaynak bulunmaması da göz önüne alındığında bu araştırmanın değeri artmaktadır.

Bu araştırmanın amacı Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeylerinin iş tatmini üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Çalışmada iş tatmini ve sosyokültürel uyum kavramlarının ele alınmasındaki temel amaç Afgan göçmenlerin Türkiye’de yaşamakta oldukları tecrübeyi çok boyutlu olarak ele alıp hem göçmenlerin sosyo-ekonomik durumlarına hem de ülke ekonomisine katkı sağlayacak çıkarımlar elde etmektir. Nitekim göçmenlerin içinde buldukları toplumla uyum içinde yaşayabilmeleri ve emeklerini ortaya koydukları işlerde ekonomik katkı sağlayabilmeleri sosyokültürel uyum ve iş tatmini ile yakından ilgilidir.

Veri toplama kısmında sosyokültürel uyum ve iş tatmini anketi Bursa ilinde yaşayan Afgan göçmenlere uygulanmıştır. Çalışmada temel olarak korelasyon ve regresyon analizleri kullanılmıştır. Araştırmada Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumları ve iş tatminleri ilişkisel yönde incelenmiştir.

Uygulanmış olan anketin birinci bölümünde, çalışmaya katılan Afgan göçmenler hakkında demografik bilgilere yer verilmiştir. İkinci ve üçüncü bölümlerde ise revize sosyokültürel uyum ölçeği SCAS-R ve Minnesota İş Tatmin Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmaya katılan 225 Afgan göçmenin demografik verileri incelendiğinde göçmenlerin büyük çoğunluğunu erkek, 23-27 yaş aralığında, Afganistan’da çalıştıkları meslekler açısından çiftçiler, Türkiye’de çalıştıkları meslek durumuna göre çöpçüler, medeni duruma göre bekâr, eğitim durumuna göre okuryazar olmayanlar, Afgan göçmenlerin çalıştığı iş yerlerde pozisyonuna göre personel ve gelir düzeyi aylık 3.101 TL ve üzerine sahip kişilerden oluştuğu gözlemlenmektedir.

Araştırmanın asıl amacı olan sosyokültürel uyum ile iş tatmini arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, sosyokültürel uyum düzeyi arttıkça iş tatmininin azaldığı görülmüştür. Bulgulara göre sosyokültürel uyum ile iş tatmini puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Böylelikle temel hipotez “: Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumlarının iş tatmini üzerinde etkisi yoktur.” reddedilmiştir.

Bulgular Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeyi arttıkça iş tatmininin düştüğünü göstermektedir. Edwin Locke tarafından ortaya atılan amaç teorisine göre, bireyler hedeflerine erişebilirlerse tatmin olur. Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumu ile iş tatminleri arasında görülen negatif ilişkinin sebebi, sosyokültürel uyumu yüksek kişilerin beklenti ve hedeflerinin sosyokültürel uyumu düşük bireylerin beklenti ve hedeflerine göre ulaşılması daha zor olması ve hedeflerini daha az karşılayabilmeleridir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular Ravenstein'in göç yasasının aksine kanıtlar sunmaktadır. Bu çalışmada kadın Afgan göçmenlerin erkeklere göre daha az olduğu görülmüştür. Göç yolundaki olumsuz etmenlerin ve Afgan kültürünün kadın göçmen sayısının düşük kalmasında etkili olabilecek faktörler olduğu değerlendirilmektedir. Kesişen fırsatlar teorisiyle paralel olarak bu çalışmanın bulgularına göre Afgan göçmenlerin tekstil ve sanayi iş kollarında yoğun olarak çalıştıkları görülmüştür.

Herzberg çift etmen teorisinde tatminsizlerin nötr duruma gelmesinde rol oynayan hijyen etmenlerinden paranın, bu çalışmada da tatmini etkileyen önemli bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki bu çalışmada elde edilen bulgulara göre daha yüksek ücretli işlerde çalışan göçmenlerin iş tatminlerinin yüksek olduğu görülmüştür.

John S. Adams tarafından geliştirilen eşitlik teorisinde çalışma şartlarıyla alınan ücret arasındaki dengesizliğin iş tatminini etkilediği vurgulanmıştır. Nitekim bu çalışmaya katılan Afgan göçmenlerin ağır işlerde çalışıp daha az ücret alanlarının iş tatminlerinin daha az olduğu görülmüştür.

Uygulanan anket birtakım sınırlıkları kapsamaktadır. Anketin sadece Bursa ilinde alınan bir örneklem üzerinde uygulanması bir eksiklik olarak görülebilir. Bu araştırma Bursa ilinde Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumunun iş tatminine etkilerini incelemekte, Türkiye'nin diğer bölgelerindeki Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyumunun iş tatminine etkilerini kapsamamaktadır. Dolayısıyla bundan sonraki çalışmalar için Türkiye'nin diğer illeri de dâhil edilerek araştırmalar yapılması daha sağlıklı sonuçlara ulaşmak için önemlidir.

Çalışma neticesinde ulaşılan politika önerileri şöyle sıralanabilir:

- Afgan göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeyi arttıkça iş tatmininin düşmesi göçmen kitlesinin zaman geçtikçe daha düşük tatmin seviyesine ulaşacağını gösterir. Dolayısıyla gün geçtikçe Afgan göçmenlerin iş değiştirme sıklığı artacaktır. Hatta bir noktadan sonra göçmenlerin başka ülkelere geçme isteği olacaktır. Göçmenlerle ilgili politika kararlarında bu olgu göz önüne alınmalıdır.

- Göçmenlerin iş tatmin düzeyi ortalamanın altındadır. Bu olgunun işveren ve işçiler açısından birtakım sonuçları olacaktır. İşverenler bu durumu göz önünde bulundurup göçmenlerin iş tatmini düzeylerini yükseltmek amacıyla ücret politikası ve mesleki eğitim düzeyi gibi konularda iyileştirici adımlar atabilir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada yazarlar arasında, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aaker, D. A., Kumar, V. and Day, G. S. (2007). *Marketing Research* (9. Edition), Danvers: John Wiley & Sons.
- Akgül, A. ve Çevik, O. (2005). *İstatiksel Analiz Teknikleri <SPSS>te İşletme Yönetimi Uygulamaları* (2. Baskı), Ankara: Emek Ofset.
- Akkamış, O. (2010). *İlköğretim I. ve II. Kademe Öğretmenlerinin İş Tatmini Üzerine Bir Değerlendirme* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Anastasiadou, A., Kim, J., Şanlıtürk, A. E., de Valk, H., ve Zagheni, E. (2023). *Sex- and Gender-Based Differences in the Migration Process: A Systematic Literature Review*, MPIDR Working Paper WP-2023-039. (Erişim: <https://www.demogr.mpg.de/papers/working/wp-2023-039.pdf>)
- Au, A. Y. W., Garey, J. G., Bermas, N. ve Chan, M. M. (1998). *The Relationship Between Acculturation and Job Satisfaction Among Chinese Immigrants in The New York City Restaurant Business*. *International Journal of Hospitality Management*, 17(1), 11-21.
- Baycan, A. (1985). *An Analysis of Several Aspects of Job Satisfaction Between Different Occupational Groups* (Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayraktar, Ş. (1996). *Job satisfaction of instructors of English at private and state universities in Turkey* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Bollen, K. A. (1998). *Structural Equation Models in Armitage P. and Colton, T. (Ed.), In Encyclopedia of Biostatistics, (ss. 4363-4372). Chichester, United Kingdom: Wiley.*
- Büyüköztürk, Ş. (2021). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Chiswick, B.R. and P.W. Miller. 2002. "Immigrant Earning: Language Skills, Linguistic Concentrations and the Business Cycle." *Journal of Population Economics*. 15: 31-57.)
- Chuba, B. (2016). *Perception of Job Satisfaction and Over Qualification Among African Immigrants in Alberta* (Unpublished PhD Thesis). Walden University College of Social and Behavioral Sciences, Canada.
- Clark, A., Oswald, A. ve Warr, P. (1996). *Is Job Satisfaction U shaped in Age?. Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 69(1), 57-81.
- Corbett, J. (2003) "Ernest George Ravenstein, The Laws of Migration, 1885. CSISS Classics. UC Santa Barbara: Center for Spatially Integrated Social Science" [<https://escholarship.org/uc/item/3018p230>] (Erişim: 12.08.2021)
- Cronbach, L. J. (1951). *Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests*. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.

Çam, O., Akgün, E., Gümüş, B. A., Bilge, A. ve Keskin, Ü. G. (2005). Bir Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinde Çalışan Hekim ve Hemşirelerin Klinik Ortamlarını Değerlendirmeleri ile İş Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6(4), 213-220.

Çelik, M. ve Eflatun, M. (2020). Kültürel Zekanın Sosyo-Kültürel Uyum Üzerine Etkisi: Çok Kültürlü Bir Araştırma. *Antalya Bilim Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 62-78.

Ercan, İ. ve Kan, İ. (2004). Ölçeklerde Güvenirlik ve Geçerlik. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 211-216.

George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step A Simple Guide and Reference* (10. Edition). Boston: Pearson.

Geyik Yıldırım, S. (2020). Suriyeli Kent Mültecilerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu (Küçükçekmece İlçesi Örneği) (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya.

Gülmez, A. ve Huseynli, S. (2019). Enerji İhracatı ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Azerbaycan Örneği. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 9-23.

Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. (4. Baskı) Ankara: Asil Yayın.

Kapu, H. (2012). TRA2’de Göç Olgusu: Sebep ve Sonuçlar Bağlamında Analitik Bir Araştırma. Kars: T.C. Serhat Kalkınma Ajansı.

Karadirek, G. ve Kara, M. A. (2021). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyokültürel ve Akademik Uyumu Üzerinde Ulusal ve Örgütsel Faktörlerin Etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 1046-1065.

Karagöz, Y. ve Kösterelioğlu, İ. (2008). İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Faktör Analizi Metodu ile Geliştirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 81-98.

Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Kayasandık, A. E. (2022). Akademisyenlerin İş ve Yaşam Doyumunda Örgüt Kültürü ve İletişim Doyumunun Rolü. Ankara: İksad Yayınları.

Kinney, T. C. ve Taylor, J. R. (1996). *Marketing Research: An Applied Approach*. Terbitan: McGraw-Hill.

Koçak, Ö. F. (2020). Kişilerarası İletişim Bağlamında Kültürleşme ve Sosyokültürel Adaptasyon: Uluslararası Öğrencilere İlişkin Nicel Bir Araştırma (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri.

Kurtuluş, S., Kurtuluş, K. ve Öztürk, S. (2012) “Research Methodology in Marketing Pub-

lications in Turkey: Review and Evaluation” In Conference on Society, Cybernetics and Informatics [<http://imsoci2012.wordpress.com/>] (Erişim Tarihi: 03.02. 2022)

Locke, E. A. (1976). A Nature and Causes of Job Satisfaction. M. D. (Ed.) In Handbook of Industrial and Organizational Psychology (ss.1297-1343). Chicago: Rand McNally.

Lu, Y., Samaratunge, R. and Härtel, C. E. (2012). The Relationship Between Acculturation Strategy and Job Satisfaction for Professional Chinese Immigrants in The Australian Workplace. International Journal of Intercultural Relations, 36(5), 669-681.

Malhotra, N. K. (2004). Marketing Research an Applied Orientation (4. Edition), Pearson Prentice Hall: New Jersey.

Masgoret, A. M. (2006). Examining The Role of Language Attitudes and Motivation on the Sociocultural Adjustment and the Job Performance of Sojourners in Spain. International Journal of Intercultural Relations, 30(3), 311-331.

Mulder, P. (2015) “*McClelland Motivation Theory*” [<https://www.toolshero.com/psychology/mcclelland-theory-of-motivation/>] (Erişim Tarihi: 12.01.2022).

Neto, F. (2020). Subjective Well-Being of Angolan Students in Portugal. Journal of Studies in International Education, 24(4), 456-473.

Newstrom, J. W. ve Davis, K. (1993). Organizational Behaviour Human Behavior at Work (9. Edition), New York: McGraw-Hill Education.

Parker, C. ve Mathews, B. P. (2001). Customer Satisfaction: Contrasting Academic and Consumers’ Interpretations. Marketing Intelligence and Planning, 19(1), 38–44.

Robbins, S. P. (2003). Essentials of Organizational Behavior (7. Edition), New Jersey: Prentice Hall.

Sam, D. L. ve Berry, J. W. (2010). Acculturation: When Individuals and Groups of Different Cultural Backgrounds Meet. Perspectives on Psychological Science, 5(4), 472-481.

Schneider, B. ve Snyder, R. A. (1975). Some Relationships Between Job Satisfaction and Organization Climate. Journal of Applied Psychology, 60(3), 318-328.

Şalvarcı, S. ve Ünüvar, Ş. (2019). Turizmde Sosyo-Kültürel Uyumun Çalışan Memnuniyeti Üzerine Etkisi. Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 3(4), 848-863.

Tabachnick, B. G. ve Fideli, L. S. (2001). Using Multivariate Statistics (4. Edition), Boston: Allyn and Bacon.

Tavakol, M. ve Dennick, R. (2011). Making Sense of Cronbach’s Alpha. International Journal of Medical Education, 2, 53-55.

Thiagaraj, D. ve Thangaswamy, A. (2017). Theoretical Concept of Job Satisfaction—a Study. International Journal of Research-Granthaalayah, 5(6), 464-470.

- Uddin, M. S., Hussin, R. ve Abd Rahman, B. (2020). Socio-Cultural Adjustment and Job Performance Among Expatriates: A Critical Overview. *International Journal of Human Resource Studies*, 10(1), 146-157.
- Uyan, Y. (2005). Çalışanlarda Denetim Odağının Herzberg Kuramı ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Ward, C. ve Kennedy, A. (1999). The Measurement of Sociocultural Adaptation. *International Journal of Intercultural Relations*, 23(4), 659-677.
- Ward, C. ve Rana-Deuba, A. (1999). Acculturation and Adaptation Revisited. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30(4), 422-442.
- Weiss, D. J., Dawis, R. V., England, G. W. ve Lofquist, L. H. (1967). *Manual for the Minnesota Satisfaction Questionnaire: Minnesota Studies in Vocational Rehabilitation*. University of Minnesota, Minneapolis: Industrial Relations Center.
- Wilson, J. (2013). *Exploring The Past, Present, and Future of Cultural Competency Research: The Revision and Expansion of The Sociocultural Adaptation Construct* (Unpublished PhD Thesis). Victoria University of Wellington, Wellington.
- Yamazaki, Y. (2010). Expatriate Adaptation. *Management International Review*, 50(1), 81-108.
- Zikmund, W. G. (1997). *Business Research Methods* (5. Edition), Orlando: The Dryden Press.
- Zlobina, A., Basabe, N., Paez, D. ve Furnham, A. (2006). Sociocultural Adjustment of Immigrants: Universal and Group-Specific Predictors. *International Journal of Intercultural Relations*, 30(2), 195-211.

SURİYELİ MÜLTECİLERİN TÜRKİYE'YE SOSYAL ENTEGRASYONU: BİR NİTELİKSEL ANALİZ ÇALIŞMASI^{1 2}

Büşra Kızık³

Öz

Türkiye, bugün 3,5 milyondan fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yaparak, dünyanın en fazla sayıda mülteci barındıran ülkesidir. Bu çalışma, Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye sosyal entegrasyonlarını kolaylaştıran ve zorlaştıran sosyal etkenleri, onların kendi deneyimlerine ve kendi sözlerine dayalı olarak nitel bir yöntem kullanarak araştırmaktadır. Türkiye'de en az 1,5 yıl, en fazla 5 yıl ikamet etmiş, farklı etnik kökenlere sahip, yetişkin 14 Suriyeli mülteci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda elde edilen veriler tematik analiz yöntemi uygulanarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ortaya beş ana tema ve bu ana temalara bağlı olarak 14 alt tema çıkmıştır. Belirlenen beş ana tema sırasıyla “Türkiye’ye Dair Değerlendirmeler”, “Günlük Hayatla İlgili Problemler”, “Dil Bariyeri”, “Sosyal Hayat”, ve “Türkiye ve Suriye Karşılaştırması”dır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Entegrasyon, Suriyeli Mülteciler, Tematik Analiz

¹ B. Kızık (2017) tarafından Surrey Üniversitesi’nde tamamlanan “Building a New Life: Understanding the Social Integration Process of Syrian Refugees Living in Turkey” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

² 2019 yılında ISPP (International Society of Political Psychology) kongresinde ve yine 2019 yılında 8. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresinde sunulmuştur.

³ Dr., ORCID : 0000-0002-9961-0698 b.kizik@keele.ac.uk / kizikbusra@gmail.com

SOCIAL INTEGRATION OF SYRIAN REFUGEES IN TÜRKIYE: A QUALITATIVE STUDY⁴⁵

Busra Kizik⁶

Abstract

Türkiye is the world's largest host country, hosting more than 3.5 million Syrian refugees today. This study investigates the social factors that make their social integration easier or more challenging. We used a qualitative method, based on their own experiences and their own words. Semi-structured interviews were conducted with 14 adult Syrian refugees of different ethnic origins who have resided in Türkiye for at least 1.5 years and at most 5 years. The data obtained as a result of these interviews were analyzed by applying the thematic analysis method. As a result of the analysis, five main themes and 14 sub-themes emerged. The five main themes determined are "Evaluations About Turkey", "Problems Related to Daily Life", "Language Barrier", "Social Life", and "Comparison of Turkey and Syria", respectively.

Keywords: Social Integration, Syrian Refugees, Thematic Analysis

⁴ Derived from the master's thesis titled "Building a New Life: Understanding the Social Integration Process of Syrian Refugees Living in Turkey" completed by B. Kizik (2017) at the University of Surrey

⁵ Presented at the International Society of Political Psychology (ISPP) conference in 2019 and also at the 8th Turkey Graduate Studies Congress in the same year.

⁶ PhD., ORCID : 0000-0002-9961-0698 b.kizik@keele.ac.uk / kizikbusra@gmail.com

Received: December, 21, 2023

Accepted: December, 25, 2023

Copyright © 2020 • International Refugee Rights Association • <http://mejrs.com>

ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962

Autumn 2023 • 8(2) • 31- 48

Giriş

Mülteciler bugün tüm dünyanın karşı karşıya olduğu en önemli sosyal meselelerden biridir. Günümüzde 35 milyonu aşan dünya mülteci nüfusunun önemli bir kısmını Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır (UNHRC, 2023a). Savaşın patlak verdiği 2012 yılından itibaren Türkiye Suriyeli sığınmacılara kapılarını açmış ve mülteci sayısı her geçen yıl kademeli olarak artmıştır. Türkiye bugün resmi rakamlara göre 3,6 milyon kayıtlı Suriyeliye ev sahipliği yaparak, dünyanın en fazla sayıda mülteci barındıran ülkesidir (UNHRC, 2023b). Bu süreçte Suriyeli mülteciler Türkiye’de yeni bir hayat kurmaya başlamış ve geçtiğimiz yıllar içerisinde de yaşamlarını sürdürmeye devam etmiştir. Bu araştırma, Suriyeli mültecilerin yeni evleri olan Türkiye’ye sosyal entegrasyonun üzerine kurulmuştur. Çalışmada Suriyeli mültecilerin yeni ülkelerine ve beraber yaşamaya başladıkları Türk toplumuna sosyal entegrasyonlarının etkileyen unsurların neler olduğu ve bu sürecin Suriyeli mültecilerin gözünden nasıl gerçekleştiği yine onların kendilerine sorularak anlaşılacak istenmiştir.

Sosyal entegrasyon insanların toplumda beraber yaşadığı diğer bireylerle olan ilişkilerinin ve etkileşimlerinin hem niceliği hem de niteliği ile ilgili olan ve daha çok sosyoloji disiplini altında çalışılmış bir terimdir (Rubin, Watt ve Ramelli, 2012). Sosyolojik bir terim olarak doğmasına rağmen, sosyal psikoloji disiplini için de gruplar arası ilişkilerin yapısını ve dinamiklerini anlama noktasında önemlidir. Örneğin farklı etnik gruplar arasındaki temasın gruplar arasındaki ilişkiyi arttırıp önyargı ve çatışmayı nasıl azalttığını anlayabilmek için sosyal entegrasyon çalışmaları önemli bir rol oynamaktadır (Rubin vd., 2012; Martinovic vd., 2009).

Sosyal entegrasyon kavramı geçmiş literatürde sağlık çalışmalarıyla da bağlantılı olarak karışımıza çıkar. Örneğin zihin sağlığı ile sosyal entegrasyon üzerine çalışmalar bulunmaktadır (bkz. Rose vd., 2014; Rubin vd., 2012). Sosyolog Durkheim (1952) toplum ve sağlık arasındaki ilişkinin incelenmesinin önemli olduğunu belirtmiştir (Berkman ve ark. 2000). Mevcut literatürde Durkheim’ in sosyal entegrasyon ve intihar çalışmalarından etkilenecek zihinsel sağlık ve sosyal entegrasyon üzerine yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (bkz. Rose vd., 2014; Rubin vd., 2012). Bu noktada literatürdeki bu boşluk, sosyal entegrasyonun yalnızca toplum perspektifinde değil bireysel bazda da çalışılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Entegrasyon tek taraflı bir süreçten ziyade, karşılıklı bakış açısını içeren etkileşimsel bir süreçtir (Valtonen, 1998). Bu sebeple hem göçmenler hem de ev sahibi toplumun üyelerinden oluşan iki yönlü bir değişim süreci olarak tanımlanabilir (Kiagia, 2010). Blau’ya (1960) göre, bir insanın bir gruba entegrasyonu diğerlerinin gözünde nasıl görüldüğüyle bağlantılıdır. Buradan da anlaşılacağı üzere sosyal entegrasyon sadece çevreyle alakalı değildir, aynı zamanda sayısız sosyal psikolojik süreçle bağlantılıdır. Sosyal entegrasyon sürecinin hem göçmenler hem de ev sahibi topluma bağlı olması nedeniyle, bu durum gruplar arası ilişkiler perspektifine göre değerlendirilebilir. Bu noktada gruplar arası ilişkiler teorilerinin arasından, Gruplar Arası Temas Teorisinin (Allport, 1954) literatürdeki sosyal entegrasyonla ilgili önemli teorilerden biri olduğu görülmektedir. Allport (1954)’un öncülüğünde öne sürülen bu

teori, kısaca gruplar arası temasın iki farklı grup arasındaki önyargıyı azaltarak, gruplar arası ilişkileri iyileştireceğini iddia etmektedir (Pettigrew, Tropp ve Dovidio, 2006). Örneğin, mülteciler için sosyal entegrasyonun en önemli faydalarından biri, gruplar arası teması kolaylaştırması ve mülteciler ile ev sahibi toplum arasında gruplar arası ilişkileri iyileştirmesidir (Rubin vd., 2012).

Sosyal entegrasyon genel olarak önceki çalışmalarda daha çok durağan bir yapı gibi çalışılmasına rağmen, aslında son derece dinamik bir olgudur (Martinovic ve ark, 2009). Bu da bazı aktif etkenlerin süreç boyunca sosyal entegrasyonu etkileyebileceği anlamına gelmektedir. Örneğin, literatürde yer alan kesitsel bir araştırmanın sonucu, sosyal entegrasyonun göçmenlerin ev sahibi toplum üyeleriyle geçirdiği etkileşimin uzunluğuyla arttığını göstermiştir (Martinovic vd., 2009). Sonuç olarak, Suriyelilerin yaşadıkları bu iç savaşın başlangıcından itibaren Türkiye'ye sığınmaları nedeniyle, Türkiye'deki kalış sürelerinin uzunluğu onların sosyal entegrasyonu üzerinde etkili olabileceği anlamına gelebilir.

Adaptasyon ve entegrasyon terimleri genel olarak yakın anlamlı kullanılıyor olsa da, mevcut literatürde adaptasyon terimi daha çok çevresel koşulların değişmesi ile ilgili konulara odaklanmaktadır (Berry, 1997). Bununla birlikte, entegrasyon ise sadece çevre ile ilgili olmayıp aynı zamanda çeşitli sosyal psikolojik konularla da bağlantılı olarak ele alınmaktadır. Örneğin, sosyal entegrasyon aile, din ya da politik süreçlerden (Wray, Colen ve Pescosolido, 2011) ya da sonradan gelen grupla ev sahibi grup arasındaki temasın kalitesinden (Rubin vd., 2012) etkilenebilmektedir.

Yukarıda belirtilen çalışmalarda da görülebileceği gibi, literatürde yer alan sosyal entegrasyon ile ilgili çalışmalarda görülen boşluklardan biri de sosyal entegrasyonun genellikle göç çalışmalarıyla yer almasıdır (bkz. Lizarraga, Mantecón & Huete 2015; Amit, 2010; Subirós, 2011, Scuzzarello, 2012). Sosyal entegrasyon terimi, geçmişte araştırmacılar tarafından genellikle göç bağlamında değerlendirilerek geçici sığınma ya da mültecilerle ilgili durumlardaki çalışmalara daha az rastlanmaktadır. Literatürdeki bu boşluk, bu araştırma için mantıklı bir gerekçe oluşturmuştur. Göçmenler ve mülteciler benzer özelliklere sahip olsa da özellikleri sosyal entegrasyon çalışmaları bağlamında dikkate değer farklılıkları da bünyesinde taşımaktadır.

Göçmen ve mülteci terimleri arasındaki temel farklardan ilki bir yerden bir yere yer değiştiren insanların amaçları, durumları, şartları bağlamında farklılaşmasıdır. Örneğin mülteci kelime anlamı olarak zulüm veya öldürülme korkusundan dolayı bulunduğu yerden zorla göç etmek zorunda kalan insanlar anlamına gelirken, göçmen olmak ise başka bir ülkede iş arama gibi çeşitli başka nedenlere dayalı yer değiştirme olarak da tanımlanmaktadır (Castles, 1986). Temel olarak, mülteciler silahlı çatışma veya zulümden kaçan kişilerdir ve ölüm riski taşırlar (Kızılk, 2019). Bununla birlikte göçmenlerin ise ölüm riski yoktur (Edwards, 2015). İkinci temel fark ise mültecilerin devam eden savaş ya da ülkelerinin içinde bulunduğu yönetsel ve politik durumlardan dolayı güvenliği sağlayamaması ve bu durumda kendi ülkelerine geri dönüş yapmalarının olanaksız olmasıdır. Mültecilerin aksine göçmenler istedikleri zaman kendi ülkelerine geri dönebilirler (Edwards, 2015). Bu farklar göz önüne alındığında, bu iki durumun kendine has özelliklere sahip olmasından dolayı ve günümüzde daha çok öne çıkan

mülteci krizleri nedeniyle yeni çalışmaların mülteciler bağlamında da arttırılması ihtiyacını doğurmuştur.

Literatürdeki mülteci çalışmalarına bakıldığında klinik bakış açısının yaygın olduğu ve genellikle savaşın ve şiddetine maruz kalmanın yarattığı travmalar araştırıldığı görülmektedir (bkz. Gabriel vd., 2011; Alexandar, David ve Grills, 2013; Spiegel ve Golub, 2014). Mülteci literatürünün, çocuklarla ve sağlıkla ilgili içeriğinin zengin olduğu görülür (Daud, Klinteberg ve Rydelius, 2008; Dura-Vila vd., 2012). Mülteciler hakkında birçok klinik çalışma olmasına rağmen, sosyal bilimler bakış açısıyla yürütülen daha az sayıda çalışma olması bu çalışmanın ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Mültecileri sosyal bağlamda konu alan çalışmalarına baktığımızda ise genellikle yeniden yerleşim, devlet ilişkileri, resmî kurumlar, siyasi ve resmi düzenlemeler gibi noktalarda değerlendirildiğini görürüz (bkz. Valtonen, 1998). Örneğin, literatürdeki yer alan niteliksel bir araştırmada, mültecilerin istihdam, barınma, eğitim ve yasal statü yoluyla sosyal entegrasyonu değerlendirilmiştir (Enekwe, 2016). Bu bağlamda bir diğer örnek ise, devletin mültecilerin adaptasyonunun önemli bir parçası olduğunu iddia eden Hein (1993)'in çalışmasıdır. Bu nedenle, bu çalışma boyunca sosyal entegrasyon mevcut literatürden farklı bir şekilde ele alınacak ve mültecilerin sosyal ilişkileri, sosyal destekleri ve sosyal temasları gibi daha fazla insani ilişkilerini ele alan noktalara odaklanacaktır.

Diğer yandan geçmiş literatür bilgileri, Sivil Toplum Örgütleri (STK'lar) ve mülteciler arasında yakın bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin Sivil toplum kurumlarının kalkınma felsefelerinin Guatemalalı kadın mültecilerin Meksika'daki kadın eşitliğine katılımını ve ilerlemelerini nasıl etkilediğine vurgu yapan bir çalışma bulunmaktadır (Lizarraga vd., 2015). Bir başka örnekte ise Güney Kore'deki STK'ların Kuzey Koreli mültecilerin yeniden yerleştirilmesinde nasıl bir katkı sağladığı çalışılmıştır (Lee, 2015). Ayrıca STK'ların mültecilere karşı sorumluluklarını içeren bir çalışma da mevcut literatürde yerini almaktadır (Gerver, 2016).

Yukarıda değinilen literatür bilgileri ışığında, bu araştırma sosyal entegrasyonu daha çok sosyal çevre, sosyal ilişkiler, sosyal temas ve sosyal destek gibi daha çok sosyal bağlamda inceleyecektir.

Araştırma Amaçları ve Soruları

Yukarıda sunulan bu bilgiler ışığında bu araştırmanın amaçları aşağıdaki gibi belirlenmiş ve sıralanmıştır:

- 1- Bu araştırma Suriyeli mültecilerin günlük hayatlarına dair sosyal entegrasyonunu etkileyen unsurlar hakkında birinci elden bilgi alarak, onların bu süreçleri hakkında derin bir anlayış kazanabilmeyi amaçlamaktadır.
- 2- Bu araştırma sosyal entegrasyonu değerlendirirken daha çok sosyal hayat, sosyal destek, sosyal ilişkiler gibi sosyal bağlantılara odaklanmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda, bu amaçları gerçekleştirebilmek adına çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- 1- Sosyal entegrasyonu kolaylaştıran ve zorlaştıran etkenler nelerdir?
- 2- Sosyal entegrasyon Suriyeli mülteciler için önemli midir?

Yöntem

Araştırma yöntemi, çalışmanın amaçlarına ve sorularına göre belirlenmiş ve nitel araştırma yöntemi uygun bulunarak Suriyeli mültecilerle yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır.

Katılımcılar

Bu araştırma için toplam 15 katılımcı ile görüşülmüştür fakat ilk görüşme pilot görüşme olarak yapılmıştır. Pilot görüşme dışında, bu çalışma için toplam 14 katılımcı ile görüşülmüştür. Kadın ve erkek katılımcı sayısı eşittir. Tüm katılımcılar 25 ve 43 yaşları arasında olup yaş ortalamaları ise 31.14 olarak saptanmıştır. Katılımcıların Türkiye’de yaşama süreleri en az 1.5 yıl, en çok 5 yıl arasında değişmektedir. Çalışmanın amaçları doğrultusunda bu sürelelere dikkat edilerek katılımcı seçilmiştir. Katılımcıların 11 tanesi İstanbul ilinde, 3 tanesi ise Düzce ilinde ikamet etmektedir. 6 katılımcı Arap, 6 katılımcı Çerkes, 1 katılımcı Kürt ve 1 katılımcı da Türkmen olmak üzere farklı etnik kökenlere sahiptir. Yine araştırmanın amaçları doğrultusunda bu çeşitliliğe önem verilmiş ve farklı etnik köken ve kültürlerden gelen katılımcıların sosyal entegrasyonu nasıl etkilendiği anlaşılacak istenmiştir. Katılımcıların 11’i üniversite mezunu, diğer 3’ü ise ilkökul mezundur. 10 tanesi evli, 4’ü ise bekarıdır.

Katılımcıları seçerken önceden belirlenen dört ana kriter bulunmaktadır. İlk olarak katılımcıların 25 ile 45 yaşları arasında yetişkin Suriyelilerden oluşması hedeflendi çünkü bu çalışmaya özellikle yetişkinlerin sosyal entegrasyon süreciyle ilgilenmektedir. İkinci kriter, tüm katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti tarafından yasal olarak geçici koruma altında olmalarıydı. Böylece onların geçici koruma altında sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerden faydalananı olmaları ön şartı sağlandı. Üçüncüsü, tüm katılımcıların Türkiye’de en az 6 ay geçirmeleri gerekiyordu, çünkü bu sürenin sosyal bütünleşmeyi uygun şekilde değerlendirmek için gerekli olduğu düşünöldü. Son olarak, tüm katılımcıların kendilerini İngilizce veya Türkçe olarak rahatça ifade edebilmeleri gerekiyordu çünkü araştırmada tercüman kullanılmadı. Katılımcılar ile araştırmacı aracısız olarak görüştüröldü ve katılımcıların kendilerini bu iki dilden birinde rahatça ifade ediyormasına dikkat edildi.

Bu çalışma gönüllölük esasına dayalı gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar gönüllöl olarak bu çalışmaya katılmayı kabul etmişlerdir. İlk olarak bazı katılımcılara sivil toplum kuruluşları aracılığıyla ulaşılmış daha sonra ise araştırma popölasyonumuzun ulaşılması zor özellikler taşıması sebebiyle (Matthew ve Ross, 2010) kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak diğerkatılımcılara ulaşılmıştır.

Prosedür

Öncelikle bu çalışmaya Surrey Üniversitesi Sağlık ve Medikal Bilimleri Faköltesi’nin etik onayı alınarak başlanmıştır. Çalışmanın başından sonuna kadar katılımcıların isim ve kişisel bilgileri saklı tutulmuş, anonimliğı sağlayabilmek adına isimleri değıştirilerek kullanılmıştır.

Bu araştırma için yürütölen görüşmelerin 11 tanesi İstanbul’da, 3 tanesi ise Düzce’de ger-

çekleştirilmiştir. En kısa görüşme 23 dakika en uzununu ise 75 dakika sürmüştür. Katılımcıların görüşme boyunca ses kayıtları alınmış ve sonra bu ses kayıtlarının bire bir yazı dökümü yapılmıştır. Araştırmacı Arapça bilmediğinden katılımcılara görüşme dili olarak Türkçe ya da İngilizce tercihi sunulmuş, katılımcılardan kendilerini en iyi şekilde ifade edebileceklerini düşündükleri dili seçmeleri istenmiştir.

Görüşmelerin yarısı Türkçe yarısı ise İngilizce olarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süresi toplam 22 gün sürmüştür. Görüşmelerden önce katılımcılara bilgilendirme formu verilmiş ve katılmayı onayladıklarına dair onay formu imzalatılmıştır. Ayrıca görüşmeden önce demografik bilgilerini içeren bir form da doldurulmuştur. Görüşme formunu da içeren tüm bu belgeler araştırma sürecinden önce hem Türkçe hem İngilizce olarak hazırlanmıştır.

Araştırma Araçları

Daha önce belirtildiği üzere bu çalışma araştırma soruları gereği niteliksel bir araştırmadır. Bu sebeple de araştırma yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Görüşme ya da diğer adıyla mülakat yöntemi, nitel araştırmalarda en çok tercih edilen yöntemlerden biridir (Mason, 2002, s.63). Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonlarının kendilerine göre nasıl gerçekleştiğine dair daha derin bir anlayış kazanabilmek adına bu yöntem tercih edilmiştir. Bu tercihin bir diğer nedeni ise yarı yapılandırılmış görüşmelerin araştırmacıya katılımcıların hayatlarındaki belirli bir problem hakkında konuşabilme imkânı tanımasıdır (Willig, 2008, s.24). Ayrıca bu araştırmanın ontolojik pozisyonu insanların görüşlerini, deneyimlerini, anlayışlarını ve etkileşimlerini öncelendiğinden (Willig, 2008, s.24), bu çalışmanın yapısına en uygun araştırma yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşme belirlenmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır ve açık uçlu sorular içermektedir. Her soru kendi içinde açıcı sorular da içermektedir. Görüşme formunun, araştırmaya başlamadan önce yapılan pilot görüşme sonrasında bazı eksikleri belirlenmiş ve soru sayısı ve kapsayıcılığı artırılarak son hali verilmiştir. Sorulan soruların hepsi Suriyelilerin Türkiye'deki yeni yaşam deneyimleri üzerine odaklanmıştır. Katılımcıların Suriye'deki geçmiş hayatlarına ya da savaş anılarını hatırlatacak herhangi bir sorudan kaçınılmıştır.

Analitik Çerçeve

Analiz aşamasına geçmeden önce sağlıklı bir analiz süreci yürütebilmek için her görüşme ses kaydının kelimesi kelimesine yazıya dökümü gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi tematik analiz yöntemiyle Braun ve Clark (2006) 'ın basamakları takip edilerek gerçekleştirilmiştir. Analiz yöntemi olarak tematik analiz seçilmesinin iki ana sebebi vardır. Konuşma analizi ya da söylem analizi gibi diğer nitel analiz yöntemleri belirli bir teorik ya da epistemolojik alt yapıya dayanmasına rağmen tematik analiz temelde bağımsız bir teori ve epistemolojiye sahiptir (Braun ve Clarke, 2006). Bu nokta, bu çalışmanın en başında belirli bir teorik konum bulunmadığından dolayı tematik analizin tercih edilmesinin nedenlerinden biridir. Ayrıca, araştırma soruları, veri toplama tekniği ve veri analizi yönteminin birbiriyle ilişkisi göz önüne alınarak (Willig, 2008, s.22), tematik analizin bu araştırma için en uygun analiz yöntemi olduğuna karar verilmiştir.

Analiz süreci bir niteliksel analiz programı olan NVivo kullanılarak yapılmıştır. Görüşmeler kelime kelimesine yazıya döküldükten sonra, tüm yazı dökümleri NVivo'ya yüklenmiş ve defalarca verilerin üzerinden geçilmiştir. Bu okumalarla birlikte verilerin ilk kodlamaları yapılmıştır. Türkçe veriler Türkçe olarak, İngilizce veriler ise İngilizce olarak kodlanmıştır. Uzun bir kod listesi oluşturulduktan sonra hepsi hiyerarşik şekilde alt alta getirilerek birleştirilmiş ve birbiriyle benzer olanlar aynı başlık altında toplanmıştır. Benzer kodlar yeniden birleştirilerek alt temalar ve ana temalar oluşturulmuştur. Tüm temalar tekrar gözden geçirilerek ana temaların ve alt temaların son hali verilmiş ve araştırmanın tematik şeması oluşturulmuştur.

Bulgular

Veri toplama sürecinden sonra yapılan tematik analiz neticesinde toplam 5 tema ve 14 alt tema belirlenmiştir. Belirlenen bu 5 ana tema sırasıyla “Türkiye’ye Dair Değerlendirmeler”, “Günlük Hayatla İlgili Problemler”, “Dil Bariyeri”, “Sosyal Hayat”, ve “Türkiye ve Suriye Karşılaştırması”dır. “Türkiye’ye Dair Değerlendirmeler” teması 4 alt temayı içeren en büyük temadır. 14 katılımcının hepsi bu tema üzerine konuşmuş ve toplam 163 alıntı yapılmıştır. “Günlük Hayatta Yaşanan Problemler” ikinci büyük temadır ve 5 alt tema içermektedir. Yine katılımcıların hepsinden toplam 63 alıntı yapılarak oluşturulmuştur. “Dil Bariyeri” teması katılımcıların hepsinden alınan 44 alıntıdan oluşmuştur ve alt teması yoktur. “Sosyal Hayat” teması 11 katılımcıdan alınan 42 alıntıdan oluşmuş ve 3 alt tema içermektedir. Son tema olan “Türkiye ve Suriye Karşılaştırması” ise 2 alt tema içermektedir ve 12 katılımcıdan toplam 31 alıntı yapılarak oluşturulmuştur. Aşağıda sırasıyla tüm temalar örnek alıntılarla birlikte incelenecektir.

Türkiye’ye Dair Değerlendirmeler

Suriyeli mültecilerin ev sahibi ülke olarak Türkiye’ye dair değerlendirmeleri ve atıfları onların sosyal entegrasyonunu etkileyen önemli bir faktör olarak bulgulanmıştır. Bu ana tema en yüksek alıntı sayısına sahip en büyük temadır ve “Türkiye’ye dair duygular”, “Türkler hakkında değerlendirmeler” ve “Yaşanılan şehirler”, “Kendini Türkiye’nin bir parçası olarak görme” olmak üzere toplam 4 alt tema içermektedir. İlk olarak Düzce’de yaşayan ve İngilizce öğretmenliği yapan 33 yaşındaki Sine Türkiye’yi diğer ülkelerle yaptığı kıyaslamalar sonucunda şu şekilde değerlendiriyor:

Sine: Kendi ülkemle, başta Suriye ve diğer yerlerle karşılaştığımda Türkiye diğer yerlere göre gerçekten çok daha iyi ve gittiğim yerlere göre kendimi burada çok daha iyi görebiliyorum. Bilmiyorum Türkiye’ye taşınmadan önce Dubai’de yaşayıp Dubai’de çalışmak gibi bir yaşam amacım vardı. ... Türkiye’de Suriyeliler tıpkı Türk vatandaşları gibi havalimanından pasaportumuzu göstererek ülkeye girdik. Kıyasladığımızda Dubai bir Arap ülkesi, Türkiye değil ama Dubai’deki o havaalanında saatlerce kuyrukta bekledik ve havaalanında tüm Suriyelilere çok kötü muamele yapıldı. Türkiye’de ise Suriyelilere Türk vatandaşlarıyla eşit şekilde davranıldı. Bir düşünün, bir ülke size bu fırsatları veriyorsa. Bu çok büyük bir şey, çok şey ifade ediyor.

Aynı katılımcı Sine Türkleri de birçok olumlu özellikle birlikte tanımlıyor. Bu pozitif yön-deki atıfların ve Türk insanının genel özellikleri ile ilgili yaptığı olumlu değerlendirmelerin sosyal entegrasyonu kolaylaştıran etkisinin olduğunu söylemek mümkün:

Sine: Türk insanı, her şeyden önce çok misafirperver, sıcak bir kalbe ve sert bir mizaca sahip. Size hep yardıma hazırlar ve sizin için her şeyi yaparlar ve özellikle yabancı birinin kendi dilini, Türkçe dilini kullandığını gördüklerinde bunu gerçekten takdir ediyorlar. Türkçe konuşan bir yabancı onlar için bir mutluluk sebebi gibi. Ve gerçekten faydalı insanlar. Türkler kadar yardımsever insanlar görmedim. Komikler ve espri yapmayı severler. Bu çok iyi.

Katılımcıların yaşadıkları şehirlere dair yaptıkları değerlendirmeler de onların Türkiye'ye uyum sağlamaları ve entegre olmalarını etkileyen bir faktör olarak bulgulanmış ve bu sebeple bir alt tema olarak oluşturulmuştur. İstanbul ve Düzce'de olmak üzere Türkiye'nin iki farklı şehrinde gerçekleştirilen mülakatlarda iki farklı şehir için de katılımcılardan çeşitli atıflar ve değerlendirmeler gelmiştir. Bu değerlendirmelerden birinin sahibi olan Leyla, 25 yaşında, İstanbul'da ikamet eden bir mimardır. Kendisi İstanbul'a dair duygularını, bu şehrin onda yarattığı izlenimleri, kısaca İstanbul ile kurduğu ilişkiyi aşağıdaki şekilde açıklamıştır:

Leyla: Burada çok fazla arkadaş edinemedim ama İstanbul benim arkadaşım gibi oldu, giderek daha da yakın arkadaşım oluyor. Mimar olduğum için elbette şehri keşfetmeyi, binayı, mimariyi keşfetmeyi seviyorum ama bir bakıma da İstanbul'la duygusal bir bağ kurdum. Doğduğum şehirmiş gibi hissediyorum. İstanbul'da doğduğumu söylüyorum. Kendimi uzun bir süre yaşamamış olsam bile buralı gibi görüyorum. İstanbul'a ilk geldiğimde gerçekten içimde bir şeylerin doğduğunu hissettim. Bazen Instagram 'da paylaşım yapıyorum, İstanbul'da doğduğumu söylüyorum.

Türkiye'ye dair duygular, örneğin Türkiye'yi sevmek ise sosyal entegrasyonu etkileyebilecek bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılardan Bekir 35 yaşında İstanbul'da yaşamaktadır ve Türkiye'yi sevdiğini ve bu yüzden Avrupa'ya gitmek istemediğini şu şekilde ifade etmektedir:

Bekir: Mesela benim çok arkadaş var orada Avrupa'da, hep gitti onlar Avrupa'ya ben gitmedim. Neden, orayı sevmiyorum, gerçekten Türkiye'yi seviyorum. O yüzden kaldım burada.

Günlük Hayatla İlgili Problemler

Katılımcıların günlük hayatta karşılaştıkları çeşitli problemlerini içeren alt temadır. İş hayatında ya da eğitim hayatında karşılaştıkları zorluklar, resmi işlemlerini yürütürken yaşadıkları problemler, barınma veya günlük hayatta yaşadıkları maddi zorluklar öne çıkmaktadır. Bu tema, problemler üzerine kurulu olduğundan entegrasyonun olumsuz şekilde etkileyen bir etken olarak ön plana çıkmıştır ve toplam 5 alt tema içermektedir: “Ekonomik problemler”, “Eğitim problemleri”, “Konaklama problemleri”, “İş hayatıyla ilgili problemler”, “Resmi işlerle ilgili problemler”. Katılımcıların belirttiği üzere onların sosyal uyumunu etkileyen, günlük hayatta yaşadıkları problemlerin başında ekonomik zorluklar ve geçim sıkıntısı

gelmektedir. Hayriye 33 yaşında çocukları olan bir ev hanımı olarak, eşinin iş bulamamasının onları ne kadar zorladığını şöyle açıklıyor:

Hayriye: Zorlaştıran şey aslında işsizlik. İşsizlik çok zor bir şey. Geçen sene temmuz ayında, dolaylarında çalıştı, aynı bu günlerde tam Ramazan'ın bu günlerinde oturduk. Bayram ettiler. Ondan sonra çalışmadı. Bir haftadır çalışıyor. Bir aylıkta çalışıyor. Elhamdülillah, Rabbim e şükürler olsun. Bu sene çok zor geçti ama gene de Elhamdülillah. Gene de ayakta duruyoruz Elhamdülillah. İnsan her türlü çabalaması lazım ... İşte ne diyorum, parasızlık. Parasızlık çok zor. Eğer para olmasa ... Her şey burada paradır. Her şey pahalı biliyorsunuz. Kira, elektrik, su hepsi pahalı. Gıda, yemek her şey pahalı. Ne destek gelirse dışarıdan, yaşamana yardımcı oluyor.

Diğer bir problem özellikle İstanbul'da yaşayan Suriyeli mültecilerin değındığı konaklama problemidir. Kira fiyatlarının fazlalığı ya da kötü durumdaki evlerin mültecilere yüksek fiyatlarla kiralanıyor olması Suriyeli mültecilerin günlük hayatta yaşadıkları bir diğer problem olarak ortaya çıkmaktadır. 33 yaşında İstanbul'da yaşayan üç çocuk sahibi Zehra, durumunu şu şekilde açıklıyor:

Zehra: Biz eve ilk geldiğimizde oturulmuyordu. Yemin ederim oturulmuyordu. Bir ahır. Duvarlar bütün nemli, yerlerde kurtlar böyle yürüyor. Pislik çirkef içindeydi, korkuyorsun yani uyumaya korkuyorsun. Ama yaptık. Boyladık, temizledik. Bu evde ne ararsan vardı çöplük. Ben onları üç gün boyunca çöpe döktüm. Sonra buraları boyadım. Ama çocuklarıma göstermedim o halini, onlar teyzelerinde kaldılar. Üç gün boyunca temizledim. Mutfakta kurtlar yürüyordu. İşte eve benzedi biraz sonra çocukları getirdim. Yani yazık yani, bodrum katlarda güneş girmiyor. Hiçbir şeyi yok.

Aynı şekilde Zehra, geçim sıkıntısının ve ekonomik şartların hem kendisinin hem ailesinin sosyal hayatını ve sosyal ilişkilerini de olumsuz etkilediğini belirtiyor.

Zehra: Yapamıyorsun şu anda bunları. Çocuğumu götürüyem gezdireyim yapamazsın. Sadece şu parka götürüyorsun bir iki liralık dondurma alıyorsun bu yani. Ama çocuğumu götürüyem karşı tarafı gezdireyim, ya da Gaziantep'e götürüyem anneanesi orada bayramda o yok yani. Hani sosyal diyorsun ya ondan kopuksun. Sadece telefonlarla görüşebiliyorsun. Mesela çocuklar yalvarıyorlar anne gidelim bayrama gidelim diye. Tamam gidelim de nereye, bugün hesap ediyorum git gel az değil. Yol paraları çok. Ama bu ev kiralari hallolsa her şey hallolur. Hem kendim için, hem bütün Suriyeliler için bunu söylüyorum. Hiçbir sıkıntı kalmaz.

Katılımcılar, iş hayatında yaşadıkları bazı zorlukları da vurgulamışlardır. Bunun iki ana sebebi olabilir. Birinci sebep, tüm katılımcıların yetişkinlerden oluşması ve genellikle çalışmak zorunda olduklarından aktif bir iş hayatına sahip olmalarıdır. İkinci sebep ise Suriye'deki ve Türkiye'deki çalışma şartları ve iş hayatı arasında bazı farklılıkların olmasıdır. Bu iki alt başlık arasında bir ilişki vardır. Örneğin, bazı katılımcıların ifadelerine göre, Türkiye'deki çalışma saatleri Suriye'ye göre daha uzundur ve çalışma koşulları da daha zordur. Örneğin Ferah'ın ifadelerine şu şekildedir.

Ferah: *Ayrıca, kaçırdığım bir nokta var. Suriyeliler ve Suriye daha az saat ve daha rahat koşullar altında çalışıyor. Buraya geldiklerinde eğitilmiş veya değil. Kardeşim eğitilmiş değil ama burada çok zorlanıyor, acı çekiyor. Mesela ben çok çalışmayı seviyorum çünkü hoşuma gidiyor. Bazı arkadaşlarım bundan hoşlanmaz, ama çok çalışmayı sevdiğim için hayatımda bir şey yaptığımı hissediyorum. Bu benim ilkele-rim gibi. Ama kardeşim, çalışma saatleri çok fazla acı çekiyor, diğerlerinden daha az hizmet alıyor, tatil yok, bu yüzden ...*

Dil Bariyeri

Dil Bariyeri teması entegrasyonu etkileyen bir diğer önemli unsurdur ve katılımcıların hep-sinin üzerinde durduğu bir zorluktur. Katılımcılar için Türkçe öğrenmek, Türkçe'yi günlük hayatta aktif şekilde kullanabilmek entegrasyonu olumlu etkilerken, aksi durumun ise enteg-rasyonu olumsuz etkilediği söylenebilir. Katılımcılar ana dilleri olan Arapça dışında İngilizce bilmelerine rağmen Türkiye'de yaşamak için İngilizce biliyor olmanın önemli olmadığını belirttiler. Türkiye'de İngilizce veya Arapça günlük hayatta insanlar tarafından konuşulan bir dil olmadığından Suriyeliler, yaşamlarını sürdürebilmek ve insanlarla iletişim kurabilmek için Türkçe öğrenmek zorundalar. Türkiye'de dört yıldır yaşayan 27 yaşındaki Nart bu konu-yu şu şekilde dile getirmiştir:

Nart: İstanbul'a gittim. Türkçem o kadar iyi değil ve orada İngilizce bilen çok fazla insan yok, sadece birkaçı var. Sıfırdan başladım. Eğer Türkçe bilmezseniz, gerçekten alışveriş yapamazsınız, berbere bile gidemezsiniz, Türkçe konuşmadığınızda ekme almak gibi temel şeyleri bile yapamazsınız.

Katılımcıların hepsi özellikle Türkiye'ye ilk geldiklerinde karşılaştıkları en büyük sorunlar-dan biri olarak dil bariyerinden bahsetmişlerdir. Dil, aynı zamanda insanların sosyal hayatı ve sosyal ilişkileri ile doğrudan ilişkili bir faktördür. Bu çok doğal bir ilişki çünkü dil aslında aynı zamanda bir iletişim ve sosyalleşme yöntemidir. Yeni bir ülkedeki insanlarla iletişim kurmak için bir ön koşuldur. Buna örnek olarak Rabia'nın aşağıdaki hikayesi bunun önemini göstermektedir. Rabia 26 yaşında, dört çocuk annesi bir kadın ve ailesi 4.5 yıldır Türkiye'de yaşıyor. Türkiye'ye ilk geldiğinde hiç Türkçe bilmediği ve ardından Türkçe öğrenmeye başladıktan sonra nasıl değiştiğini anlatıyor.

Rabia: İlk geldiğim zamanlar, kendimi insan gibi hissetmedim. Suriye'den ayrıldıktan sonra öldüm. Sanki farklı bir ruhum var, farklı nefes alıyordum. Açıklayamadığım bir şeyi açıklamak istediğimde *her şey bana farklı geldi. Sonra yavaş yavaş yavaş yavaş hayat rahatladı*, açılmaya başladı. Ne zaman açıldı? Dili öğrenmeye başladığımda biraz konuşmaya başladım, komşular ve arkadaşlarımla oturmaya başladım...

Sosyal Hayat

Sosyal hayat ve toplumun her kesiminden insanla kurulan sosyal ilişkiler sosyal enteg-rasyon için önemli unsurlardan biridir. Bu sebeple sosyal entegrasyon değerlendirilirken sosyal ilişkileri derinlemesine incelemek bu çalışma için önemlidir. Bu ana temanın üç alt

teması vardır: “Suriyelilerle kurulan sosyal ilişkiler”, “Türklerle kurulan sosyal ilişkiler” ve “Çocukların sosyal hayatı”. Katılımcılar sahip olduğu sosyal hayatı ve sosyal ilişkileri anlatırken gerektiğinde hem kendi iç grupları olan Suriyeli arkadaşları, dostları ya da akrabalarından, hem de dış grup olan Türk arkadaş ve dostlarından bahsetmişlerdir. Bununla beraber *çocuk sahibi olan katılımcılar için, çocuklarının sosyal hayatı, onların kurduğu sosyal ilişkiler üzerine* de konuşmuştur. *Örneğin Zehra, Suriyeli arkadaşlarından bahsediyor ve bu ilişkinin onların Türkiye’ye alışmasında etkisini şu şekilde açıklıyor:*

Araştırmacı: *Burada kendine en yakın kimleri hissediyorsun?*

Zehra: *Arkadaşlarım. Benim iki tane arkadaşım vardı İstanbul’da. Ben onları Suriye’deyken tanıyordum. Arkadaş çok yakın arkadaşlarımdı onlar. Abla kardeş gibilerdi benim için. Suriye’den tanıyordum. On yıllık arkadaşım. Onların İstanbul’da olması bana cesaret verdi. Gel dediler korkma biz buradayız. Biz şöyle yaparız böyle yaparız dediler*

Araştırmacı: *Onlarla her şeyi istediğin gibi konuşabiliyor musun?*

Zehra: *Evet her şeyi, bir kişi kız arkadaşım yani onunla her şeyi yani bir şeyi içimde bırakmam yani her şeyi anlatırım ona, paylaşırım her şeyi.*

Aynı şekilde bir diğer katılımcı Nimet, Türkiye’de başka Suriyeli akrabalarıyla tatile gittiklerini, sık sık görüşmeye çalıştıklarını anlatıyor:

Nimet: *Mesela benim amcam Kadıköy’de her 20 günde buluşuyoruz mesela bayramda İstanbul’da hariç tatile gittik beraber gittik. Benim teyzem Başakşehir’de orda buluşuyoruz. Ben çok görüşmek istiyorum ama zaman hiç yok mesela. Benim kuzenim var onlarla da az görüşüyoruz ama konuşuyoruz hep konuşuyoruz. Başka kuzenim Esenler’de bazen buraya geliyor görüşüyoruz.*

Suriyeli arkadaşlıklarının yanı sıra Türklerle kurulan arkadaşlık ve dostluklar, *Türk komşularla beraber olmak*, diğer bir tanımla aktif bir sosyal hayata ve sosyal desteğe sahip olmak da Suriyelilerin Türkiye’ye entegrasyon sürecinde *öne çıkan bir faktör olarak değerlendirilebilir*. Hayriye bununla ilgili olarak kendisinin Türk komşularından ve arkadaşlarından aldığı sosyal desteğin iyileştirici etkisini şöyle anlatıyor:

Hayriye: *Ben burada 4-5 tane aile tanıyorum, evet, ilk geldim bana çok destek verdiler. Mesela biri vardı Fatoş abla, o Türk’tür. Allah ondan razı olsun. Ben onu sanki benim bacımdır, ablamdır ben onu çok seviyorum çünkü o bize çok destek verdi. Ben hamileydim.9 aylık hamileydim. Doğum yapacaktım. 7 aylıktım ben oraya geçtim. Bana çok ilgilendi. Çok destek verdi. Mesela bu kadar dil bilmiyordum ben. Dil bilmiyordum bu kadar konuşmayı falan filan çok zor geliyordu bana. Beni hastahaneye götürdü, beni doktorlara götürdü bana her şey yani çok destek oldu. Bir de bizim komşumuz vardı bizim karşımızdaydı Nermin abla. Nermin abla çok iyi bir insan 4-5 çocuğu var kocası öğretmen. Şu an kurs açmış kocası, iyi insanlar iyi aileler. Bir de*

Ayşe Hoca vardı. Ayşe hoca dünyanın en iyi insanıdır. O dünyadaki en iyi insandır. Bir tanedir, Allah rahmet eylesin. Bir senedir, Nisan'a yakın kışın içinde vefat etti o. Bir kızı var Şeyma. Bunlar iyi insan. Ben nasıl diyeyim kendi ailemden daha çok seviyorum onları. Onlar çok iyi insanlar.

Aynı şekilde Rabia, komşularıyla kurduğu ilişkinin ve sosyal desteğin etkisini şu şekilde anlatıyor:

Rabia: Hem burada rahat var, insanlar çok iyi. İlk önce insanlar, komşular çok iyi. O yüzden rahat hissediyorum. İnsanlara alışınca sohbet muhabbet edince zorluklar azaldı, atlattım. İnsanlar içine girince çabuk herkes beni seviyorlar, çağırmak istiyorlar, herkes benimle oturmak istiyor bu bana çok iyi geldi.

Türkiye ve Suriye Karşılaştırması

Bu tema Türkiye ve Suriye arasındaki temel benzerliklerin ve farklılıkların katılımcıların sosyal entegrasyonu üzerinde aslında nasıl bir etkiye sebep olduğunu açıklayan bir temadır. Bu ana temanın “Benzerlikler” ve “Farklılıklar” olmak üzere iki alt teması bulunmaktadır. Benzerlikler, ortak dine, ortak geçmişe, benzer kültürel özellikler gibi iki ülkenin sahip olduğu benzerliklere odaklanır. Farklılıklar alt teması ise bazı temel farklılıklara vurgu yapan alt temadır. Bu noktada iki ülke arasındaki bu benzerlikler genellikle uyumu ve entegrasyonu kolaylaştırırken, farklılıklar ise zorlaştırmaktadır. Örneğin Suriye ve Türkiye birbirine komşu ülkelerdir ve Osmanlı İmparatorluğu yönetimi altında ortak bir tarihe sahiptir. Bu ortak geçmişe sahip olmak ve aynı dine mensup olan iki ülke olmak genellikle bahsedilen ortak yanlardır ve entegrasyonu kolaylaştıran bir etken olarak ön plana çıkmıştır. Katılımcıların çoğu, entegrasyonlarını kolaylaştıran bir faktör olarak iki ülkenin de Müslüman ülke olmasından bahsetmişlerdir. Örneğin 35 yaşında olan ve 3.5 senedir İstanbul’da yaşayan Bekir, iki ülkenin ortak bir dine sahip olmasının onun entegrasyonunu kolaylaştırdığını düşünüyor.

Bekir: Din benim için en kolay sebep. Çok kolay. Fark yok, aynı gelenek. Burada ve orada ayıp, burada ve orada günah ... Hepsi aynı. Bu yüzden bu yere çok kolay alıştım. Çok fazla fark yok. Yani en baştan, biz burasını seviyoruz. Mesela Halep ile Türkiye arasında fark yok. Nasıl diyeyim sana yani. Şu an normal çalışıyorum, her yerde normal çalışıyorum. Herkes bir kelime yanlış bir şey söylemedi. Ben 4 sene de bir kelime yanlış şey duymadım. Hiç fark yok, ben geldim Türkiye'ye, hiç fark yok.

Bekir gibi bir diğer katılımcı Leyla da Ramazan ayı, bayramlar ya da ezan sesi duymak gibi benzerliklerin Türkiye’ye yabancı hissetmemesine sebep olduğunu düşünüyor. Alışkın olduğu dini hayatı Türkiye’de de aynı şekilde yaşamak onun burada yabancı gibi hissetmemesini sebep olduğunu söylüyor:

Leyla: Buradaki geleneklere alışkınım. Buradaki yaşama alışkınım. Her gün ezan sesi duymaya alışkınım. Ramazan ayına alışkınım, bayram. Bu gelenekseller paylaşıyor. Bir şekilde, artık yabancı değilsin. Bazen, bir yabancı gibi hissetmediğim tek zamanın, ezan sesi duyduğum an olduğunu söylüyorum.

Türkiye ve Suriye arasındaki farklılıklar ise katılımcılar tarafından genellikle entegrasyonu etkileyen olumsuz bir faktör olarak belirtiliyor. Örneğin Süleyman 31 yaşında, İstanbul'da yaşayan evli ve bir çocuk babası. Türkiye ve Suriye arasındaki dil ve kültür farkının onların buraya uyumunu nasıl etkilediğini şu şekilde anlatıyor:

Süleyman: Öncelikle dil farkı ve kültür farkı var. Çünkü Türklere çok benzesek bile farklı alışkanlıklarımız var ve bu da aslında pek çok soruna yol açıyor. Mesela Türk insanı konuşurken sesini yükseltmez. Çünkü dilleri o kadar ince ve dudaklarından çıkıyor ki sesi yükseltmeye gerek kalmıyor. Ama Araplar olarak biz olarak buna mecburuz. Bu bizim dildeki seslerden kaynaklanıyor, insanlara bağırma çalıştığımız için değil. Ama gerçekten çok kızabiliyorlar buna. Otobüste, metroda, metrobüste çoğu kişi buna kızdığı için telefona cevap vermemeye çalışıyoruz. Sesini duyduklarında sana kötü gözle bakıyorlar.

Süleyman ayrıca bir diğer farklılık unsuru olarak Suriyeli kadınların başörtülerini örtme tarzının Türk kadınlarından farklı olmasının onların toplum içinde fark edilmelerini sağladığını anlatıyor. Bu durumun, yani kolayca fark ediliyor olmalarının ise aslında onları günlük hayat içinde olumsuz etkilediğini belirtiyor.

Süleyman: Bir diğer fark da Suriyeli kadınların başörtüsünü başka bir şekilde örtmeleri, böylece Türklerin kimin Suriyeli olduğunu anlaması. Yani bazen sırf Suriyeli olduğu için bebekli falan olmasına rağmen yer vermiyorlardı. Bir defasında birisi yaşlı bir kadına yer vermiş. Suriyeli olduğunu öğrenince üzülüyor, Suriyeli olduğunu bilsem asla yerimi vermem diyor. Aslında gerçekten kötüydü çünkü o bir insandı.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma, Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye sosyal entegrasyonunu kolaylaştıran ve zorlaştıran sosyal etkenlerin neler olabileceğini, Suriyeli mültecilerin kendilerine sorarak araştırmaktadır. Yürütülen mülakatlar ve yapılan analizler sonucunda, sosyal entegrasyonu etkileyen toplam beş farklı ana tema ve bu temaların altında 14 alt tema oluşturulmuştur. İkinci araştırma sorusu da yine bu sosyal entegrasyon sürecine bağlı olarak "Suriyeli mülteciler için sosyal entegrasyon önemli midir?" sorusuydu. Bu sorunun hem bireysel hem de toplumsal boyutları olması nedeniyle iki farklı düzeyde yanıtlanması gerekmektedir. Öncelikle katılımının sosyal entegrasyonundan bahsetmeden önce sosyal entegrasyonun gerçekten önemli olup olmadığını anlamak bir zorunluluktur. Bu nedenle katılımcıların entegre olmayı isteyip istemediklerini görmek önemlidir. Katılımcıların çoğunluğu sosyal entegrasyonun kendileri için önemli olduğunu doğrudan ifade etmiştir. Bireysel düzeyde entegrasyon talebi, Türkçe öğrenmeye istekli olmak, yeni arkadaşlar edinmek, yeni bir sosyal hayata sahip olmak, Türkiye'de mülk satın almayı istemek gibi faktörlerle ilişkilendirilebilir. Bu noktada sosyal entegrasyonun bireysel düzeyde tüm katılımcılar için önemli olduğu söylenebilir. Toplumsal düzeyde sosyal entegrasyon, bireysel perspektifle birlikte sosyolojik perspektifi de içerir. Örneğin kendilerini Türkiye'nin bir parçası olarak görmek ve Türk toplumunun kendilerini kabul etmesini istemek de toplumsal düzeyde entegrasyona dair işaretler sunmaktadır. Bu nedenle Türkiye'ye entegre olmak onlar için toplumsal düzeyde de önemlidir diyebiliriz.

Bu çalışmanın mevcut literatüre en önemli katkılarından biri Suriyeli mültecilerin kendi entegrasyonları hakkında, kendi ifadeleriyle değerlendirme yapmalarına olanak sağlamasıdır. Mülteciler hakkında çok fazla istatistiksel bilgi olmasına rağmen bu şekilde onların sosyal entegrasyonlarına kendi değerlendirmelerine, günlük hayattaki problemlerine, söylemlerine, sosyal ilişkilerine odaklanan bir niteliksel çalışmaya ihtiyaç bulunmaktaydı. Bununla birlikte, bu çalışmanın diğer güçlü tarafı mültecilerin bire bir kendi ifadeleriyle yürütülmüş olmasıdır. Sosyal entegrasyon daha çok sosyolojik bakış açısıyla yoğurulan bir kavram olması nedeniyle, bu kavrama sosyal psikoloji perspektifi kazandırılması önemlidir. Araştırma neticesinde bulguların daha geniş popülasyonlarda nicel çalışmalarla desteklenebilmesi gelecek çalışmalar için iyi bir gelişme olacaktır.

Bununla birlikte araştırmanın elbette sınırlılıkları da bulunmaktadır. İlk olarak sosyal entegrasyonun iki taraflı bir süreç olduğu (Klagia & Maria, 2010) bilinmesine rağmen, zaman kısıtlılığı yüzünden bu çalışmada sadece Suriyeli mülteciler ele alınabilmiştir. Gelecekteki çalışmaların iki tarafı da kapsaması yararlı olacaktır. İkinci kısıtlılığı sadece yetişkin Suriyelilere odaklanmasıdır. Çocuklar ya da daha yaşlı kesim için de farklı entegrasyon koşullarından söz edilebilir. Diğer bir nokta ise yalnızca şehirde yaşayanlarla görüşme yapılmasıdır. Örneğin kamplarda ya da daha kırsal kesimlerde yaşayan mültecilerin durumları değerlendirilememiştir. Son olarak, bu çalışmada mülakatlar katılımcıların kendi ana dilleri dışında ikinci dilleriyle (Türkçe veya İngilizce) yapılmıştır. Bu durumun onların kendilerini ifade seviyelerini kısmen de olsa etkileyebileceğini göz önüne almak gereklidir.

Sonuç olarak, bu çalışmada Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye sosyal entegrasyonları onların kendi ağzlarından ve kendi tecrübeleriyle birlikte derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan mülakatlar sonucunda ortaya çıkan sonuçlar, onların ağzından alınan bire bir alıntılarla ve o alıntıların yorumlamasıyla analiz edilmiştir. Bundan sonraki çalışmalar, yukarıda belirtilen sınırlılıkları aşacak şekilde düzenlenmeli ve yeni çalışmalarla bulgular zenginleştirilmelidir.

Kaynakça

- Allport, G.W. 1954. *The Nature of Prejudice*. Addison-Wesley, Reading.
- Amit, K. (2012). Social integration and identity of immigrants from western countries, the FSU and Ethiopia in Israel. *Ethnic and Racial Studies*, 35(7), 1287–1310. <https://doi.org/10.1080/01419870.2011.602091>
- Bazeley, P. (2013). *Qualitative data analysis with NVivo* (2nd ed. / Pat Bazeley & Kristi Jackson. ed.). Los Angeles; London: Los Angeles ; London : SAGE.
- Berkman, L. F., Glass, T., Brissette, I., & Seeman, T. E. (2000). From social integration to health: Durkheim in the new millennium. *Social Science & Medicine*, 51(6), 843-857.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5-34
- Blau, P. M. (1960). A Theory of Social Integration. *American Journal of Sociology*, 65(6), 545-556. doi:10.1086/222785
- Blue, S. (2005). Including Women in Development: Guatemalan Refugees and Local NGOs. *Latin American Perspectives*, 32(5), 101-117.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: thematic analysis and code development*. Thousand Oaks, CA: Thousand Oaks, CA : Sage Publications.
- Braun, V. (2013). *Successful qualitative research : a practical guide for beginners*. London: London : SAGE.
- Castles, S. (1986). The Guest-Worker in Western Europe - an Obituary. *The International Migration Review*, 20(4), 761-778. doi:10.2307/2545735
- Correll, D., & Chai, M. (2009). Social integration. *Global Social Policy*, 9(1), 39-42. doi:10.1177/14680181090090010812
- Daud, A., Klinteberg, B., & Rydelius, P. (2008). Resilience and vulnerability among refugee children of traumatized and non-traumatized parents. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 2(1), 7. doi:10.1186/1753-2000-2-7
- Dura-Vila, G., Klasen, H., Makatini, Z., Rahimi, Z., & Hodes, M. (2012). Mental health problems of young refugees: Duration of settlement, risk factors and community- based interventions. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 18(4), 604-623.
- Durkheim, E. (1952). *Suicide: A study in sociology* (International library of sociology and social reconstruction (London)). London: Routledge & Kegan Paul.
- Edwards, A. (2016, July 11). UNHCR - UNHCR viewpoint: ‘Refugee’ or ‘migrant’ - Which is right? <http://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html> bağlantısından erişilmiştir.
- Gabriel, P., Morgan-Jonker, C., Phung, C., Barrios, R., & Kaczorowski, J. (2011). Refugees and Health

- Care - The Need for Data: Understanding the Health of Government-assisted Refugees in Canada Through a Prospective Longitudinal Cohort. *Canadian Journal of Public Health*, 102(4), 269-72.
- Gerver, M. (2016). Refugee Repatriation and the Problem of Consent. *Refugee Repatriation and the Problem of Consent. British Journal of Political Science*.
- Kızık, B. (2019). "Ben Hepimizin Yeni Bir Hayat Kurmasını İstiyorum" Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Sosyal Entegrasyonu. <https://www.mesail.org/ikinci-sayi/ben-hepimizin-yeni-bir-hayat-kurmasini-istiyorum-suriyeli-multecilerin-turkiyeye-sosyal-entegrasyonu/baglantisindan-erisilmistir>.
- Kiagia, M. (2010). Social integration of refugees and asylum applicants in Greece. *Hellenic Journal of Psychology*, 7(1), 38-68.
- Lee, J. (2015). Disciplinary citizenship in South Korean NGOs' narratives of resettlement for North Korean refugees. *Ethnic and Racial Studies*, 1-17.
- Lizarraga, O., Mantecón, A., & Huete, R. (2015). Transnationality and social integration within lifestyle migration. A comparative study of two cases in Mexico and Spain. *Journal of Latin American Geography*, 14(1), 139-159.
- Martinovic, Tubergen, & Maas. (2009). Changes in immigrants' social integration during the stay in the host country: The case of non-western immigrants in the Netherlands. *Social Science Research*, 38(4), 870-882.
- Mason, J. (2002). *Qualitative researching* (2nd ed. ed.). London; Thousand Oaks, CA. London ; Thousand Oaks, CA. Sage Publications.
- Matthews, B. (2010). *Research methods: a practical guide for the social sciences* (1st. ed.). New York, NY: New York, NY: Pearson Longman.
- Pettigrew, T., Tropp, L., & Dovidio, John F. (2006). A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751-783
- Rose, T., Joe, S., Shields, J., & Caldwell, C. H. (2014). Social Integration and the Mental Health of Black Adolescents. *Child Development*, 85(3), 1003-1018. doi:10.1111/cdev.12182
- Rubin, M., Watt, S. E., & Ramelli, M. (2012). Immigrants' social integration as a function of approach-avoidance orientation and problem-solving style. *International Journal of Intercultural Relations*, 36, 498-505. doi: 10.1016/j.ijintrel.2011.12.009
- Scuzzarello, S. (2012). Migrants' Integration in Western Europe: Bridging Social Psychology and Political Science. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 22(1), 1-19.
- Spiegel, & Golub. (2014). Refugees and health: Lessons from World War 1. *The Lancet*, 384(9955), 1644-1646.

Subirós, P. (2011). Don't Ask Me Where I'm From: Thoughts of Immigrants to Catalonia on Social Integration and Cultural Capital. *International Journal of Urban and Regional Research*, 35(2), 437-444.

Valtonen, K. (1998). Resettlement of Middle Eastern Refugees in Finland: *The Elusiveness of Integration*. 11(1), 38-60. doi:10.1093/jrs/11.1.38

UNHRC (2023a). Global Trends At-a-Glance. [https://www.unrefugees.org/refugee-facts/statistics/#:~:text=There%20are%2013.5%20million%20displaced,%20and%20Jordan%20\(660%2C900\)](https://www.unrefugees.org/refugee-facts/statistics/#:~:text=There%20are%2013.5%20million%20displaced,%20and%20Jordan%20(660%2C900)) bağlantısından erişilmiştir.

UNHRC (2023b). Refugees and Asylum Seekers in Turkey. <https://www.unhcr.org/tr/en/refugees-and-asylum-seekers-in-turkey> bağlantısından erişilmiştir.

Wray, M, Colen, C. & Pescosolido, B. (2011). The Sociology of Suicide (August 2011). *Annual Review of Sociology*, 37, 505-528. Doi:

Zunzunegui, M., Alvarado, B., Del Ser, T., & Otero, A. (2003). Social Networks, Social Integration, and Social Engagement Determine Cognitive Decline in Community-Dwelling Spanish Older Adults. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 58(2), S93-S100

REFUGEE RIGHTS IN ISLAM AND IN MODERN REFUGEE LAW WITH SPECIAL REFERENCE TO THE NON-REFOULEMENT PRINCIPLE¹

Khadija Elmadmad²

Abstract

The Islamic humanitarian and protective principles relating to forced migration (*hijrah*) are important themes of the Islamic history and theory. In Islam, *hijrah* is a genuine human right. It is a duty, a right and a comprehensive and effective protection. Many verses of the Holy Quran and numerous Hadith (Sayings of Prophet Muhammed, *peace be upon him (PBUH)*) deal with forced migration and refugees. *Hijrah* law is quite different from modern refugee law. It guarantees more rights to forced migrants (*muhājirūn*), notably the right to be granted asylum, not to be returned and to be protected. Comparatively, in modern refugee law, forced migrants have the right to seek asylum, the right not to be refouled, but not the right to get asylum. The protection guaranteed in this law is quite limited. *Hijrah* law goes beyond the principle of non-refoulement as included in international refugee law. It guarantees for forced migrants the right to live as part of the host community and not only not to be refouled. The present Islamic world, which is supposed to be the world of peace and security (*dar assalaam wal amaan*), has become the world of conflicts and of forced displacement (*dar al-harb wal hijrah*). However, when dealing with forced migration and with migrants, this world refers rather to modern refugee law and hardly to the Islamic teachings and principles relating to *hijrah and muhājirūn*. until recently, *hijra* theory and law have been overlooked by scholars and researchers and only a few specific studies have been conducted about the subject. If taken into consideration and practiced, *hijrah* law could contribute a lot to enhancing the protection of the forcibly displaced persons and reduce the problems they are facing now, including refoulement.

Keywords: Forced Migration, *hijrah*, refugee law, refugees, forced migrants, migrants' rights, non-refoulement principle, Islamic law and principles relating to migration and population movements.

¹ This paper was presented at the conference on The Principle of Non-Refoulement and Voluntary Return in Islamic Law & International Law organized by The International Refugee Rights Association (IRRA) and Fatih Sultan Mehmet University Istanbul, Turkey, 26 October 2023 at Fatih Sultan Mehmet University (Turkey)

² Khadija Elmadmad is, at present, a Law Professor, Attorney, International Consultant, Director of the UNESCO Centre "The Law and Migration" (CUDM) in Rabat (Morocco), Vice Chair of the Legal Clinic of Casablanca Law Faculty and Coordinator of its Section on Migration Law as well as Peace Mediator at *FemWise-Africa*, at the African Union. She was before, among others, the Tenure of the UNESCO Chair "Migration and Human Rights" at Casablanca University, the Chairperson of the Governing Board of the UNESCO/UNITWIN Network on Forced Migration at Oxford University in the United Kingdom, the Legal Coordinator for Morocco at the Euro-Mediterranean Consortium for Applied Research on International Migration (CARIM) of The European University Institute in Florence in Italy, the Director of Studies and lecturer of the training in Arabic, French and English on Migration and Refugee Law at the International Humanitarian Institute of Sanremo in Italy as well as the Chair of the Network of Moroccan Experts in Refugee Law (based at the UNHCR Office in Rabat). ORCID: 0009-0002-9134-3107 khadijaelmadmad@yahoo.fr

Received: December, 16, 2023

Accepted: December, 26, 2023

Copyright © 2020 • International Refugee Rights Association • <http://mejrs.com>

ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962

Autumn 2023 • 8(2) • 51- 67

İSLAM HUKUKUNDA VE MODERN HUKUKTA MÜLTECİ HAKLARI: GERİ GÖNDERMEME İLKESİNE ODAKLI BİR İNCELEME³

Khadija Elmadma⁴

Öz

Zorunlu göç (hicret) ile ilgili İslami, insani ve koruyucu ilkeler, İslam tarihi ve teorisinin önemli temalarıdır. İslam'da hicret gerçek bir insan hakkıdır. Hicret, bir görev ve bir hak olup kapsamlı ve etkili bir koruma sağlar. Kur'an-ı Kerim'in birçok ayeti ve çok sayıda Hadis (Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sözleri) zorunlu göç ve mültecilerle ilgilidir. Hicret hukuku modern mülteci hukukundan oldukça farklıdır. Zorunlu göçmenlere (muhacirlere), özellikle sığınma hakkı, geri gönderilmeme ve korunma hakkı gibi daha fazla hak garanti eder. Modern uluslararası mülteci hukukunda, zorunlu göçmenlerin sığınma talep etme ve geri gönderilmeme hakları vardır, ancak sığınma alma hakları yoktur. Yani garanti edilen koruma oldukça sınırlıdır. Hicret hukuku ise uluslararası mülteci hukukunda yer alan geri gönderilmeme ilkesinin ötesine geçmektedir. Zorunlu göçmenler için sadece geri gönderilmeme hakkını değil, ev sahibi toplumun bir parçası olarak yaşama hakkını da garanti altına almaktadır. Ancak, barış ve güvenlik dünyası olması gereken günümüz İslam dünyası, çatışmaların ve zorla yerinden edilmenin dünyası haline gelmiştir. Zorunlu göç ve göçmenler söz konusu olduğunda, günümüz dünyası daha ziyade modern mülteci hukukuna atıfta bulunmakta, hicret ve muhacirlerle ilgili İslami öğretilere ve ilkelere pek değinmemektedir. Hicret hukuku gündeme alınıp uygulandığı takdirde, zorla yerinden edilmiş kişilere sağlanacak korunmanın geliştirilmesine ve geri gönderme de dahil olmak üzere şu anda karşı karşıya oldukları sorunların azaltılmasına büyük katkı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Zorunlu Göç, hicret, mülteci hukuku, mülteciler, zorunlu göçmenler, göçmen hakları, geri gönderilmeme ilkesi, göç ve nüfus hareketlerine ilişkin İslam hukuku ve ilkeleri.

³ Bu makale, Uluslararası Mülteci Hakları Derneği (IRRA) ve Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi tarafından 26 Ekim 2023 tarihinde Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi'nde (Türkiye) düzenlenen İslam Hukuku ve Uluslararası Hukukta Geri Gönderilmeme İlkesi ve Gönüllü Geri Dönüş konulu konferansta sunulmuştur.

⁴ Khadija Elmadmad Hukuk Profesörü, Avukat, Uluslararası Danışman, Rabat'taki (Fas) UNESCO «Hukuk ve Göç» Merkezi (CUDM) Direktörü, Kazablanka Hukuk Fakültesi Hukuk Kliniği Başkan Yardımcısı ve Göç Hukuku Bölümü Koordinatörü ve Afrika Birliği'nde FemWise-Africa'da Barış Arabulucusudur. Daha önce de Kazablanka Üniversitesi'nde UNESCO «Göç ve İnsan Hakları» Kürsüsü Başkanlığı, Birleşik Krallık'taki Oxford Üniversitesi'nde UNESCO / UNITWIN Zorunlu Göç Ağı Yönetim Kurulu Başkanlığı, İtalya'daki Floransa Avrupa Üniversitesi Enstitüsü'nün Uluslararası Göç Üzerine Uygulamalı Araştırma için Avrupa-Akdeniz Konsorsiyumu'nda (CARIM) Fas Hukuk Koordinatörlüğü görevlerinde bulunmuştur, İtalya'daki Sanremo Uluslararası İnsani Yardım Enstitüsü'nde Göç ve Mülteci Hukuku üzerine Arapça, Fransızca ve İngilizce eğitimler veren ve aynı zamanda (Rabat'taki BMMYK Ofisi'nde bulunan) Faslı Mülteci Hukuku Uzmanları Ağı başkanıdır. ORCID: 0009-0002-9134-3107 khadijaelmadmad@yahoo.fr

Introduction

Islam is a religion and a way of life (*din wa dunya*): it regulates the relations of Muslims with God as well as their private and public life and their relations with non-Muslims, in all fields and activities, notably those relating to migration, including forced migration (*hijrah* in Arabic).⁵

Hijrah comes from the Arabic verb “*hājara*”, which means to give up, to abandon, to separate, to break ties with someone or to migrate (that is: to immigrate and to emigrate)⁶. Generally, the concept includes departure, exit, exodus, emigration and immigration, but it was originally linked to the obligation to flee and was similar to forced migration or seeking asylum due to lack of protection.

Hijrah and *muhājirūn* (migrants) are important themes of the Islamic history and theory. Thus, the Muslim era begins with the flight/*hijrah* of Prophet Muhammad (*PBUH*), from Mecca to Medina (*Yathrib* then) in 622 A.D to escape persecution, and not with the date of His birth.

The first Islamic *hijrah* took place in 613 A.D. and was an episode in the early history of Islam when the first companions of Prophet Muhammad (*PBUH*), the *Sahaba*, migrated from Arabia due to their persecution by Quraysh, the ruling Arab tribal confederation of Mecca then. They sought and were granted refuge in an ancient Christian State that was situated in modern-day Ethiopia and Eritrea, referred to then . This was followed by the *hijrah* from Mecca to Medina, a landmark practice of *hijrah* which was developed later on throughout the Islamic world.

In Islam, *hijrah* is a genuine human right and *hijrah* law is different from modern refugee law. It is governed by humanitarian and protective regulations, stresses the right to asylum and to protection and goes beyond the principle of *non-refoulement*, as included in international refugee law.

Currently, however, *hijrah* law is rarely referred to or invoked throughout the contemporary Muslim world (*dar al-Islam* or *al-ummah al-islamiya*). This world is represented, at present, by The Organization of Islamic Cooperation (OIC) and is accounting almost a quarter of the world’s population.⁷

Islam originates etymologically from the Arabic word of *assalaam*, meaning peace. Therefore, the Islamic world is supposed to be a world of peace and security (*dar assalaam wal amaan*). Yet, it has become rather the world of conflicts and of forced displacement (*dar al-harb wal hijrah*) and of forcibly displaced migrants and refugees (the abode of *al- muhājirūn wal-lājiūn*).

⁵ When speaking about Islam and Islamic law, this study refers more to the two primary sources: the Holy Quran and the *Sunnah*, the body of Islamic custom and practice based on Prophet Muhammad’s words and deeds.

⁶ For the different meanings of the verb *hajara* in Arabic, see the Arabic ALMAANY DICTIONARY, at <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/%D9%87%D8%AC%D8%B1/> accessed 25 December 2023. See also Egypt’s *Dar Al-Ifta*, A Journey to the real meaning of *hijrah!*”, at: <https://www.dar-alifta.org/en/article/details/1798/a-journey-to-the-real-meaning-of-hijrah> accessed on 22 December 2023.

⁷ The OIC was founded in 1969 and consists of 57 States with a collective population of over 1,8 billion. See for further information: https://www.oic-oci.org/page/?p_id=52&p_ref=26&lan=en accessed on 22 December 2023.

The nexus between Islam and asylum has been largely disregarded until recently. Among the early publications related to the issue was the valuable work of Arnaout titled “Asylum in, the Arab-Islamic Tradition”, published by UNHCR in 1987. (Arnaout, 1987). The work of Zaat “The Protection of Forced Migrants in Islam” was published also by UNHCR in 2007, twenty years later. Zaat presented the scale of the lack of knowledge strikingly: “*the existence of Islamic Law protection and assistance mechanisms are little known to Islamic scholars, let alone Muslim States, the international humanitarian community, host communities, and forced migrants themselves.*” (Zaat, 2007) In 2009, UNHCR assisted in publishing the study of Abou El-Wafaa, in Arabic, named “The Right to Asylum between Islamic Shari’ah and International Refugee Law: A Comparative Study”, which is a detailed and informative publication about the comparison between the principles of international law and Islamic Shari’ah concerning the treatment of the refugee. (Abou El-Wafaa, 2007) In 2002, the author of this article published a book in French titled “Asylum in the Afro-Arab Countries”. It draws a comparison between Islamic Law on asylum and refugees, the African and Arab traditions pertaining to receiving and protecting foreigners and asylum seekers and modern refugee and forced migration law, at the national, regional and international levels.

Recently in 2022, Stevens has asserted that “*the examination of the literature on asylum and Islam reveals the somewhat hidden yet rich publications on the issue*” and provided valuable information about some scholarly contributions as well as some regional legal texts concerning the subject. (Stevens, 2022) However, it can still be argued that there is not a large body of academic research conducted on the theme. In addition, the references relating to the issue are not quite abundant, notably in other languages than in Arabic. There is then a need to investigate the subject and to reflect more about it.

Today, when dealing with forced migrants, most countries of the Islamic *Ummah* refer rather to modern refugee law and hardly ever to the Islamic teachings relating to *hijrah* and to *muhājirūn*, even though the modern refugee law is less protective of forced migrants than Islamic Law, including its principle of *non-refoulement*.

The aim of this paper is to expose the protective theory of *hijrah* and display the limitations of modern refugee law in safeguarding the rights of refugees and asylum seekers, with a particular focus on the principle of *non-refoulement*. It will suggest, thereupon, alternative ways for guaranteeing rights to the large numbers of forced migrants living in the Muslim world today. It will precisely try to show how *hijrah* law could advance modern refugee law and contribute to developing forced migrants’ rights, if taken into consideration.

For this purpose, this study will, first, draw a comparison between *hijrah* law and modern refugee law as well as between forced migrants’ rights in both laws. It will then deal with the principle of *non-refoulement* in refugee law, its content as well as its limitations and will contrast it with the protective principles pertaining to asylum in *hijrah* law.

I . Hijrah in Islam: A Human Right in Comparison with Modern Refugee Law

Hijra principles and law are quite distinct from those of modern forced migration law and from refugee law. They are closely linked to some pre-Islamic hospitable practices of the

traditional Arab society. They have been influenced also by commandments found in the two other celestial religions: Judaism and Christianity.

On the contrary, the dispositions included in modern refugee law are quite selective, circumscribed and less protective of forced migrants in general and of refugees and asylum-seekers in particular⁸.

A. Hijrah Law: Origin and Content

Hijrah law originates from some principles and practices towards foreigners and asylum-seekers which existed during the pre-Islamic Arab era, *al-Jāhiliyya*, as well as from commandments found in Judaism and Christianity. It includes rights and duties of Muslims, as migrants and as hosts, and grant extensive rights to those in need of protection.

1. Origin of Hijra Law

The origin of *hijrah* law in Islam could be traced back mainly to the Arab pre-Islamic traditions of hospitality and reception towards aliens. In fact, during the pre-Islamic, traditions of Arab hospitality dictated respect for and protection of the guest seeking asylum. Foreigners or strangers were almost sacred in pre-Islamic Arabia, especially if they come to ask for help and security against injustice, oppression or the hard nature of the desert. Even an enemy was granted protection and hospitality if he/she asked for this protection.

Hijrah in Islam has its origin also in the Judaeo-Christian laws on sojourners, aliens and asylum. In some respect, it is similar, to the concept of “sanctuary” in Judaism and Christianity, though it is more developed and legalised in Islam. In all these three religions, asylum is considered as an act of love to one’s neighbour and help people in need and distress. In Judaism, Christianity, and Islam, asylum has specific importance since the Prophets of these religions, namely, Moses, Jesus Christ and Mohammed experienced exile and sought asylum in foreign communities. Thus, *hijrah* theory follows but further develops the concept and teachings about forced migration introduced by the other two monotheist religions.

1. Content of Hijrah Law

In Islam, *hijrah*/asylum is a duty, a right and comprehensive and effective protection. Many verses of the Holy Quran and numerous Hadith deal with forced migration and refugees.

Asylum as a Duty

In Islam, asylum is the duty of both the state and the individual. A persecuted person should not stay in the place of persecution and should absolutely flee elsewhere (*See* Quran, verse 100 of the Chapter on women, *Sura An-Nisa*). *Hijrah* is then a duty of all Muslims who are not satisfied with their residence, their community members or their political leaders.

⁸ For more details on this comparison, see Elmadmad, Khadija, Asylum in Islam and in Modern Refugee Law, in Asylum and Islam, a Special issue of the Oxford Journal Refugees, Survey Quarterly, Volume 27, Number 2, 2008, Oxford University Press, pp. 51-63, at <https://academic.oup.com/rsq/article-abstract/27/2/51/1570533?redirectedFrom=fulltext> accessed on 15 December 2023.

Asylum is a duty of any Muslim individual (man or woman) who is obliged to give protection to asylum-seekers as it is a way of disseminating the Islamic faith and its humanitarian principles (see Quran verse 6 of the Chapter on Asking Pardon, *Surah Al-Tawbah*). Asylum given by non-Muslims living in the Islamic world is equally accepted and should be respected. For Arnaout, 'asylum constitutes both a subjective right of the individual and an obligation of the community.' (Arnaout, 1987, p. 32)

Asylum is also a duty of the political leader and of the head of the community who cannot oppose asylum granted by any individual of the community and who should agree on and make official the protection granted. As political and religious leader, he/she is also obliged to grant and provide protection to refugees and asylum seekers. Zaat stresses the obligation of Muslim authorities to protect forced migrants when asserting that in Islamic Law "*State and political authorities have a responsibility to both the human beings they are required to protect and assist and to God to ensure that the rights and obligations prescribed in the Sharia are not violated without justification.* The Author adds that "*The Quran, replete with references to the earliest Muslim community and the Jews and Christians (People of the Book) that came before them as "... the persecuted people ... oppressed in the land ... those who have been unjustly driven from their homes ... those that fled their homes or were expelled from them, and those that suffered persecution.*" (Zaat, 2007, p.9 and 32)

Asylum as a Right

Asylum is the right of any human being seeking protection. Asylum-seekers should be assisted and permitted to seek protection. Asylum should be granted to all those who are in need for protection, even to non-Muslims. The doors of Muslims must be held open to provide security and safety (*amaan*) to the people in need.

Asylum as a comprehensive Protection

The Islamic theory developed and legalized the pre-Islamic concept and tradition of protection (*amaan*) of foreigners and destitute persons. Granting asylum can various forms; even by saying do not be afraid or by making a welcoming gesture. However, no protected person (*mustāman*) could be returned, attacked or harmed. The person granted *amaan* is not obliged to become Muslim and is free to practice his/her own religion.⁹ (Abou E-Wafaa, 1987, pp. 43-47)

B. Modern Refugee Law: Limited Protection, Exceptions and Exclusions

In current refugee law, the protection granted to forced migrants is quite restricted and incomplete. There is no global international legal instrument on forced migration providing protection to all forcibly displaced persons.

⁹ For more developments on *hijrah*/asylum in Islam, see Elmadmad, Khadija (in French), *L'asile dans l'Islam* (Asylum in Islam), in *Asile et réfugiés dans les pays afro-arabes* (Asylum in the Afro-Arabes Countries), Editions Eddif, Casablanca, Morocco, 2002, pp. 65-92. See also Elmadmad Khadija (in Arabic), *Asylum in Sharia and in International Law*, in a book in Arabic entitled: *Human Rights: Practical Studies on the Arab World*, published by Mahmoud Charif Bassiouni, Mohamed Said Addakak and Abdel Adim Wazir, Dar Al-Ilm lil Malyin, Beirut, 1989, Volume 2, pp 108-131.

Today, global forced migration is fairly high, the figure exceeds 110 million people forced to flee from persecution, conflict, violence and human rights violations. Of the 35,3 million refugees, 76% of them leaving in low and middle-income countries. Additionally, 5,4 million asylum seekers and 62, 5 million internally displaced people representing 58% of the total.¹⁰

Most of the world forced migrants are not covered by a full legal protection. Refugees are the only category of forced migrants to have a universal convention and a protocol guaranteeing rights to them: the Geneva Convention on the Status of Refugees of 28 July 1951 and its 1967 Protocol. But, as shown above, refugees do not constitute the majority of forced migrants. Internally displaced persons (IDPs), who are forced to leave their home but who remains within their countries' borders, represent the majority of forced migrants at present and there is no binding universal legal instrument governing their conditions. At the universal level, there exists only the non-binding United Nations Guiding Principles on Displacement. At the regional level, there is the African convention on IDPs: The Kampala Convention or of the African Union Convention for the Protection and Assistance of Internally Displaced Persons in Africa of 23 October 2009. But it only applies in Africa.¹¹

Besides, contemporary refugee law provides protection only to a well-defined portion of forced migrants. Article 1 of the 1951 Refugee Convention defines a refugee as someone outside the country of his nationality or his former habitual residence, persecuted or fearing persecution for only five predetermined reasons: race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion.

Concerning asylum, the 1951 Refugee Convention builds on Article 14 of the 1948 Universal Declaration of Human Rights, which recognizes the right of persons to seek asylum from persecution in other countries, but does not declare that they have the right to get asylum. In modern refugee law, asylum is a right of the states only and it is not a duty for them to grant it. Protection by states of forced migrants and refugees is not then an obligation and could be refused, even to those who have been determined as refugees.

With the passage of time and the emergence of new refugee situations, the 1951 Refugee Convention definition was enlarged, but only at the regional African and Latin American levels. More objective definitions were created in the 10 September 1969 Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa and the 22 November 1984 Cartagena Declaration.

In Africa, the Convention of the Organisation of African Unity (African Union since 2002) expanded and changed the refugee definition. It especially added to the definition of the term "refugee" five situational events, "*external aggression, occupation, foreign domination or*

¹⁰ For the detailed figures for each category of forced migrants, see UNHCR (the United Nations High Commissioner for Refugees) statistics for 2022 and 2023 regarding forced migration in the world, at <https://www.unrefugees.org/news/five-takeaways-from-the-2022-unhcr-global-trends-report/#:~:text=Global%20forced%20displacement%20is%20at,violence%20and%20human%20rights%20violations> accessed on 14 December 2023.

¹¹ See the text of this convention at <https://au.int/en/treaties/african-union-convention-protection-and-assistance-internally-displaced-persons-africa> accessed on 14 December 2023.

events seriously disturbing public order” as reasons for flight. This includes persons fleeing environmental catastrophes such as drought and famine situations. This change in the definition has paved the way for “*prima facie*” group refugee status determination.

The African refugee Convention has made other significant advances from the 1951 Refugee Convention, stressing that discrimination against refugees is prohibited, “de-politicizing” the concept of asylum, declaring that it is a peaceful and humanitarian act, that it shall no longer be perceived by member states as an unfriendly act and urging the member states to grant asylum to those individuals who fall within the refugee definition. The African Convention contains also suggestions for burden-sharing, responsibility, solidarity and cooperation between the member states, such as regional resettlement and financial support¹².

On its part, the Latin-American Cartagena Declaration on Refugees of 1984, extended the refugee definition by allowing a broader category of persons in need of international protection to be considered as refugees. The declaration includes the similar additions made in the African refugee convention but extends them further. According to this declaration, refugees are those “persons who have fled their country because their lives, security or freedom have been threatened by generalized violence, foreign aggression, internal conflicts, massive violation of human rights or other circumstances which have seriously disturbed public order”. This definition covers the broader causes of forced migration and links them to lack of human rights protection in their general meaning: civil, political, social, economic, cultural and collective rights or group rights, such as the right to development to peace, to security and to clean environment.

The Cartagena Declaration includes the most comprehensive definition of refugees. Nevertheless, it is only a regional legal instrument and its definition applies only to the South and Central Americas, Mexico and the Caribbean. Moreover, this definition is included in a declaration, that is, a non-binding legal instrument. Latin-American States are consequently not obliged to implement it as a domestic law.¹³

Furthermore, Article 1 of the 1951 Refugee Convention includes some exceptions and exclusions. For example, paragraph D declares: “*This Convention shall not apply to persons who are at present receiving from organs or agencies of the United Nations other than the United Nations High Commissioner for Refugees protection or assistance*”. This is the case of the Palestinians, notably, who receive some assistance from the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA). Besides assistance, it is a matter of controversy whether UNRWA can also provide protection to Palestinian refugees. (Albenese & Takkenberg, s. 399, 2020) A mere assistance without real protection causes a protection gap in the international refugee law regime (Akram, 2014). Most importantly, this

¹² For the text of the 1969 African refugee Convention, see the African Union web site: https://au.int/sites/default/files/treaties/36400-treaty-0005_-_oau_convention_governing_the_specific_aspects_of_refugee_problems_in_africa_e.pdf accessed on 14 December 2023.

¹³ For the text of the Cartagena Declaration, see UNHCR, Cartagena Declaration on Refugees, adopted by the Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama, Cartagena de Indias, Colombia, 22 November 1984, in: <https://www.unhcr.org/media/cartagena-declaration-refugees-adopted-colloquium-international-protection-refugees-central> accessed on 14 December 2023.

UN agency has failed its mission in various occasions, particularly in Gaza after the Israeli attacks following the events of 7th October 2023. This is evident from the statements by the President of UNRWA in a dramatic letter to the President of the General Assembly of the UN: “In my 35 years of work in complex emergencies, I never have expected to write such a letter, predicting ... the collapse of the mandate I am expected to fulfil.” (UNRWA, The Gaza Strip, 2023)

The ongoing forced displacement of Palestinians in Gaza and their genocide (OHCHR Gaza, 2023) by the Israelis is a tragedy that is one of the darkest pages in the history of humanity. This drama illustrates not only the limitations and failure of the law of forced migration and refugee law in protecting displaced people, but it especially shows that the brutality of the Israeli armed forces and their unconditional backing by the first power in the world, resulted in the collapse of humanitarian laws and all international law and institutions in regulating international relations, safeguarding rights and guaranteeing justice and security in the world. The world finds itself at a dangerous crossroad and an uncertain future.

The dramatic forced displacement of the Palestinians by the Israelis since 7 October 2023 has made them the latest “displaced people” of our time. Up to 1.8 million people in Gaza, nearly 80 percent of the population, are estimated to be internally displaced. (OCHA, Hostilities in Gaza Strip and Israel, 2023) In this tragedy, “concerns have been raised particularly about vulnerable groups of people among them who are struggling with difficult shelter conditions.” (OCHA, Hostilities in Gaza Strip and Israel, 2023) This includes people with disabilities; unaccompanied children, “women who are pregnant, have recently given birth, or are breastfeeding; people who are recovering from injuries or surgeries; and those with compromised immune systems”. (OCHA, Hostilities in Gaza Strip and Israel, 2023)

Furthermore, modern refugee law, if compared with *hijrah* law, is quite general and it does not include special dispositions relating to some vulnerable categories of refugees and asylum seekers who constitute now the majority of the world refugee population: women and children.

Scholars and critics have started to question modern refugee law, to point its shortages and to consider the universal refugee definition unsuitable for the contemporary society. (Marshall, 2011) Some have argued that the 1951 Refugee Convention is unable to protect refugees and forced migrant now and called for a new treaty recognizing the complex nature of displacement in the 21st century and including all forced migration. (Marshall, 2011)

Others have called attention to the “European feature” at the origin of the 1951 Refugee Convention (Betts & Collier, 2017) and showed its exclusion of some humanitarian traditions and principles pertaining to forced migration and to the protection of migrants existing in other regions and cultures, namely the Islamic *hijrah* principles and laws; which, if included in refugee law, could be referred to and applied at least in the Muslim and Arab worlds.

In spite of this, there are now some optimistic developments within the international refugee regime: the process of Global Compact on Refugees. It brings states, international organizations, refugees, civil society, the private sector, and experts together. This fundamentally

aims to create more equitable and fairer responsibility-sharing mechanisms by easing pressures on host countries, enhancing refugee self-reliance, increasing access to third-country solutions and improving conditions in countries of origin.

It is important to note that the Compact is not a legally international binding instrument, but, according to UNHCR, it “constitutes a unique opportunity to transform the way the world responds to refugee situations, benefiting both refugees and the communities that host them”. It might contribute to lessen the shortages in protection characterizing the current refugee and forced migration law and could encourage searching for alternatives for protecting the displaced and destitute of our world. Recently, the Second Global Refugee Forum was held in Geneva as the world’s largest international gathering on refugees. Nevertheless, it is still too early to evaluate the success and achievements of the Global Compact process. It remains to be seen whether it will fulfil its promises.

In sum, the modern refugee law does not provide adequate protection anymore and that the rights it promises depend on the will of states and that these rights are not always effectively implemented, including the fundamental principle of non-refoulement. Hijrah law goes beyond non-refoulement and emphasises genuine rights to most forced migrants.

II. Hijrah Law Includes Non-Refoulement and Goes Beyond It

Modern refugee law recognises various rights to refugees. Among these rights, the right to *non-refoulement* is fundamental. It gives a kind of “half protection” from expulsion for those seeking asylum, at least theoretically. However, it is not the equivalent of the right to stay and to be protected, as incorporated in Islamic *hijrah* law.

A. Non-Refoulement: The Most Important Right in the Modern Refugee Law

The Refugee Convention of 1951 set out the rights which individuals are entitled to once they have been recognised as Convention refugees (articles 12 to 30). Amidst these rights, the principle of *non-refoulement* is fundamental.

1. Refugee Rights in the 1951 Refugee Convention

Among the rights recognized to refugees in the 1951 Refugee Convention, we could mention the right to be granted identity papers and travel documents that allow them to travel outside the country.

Refugees must receive the same treatment as nationals of the receiving country with regard to free exercise of religion and religious education, free access to the courts, including legal assistance, access to elementary education, access to public relief and assistance as well as to social security. Other rights are also guaranteed, such as protection of intellectual property, of literary, artistic and scientific work, equal treatment by taxing authorities etc.

Refugees must receive the most favourable treatment provided to nationals of a foreign country with regard to the right to belong to trade unions and to other non-political non-profit

organizations as well as the right to engage in wage-earning employment.

Refugees must be accorded the most favourable treatment possible, which must be at least as favourable to that accorded to aliens generally in the same circumstances, with regard to the right to own property, the right to practice a profession, the right to self-employment, to access to housing and to higher education.

But these rights are not generally and automatically granted to refugees in all countries. In some cases, the rights of refugees and asylum seekers are unimplemented and limited by states, including the right to *non-refoulement*.

1. The Principle of Non-Refoulement and its Limitations

Non-refoulement is the prohibition of forced return of a refugee. It is one of the most fundamental principles in international refugee law. This principle is laid out in Article 33 of the Convention Relating to the Status of Refugees, which declares that no state “*shall expel or return (‘refouler’ in French) a refugee in any manner whatsoever to the frontiers of territories where his life or freedom would be threatened on account of his race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion.*”¹⁴

Non-refoulement refers to the generic repatriation of people. It is a principle of customary international law, as it applies even to states that are not parties to the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees or its 1967 Protocol.

It is worth noting that the African 1969 Convention developed a bit more the right to *non-refoulement*. It introduced the “*absolute*” prohibition of refoulement, whereas the 1951 Refugee Convention allowed return or expulsion of refugees if the national security of the state would be at risk. However, if asylum seekers commit certain serious crimes, they will be excluded from the refugee definition and could still be returned or expelled. Refoulement is thus only limited but not absolutely prohibited.

The principle is supposed to be somehow a non-negotiable aspect of international law. It is, however, not strictly respected by all states. Many states try to prevent asylum-seeker from reaching their borders and apply for refugee status and numerous violations of this principle occur, including by some Islamic States.

As there is no obligation on states to guarantee asylum and rights to refugees and asylum seekers and as there is no control over them, they are free to consider or not the claims of asylum seekers and take refugees. Many states detain them upon arrival and deport them (*refoulement*).

Asylum-seekers are very often considered as irregular/undocumented migrants and expelled, irrespectively of the principle of *non-refoulement*. Yet this is not allowed in *hijrah* law which goes beyond *non-refoulement* and guarantees the right not to be returned together with the right to stay to forced migrants.

¹⁴ For precise information about this principle, see UNHCR Note on the Principle of Non-Refoulement, at <https://www.refworld.org/docid/438c6d972.html> accessed on 14 December 2023.

A.Hijrah Law: The Right to Non-Refoulement as well as The Right to Asylum

In the Islamic *hijrah* theory, not only not to be refouled, forced migrants have the right to be protected thoroughly and live as part of the host community. As invoked earlier, in Islam, doors should be kept open to provide security/*amaan* to people in search of protection. Asylum seekers should be assisted and permitted to seek protection and no protected person (*mustāman*) could be returned, attacked or harmed.

In Islam, the principle of non-refoulement cannot be separated from asylum or from the global protection acknowledged to forced migrants. It is part of it and is contained in its scope, as illustrated in the Islamic history of protecting people forcibly displaced. (Al-Dawoody, 2011)

The right to asylum necessarily encompasses the right not to be returned to a place where one faces persecution or oppression. No formal requirements are needed to be protected in Islam. The declaration of an asylum-seeker to place himself under the protection of Islam is sufficient for him to be granted asylum and full protection and not be returned or expelled. As Arnaout puts, it is not permitted that “*the asylum-seeker to be refused access or admission to the territory of the country where he has requested refuge.*” (Arnaout, 1987, p.19)

Further, Islamic law elevates the standing of those who provide protection and assistance to persons in need, including forced migrants, noting that “*whomever saves a human life shall be deemed as though he had saved all mankind*” as recommended by the Prophet Mohammad (PBUH). (Zaat, 2007, p.9)

Hijrah principles apply to any individual forced to migrate and in search of protection. The Islamic definition of forced migration/refugee is thus broader than that found in refugee law. The person is not even obliged to give the reasons behind asking for protection. In addition, asylum seekers are not obliged to prove that they have been persecuted to be protected and not to be *refouled*. They are accorded asylum immediately after their arrival and upon their request only.

The only exclusion from protection/*non-refoulement* in the Islamic theory concerns asylum seekers who have committed crimes before seeking asylum. All crimes should be punished and there is no difference in Islam between political and non-political crimes, except in the case of legitimate defence. (See Qur’an, verse 34 of Chapter on the Table (*Surah Al-Ma'idah*))

Once granted *amaan* /protection, refugees should benefit, from all the rights guaranteed to the members of the community, including the right to work, to education, to free movements, family reunification participation in the social life and also political life. The departure of a forced migrant from the place where she/he has received protection depends on her/his decision only.

These are some of the protective rights, inclusive of *non-refoulement*, which are granted by Islam to forced migrants, if compared with current international refugee law. The Islamic rules and principles pertaining to forced migration are mostly ignored now, while they are extremely needed in the present Muslim world which is accommodating a big proportion of the uprooted.

In fact, statistics show that the majority of refugees and displaced people in the world are Muslims today and that millions of them were forced to flee their homes and communities for many reasons: wars (civil and interstates), dictatorship, droughts, earthquake, tsunamis. Many have crossed the borders as refugees and a lot of them have remained within the borders as IDPs.

The UN statistics show also that Muslim States are on the top of the list as countries of origin of forced migrants as well as host countries for forced migrants. These are: Afghanistan, Bangladesh, Egypt, Iran, Iraq, Jordan, Lebanon, Pakistan, Somalia, Sudan, South Sudan, Syria, Turkey.¹⁵ The uprooted people in the Islamic world are the “*forgotten of the Ummah*”. More attention needs to be paid to them, notably by the Muslims themselves.

Zaat suggests that the lacuna existing in promoting and practicing *hijrah* law should be addressed and needs the “rediscovery” of relevant norms in Shariah source relating to forced migration, emphasizing the right of all humanity to enjoy protection and assistance. The author puts an accent on “*the concomitant obligation to protect and assist those in need and calls upon the Muslim States to work closely with UNHCR through the OIC in order to establish an expansive Islamic Protection Framework which could be implemented by National Human Rights Commissions monitoring and reporting on the application of Islamic Law protection and assistance currently afforded to forced migrants and ensuring that any such future application takes place in a way that both conforms with and informs international protection regimes*”. (Zaat, 1987, p.34)

Indeed, the Organization of Islamic Cooperation (OIC) could or should play a crucial role in promoting and fostering *hijrah* law and principles. Particularly, the OIC ought to intervene to protect the rights of the “uprooted Muslims”.

Actually, the OIC has organized few meetings on migration in the Muslim world, issued some resolutions about the question and also took some actions in favour of Muslim refugees and internally displaced persons. For example, on 21 September 2023 the OCI participated in New York, in a roundtable on the Regional Perspective of the Refugee Crisis in the Muslim region, jointly organized by the Islamic Development Bank (IsDB), the Islamic Solidarity Fund for Development (ISFD) and United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) and stated its commitment to supporting refugees in the Muslim world. The OIC took part also in the establishment of the international Islamic refugee fund in partnership with the UNHCR, ISFD, and the IsDB. The OIC views this initiative as an “*innovative, sustainable and sharia-compliant financing tool aimed at enhancing the international community’s response to forced displacement and providing new financing channels to assist millions in need*”¹⁶.

Concerning the drama of the Palestinians’ forced displacement in Gaza, the OIC expressed

¹⁵ For complete statistics of refugees and displaced persons originating from and hosted by Muslim countries, see: UNHCR Global Trends: Forced Displacement in 2022, at <https://reliefweb.int/report/world/global-trends-forced-displacement-2022> accessed on 16 December 2023.

¹⁶ OIC Participates in “Regional Perspective on Refugee Crisis” Symposium in New York on 21 September 2023, in: https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=39601&t_ref=26643&lan=en

its will to end this humanitarian disaster and renewed its constant support to the Palestinian cause and rights. In a meeting held on 21 December 2023, the OIC considered quick measures and procedures to be taken to provide the necessary humanitarian support to the Palestinian people in the face of the ongoing attacks and the severely deteriorating humanitarian conditions suffered by the Palestinian people in general and Palestinian women in particular.¹⁷ Nevertheless, further frameworks must be considered in order to provide effective and adequate protection to refugees. Additionally, the OIC is required to organize meetings, undertake studies and arrange training on *hijrah* law and its application in the Muslim States.

Conclusion

In summary, modern refugee law is no more protecting and is not fit for modern time. The shortages in protection characterizing the current refugee and forced migration law, urges to search for alternatives for protecting the displaced and destitute of our world.

As developed above, the Islamic law and values pertaining to *hijrah* and treatments of forced migrants are characterised by human compassion and practical concerns which are unparalleled with modern refugee law. If taken into consideration and practiced, *hijrah* law could contribute a lot to the protection of the forcibly displaced persons and reduce the various problems they are facing now, including *refoulement*.

Going back to the traditional hospitality and care for people in need of protection might be one of the solutions for humanity to overcome the inhuman period we are going through now, specifically in the case of the current dramatic Palestinian displacement.

To advance modern refugee law and to improve forced migrants' rights, it is worth trying to revive some humanitarian traditions and practices. This could start first at the Islamic and Arab regional or sub-regional levels by enacting binding legal instruments combining modern refugee law with traditional forced migration principles and laws, such as *hijrah* law. (Elmadmad, 1991)

Bibliography

Books

ABOU EL-WAFEE, A., *The Right to Asylum between Islamic Shari'ah and International Refugee Law: A Comparative Study*, Press of Naif Arab University for Security Sciences, Riyadh, 2009.

ALBANESE F., TAKKENBERG A., *Palestinian Refugees in International Law*, 2nd Edition, Oxford University Press, 2020.

ARNAOUT, G. M., *Asylum in the Arab-Islamic Tradition*, UNHCR/International Institute of Humanitarian Law, Geneva, 1987.

¹⁷ OIC General Secretariat Participates in the Emergency WDO Ministerial Council to Discuss the Brutal Israeli Aggression on the Palestinian Territories, 21 December 2023, in: https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=40134&t_ref=26831&lan=en

BETTS, A. and COLLIER, P., *Refuge: Transforming a Broken Refugee System*, 1st edition, Allen Lane, 2017.

ELMADMAD, K. (in French) *Asile et réfugiés dans les pays afro-arabes (Asylum in the Afro-Arabes Countries)*, Editons Eddif, Casablanca, Morocco, 2002, see https://books.google.co.ma/books?id=ivzUGt6y5_sC&pg=PA213&lpg=PA213&dq=khadija+elmadmad&source=bl&ots=HoVKBxBmfO&sig=QpHM0n45I3s-EQprbQEd5QQ2IMs&hl=fr&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=khadija%20elmadmad&f=false

ELMADMAD, K. (Ed.) (in French), *Les Migrants et leurs droits au Maghreb (Migrants and their Rights in the Maghreb)*, Edition La Croisée des Chemins, Casablanca, 2004, see UNESCO web site : <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000139531>

ZAAT K., *The protection of forced migrants in Islamic law*, UNHCR publication, Geneva 2007, in: <https://www.unhcr.org/media/protection-forced-migrants-islamic-law-kirsten-zaat>

Chapters of Books

AKRAM, Susan M., 'UNRWA and Palestinian Refugees' in Elena Fiddian-Qasmiyeh and others (eds), *The Oxford Handbook of Refugee and Forced Migration Studies* Oxford University Press, 2014.

ELMADMAD, K. *Migration Law and Migrants' Rights: an Underdeveloped Branch of Law: the Moroccan Experience*, in OUCHO John O Editor, *Migration in the Service of African Development: Essays in honour of Professor Aderanti Adepoju*, Safari Books Ltd, Ibadan (Nigeria), 2011, in: <https://dokumen.pub/migration-in-the-service-of-african-development-1-nbsped-9789788431510-9789788431169.html>

ELMADMAD, K. *Asylum in Islam and in Modern Refugee Law*, in *Asylum and Islam*, a Special issue of the *Oxford Journal Refugees*, Survey Quarterly, Volume 27, Number 2, 2008, Oxford University Press, pp.51-63 in: <https://academic.oup.com/rsq/article-abstract/27/2/51/1570533?redirectedFrom=fulltext>

ELMADMAD, K. *The Human Rights of Refugees with Special Reference to Muslim Refugee Women*, in INDRA Doreen, *Engendering Forced Migration: Theory and Practice*, Berghahn Books, New York and Oxford, 1998 pp 261-, 271 in: https://books.google.co.ma/books?id=cG_imYi0vDUC&pg=PA261&lpg=PA261&dq=Khadija+elmadmad+Women's+Rights+Under+Islam&source=bl&ots=hCoF6f8xH4&sig

ELMADMAD, K. *Asylum in Past and Present Morocco*, in, *Morocco: The Journal of Moroccan Studies*, N° 2, 1992, published by the Centre of Near and Middle Eastern Studies, The School of Oriental and African Studies (SOAS), London, UK, pp.28-33.

ELMADMAD, K(in Arabic). Asylum in Sharia and in International Law, in a book in Arabic entitled: Human Rights: Practical Studies on the Arab World), published by Mahmoud Charif BASSIOUNI, Mohammed Said ADDAKAK and Abdel Adim WAZIR, Dar Al-Ilm lil Malyin, Beirut, 1989, Volume 2, pp. 108-131.

Articles

AL-DAWOODY, A., The principle of non-refoulement under Islamic Law and International Law: Complementing International Legal Protection in Muslima Context, *Humanitarian Law & Policy*, International Committee of the Red Cross (ICRC), 2011, in: <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/contributor/ahmed-aldawoody/>, accessed on 10 December 2023

EGYPT'S *DAR AL-IFTA*. A Journey to the real meaning of *hijrah!*”, at <https://www.dar-alifta.org/en/article/details/1798/a-journey-to-the-real-meaning-of-hijrah>

ELMADMAD, K., Asylum in the Arab World: Some Recent Instruments, in *Journal of Peace Studies*, Vol.6, Issue 1, Publication of the Centre for Peace Studies, New Delhi, January-February 1999, pp.24-34

ELMADMAD, K., Asylum in Islam, Judaism and Christianity”, in *Africa Legal Aid Quarterly*, Maastricht, Holland, January-March 1998, pp. 26-29

ELMADMAD, K., An Arab Declaration on the Protection of Refugees and Displaced Persons in the Arab World”, in *The Journal of Refugee Studies*, Vol.6, No. 2, 1993, Oxford University Press, pp.173-175

ELMADMAD. K., An Arab Convention on Forced Migration: Desirability and Possibilities, in *International Journal of Refugee Law*, Vol 3, 1991, Oxford University Press, pp. 461-481 <https://academic.oup.com/ijrl/article-abstract/3/3/461/1549390?redirectedFrom=fulltext>

MARSHALL, L.W., Toward a new definition of ‘refugee’: Is the 1951 Convention Out of Date? Vol. 37, Issue 1, 2011

STEVENS, D., The Right to Asylum in International Law and Islamic Law: Some Reflections, *Refugee Law Initiative Blog*, 14.12.2022.

Legal texts and documents of specific Institutions

AFRICAN UNION. Kampala Convention, at <https://au.int/en/treaties/african-union-convention-protection-and-assistance-internally-displaced-persons-africa>

AFRICAN UNION. 1969 African Refugee Convention, at https://au.int/sites/default/files/treaties/36400-treaty-0005_-_oau_convention_governing_the_specific_aspects_of_refugee_problems_in_africa_e.pdf

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees Cartagena Declaration on Refugees, , 22 November 1984, at <https://www.unhcr.org/media/cartagena-declaration-refu->

gees-adopted-colloquium-international-protection-refugees-central

UNHCR. Note on the Principle of Non-Refoulement, at <https://www.refworld.org/docid/438c6d972.html>

UNHCR statistics for 2022 and 2023 regarding forced migration in the world, in: <https://www.unrefugees.org/news/five-takeaways-from-the-2022-unhcr-global-trends-report/#:~:text=Global%20forced%20displacement%20is%20at,violence%20and%20human%20rights%20violations>

UNHCR. Statistics of refugees and displaced persons originating from and hosted by Muslim countries, Global Trends: Forced Displacement in 2022, at <https://reliefweb.int/report/world/global-trends-forced-displacement-2022>

UNRWA (The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East), The Gaza Strip: In The Darkest Hour as Humanitarian Situation Untenable <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/gaza-strip-darkest-hour-humanitarian-situation-untenable%E2%80%AF>

OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Displacement (Gaza Strip), 28 November 2023, at <https://www.un.org/unispal/document/hostilities-in-the-gaza-strip-and-israel-ocha-flash-update-53/>

OCHA, Hostilities in the Gaza Strip and Israel – OCHA Flash Update #52, at <https://www.un.org/unispal/document/hostilities-in-the-gaza-strip-and-israel-ocha-flash-update-52/>

OHCHR, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Gaza: UN experts call on international community to prevent genocide against the Palestinian people, at <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/11/gaza-un-experts-call-international-community-prevent-genocide-against>

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ'NİN SAFİ VE DİĞERLERİ V. YUNANİSTAN KARARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Celil Akdoğan¹

Öz

19 Ocak 2014 akşamı Türkiye'de bulunan bir grup şahıs, Yunanistan kıyılarına ulaşmak amacıyla ayarladıkları bir balıkçı teknesi ile Ege Denizi üzerinden yola çıkmışlardır. Gece yarısından sonra Yunan karasularına ulaşan balıkçı teknesi kıyıya yaklaşmaya başlamıştır. Bunun üzerine dört kişilik bir Yunan sahil güvenlik mürettebatı balıkçı teknesine doğru hareketlenmiştir. PLS 136 isimli sahil güvenlik gemisi ile tekneye yaklaşan mürettebat, şahıslardan Türkiye'ye dönmelerini istemiş ve havaya ateş açmıştır. Sonrasında teknenin pruvasına bir halat bağlayan mürettebat, tekneyi Yunan karasularından uzaklaştırmak niyeti ile hızlı bir şekilde çekmeye başlamıştır. Teknenin pruvasındaki demirleme noktasının yırtılması neticesinde ikinci defa halatı bağlayan mürettebat yine tekneyi hızlı bir şekilde Türk karasularına doğru çekmeye devam etmiştir. Yaşananlar esnasında balıkçı teknesi çeşitli sebeplerle su almaya başlamış ve sonrasında alabora olarak batmıştır. Teknede bulunan bazı şahıslar sahil güvenlik gemisine binmeyi başarırken şahısların bir kısmı ise boğularak vefat etmiştir. Kurtulan şahıslardan bazıları, Yunan yetkililerin Ege Denizi'ndeki muamelelerinden dolayı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 2'nci maddesi, karaya çıkarıldıktan sonraki muamelelerinden dolayı ise AİHS'nin 3'üncü maddesinin ihlal edildiği gerekçeleriyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvurmuşlardır. AİHM, 5418/15 sayılı başvuruda yaptığı değerlendirme neticesinde verdiği 07/07/2022 tarihli kararda Sözleşme'nin 2'nci ve 3'üncü maddelerinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, sığınma, geri itme, yaşam hakkı, işkence yasağı

¹ İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Kamu Hukuku ABD, Arş. Gör. ORCID No: 0000-0003-3619-5041

Başvuru Tarihi: 23 Aralık 2023

Kabul Tarihi: 25 Aralık 2023

Copyright © 2020 • Uluslararası Mülteci Hakları Derneği • <http://mejr.com>

ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962

Güz 2023 • 8(2) • 69 - 84

AN EVALUATION ON THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS' SAFI AND OTHERS V. GREECE DECISION

Celil Akdaogmus²

Abstract

On the evening of January 19, 2014, a group of foreigners in Türkiye set out to the Aegean Sea with a fishing boat they had arranged to reach the coast of Greece. The fishing boat reached Greek territorial waters after midnight and started to approach the shore. Thereupon, a four-person coast guard crew appointed by the Greek authorities started moving towards the fishing boat. The crew, approaching the boat with the ship named PLS 136, asked the passengers to return to Türkiye and opened fire towards the air. Afterwards, the crew tied a rope to the bow of the boat and began to quickly pull it in an attempt to move it away from the Greek territorial waters. As a result of the tearing of the anchor point on the bow of the boat, the crew tied the rope for the second time and continued to quickly pull the boat towards Turkish territorial waters. During the events, the fishing boat started to take on water for various reasons and then capsized and sank. While some people on the boat managed to board the coast guard ship, some others drowned and died. Some of the survivors applied to the European Court of Human Rights (ECtHR) on the grounds that Article 2 of the European Convention on Human rights (ECHR) was violated due to the treatment of the Greek authorities in the Aegean Sea, whereas Article 3 was violated due to their treatment after being landed. In its decision dated 07/07/2022, as a result of its evaluation of the application numbered 5418/15, the ECHR ruled that the 2nd and 3rd Articles of the convention were violated.

Keywords: European Court of Human Rights, asylum, pushback, right to life, prohibition of torture

² Istanbul University Faculty of Law, Department of Public International Law, Assoc. Assist., ORCID No: 0000-0003-3619-5041

Received: December, 23, 2023

Accepted: December, 25, 2023

Copyright © 2020 • International Refugee Rights Association • <http://mejrs.com>

ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962

Autumn 2023 • 8(2) • 69 - 84

Giriş

Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişiler uluslararası hukuk kapsamında korumaya tabidir. Uluslararası hukukta bu koruma öncelikle 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nin 33'üncü maddesinde ele alınmıştır. Benzer şekilde AİHS'nin 2'nci maddesi herkesin yaşam hakkının yasayla korunacağını ve yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında Mahkeme'ce hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemeyeceğini, 3'üncü maddesi ise hiç kimsenin işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamayacağını belirtmek sureti ile dolaylı bir şekilde geri gönderme yasağından bahsetmiştir.

Geri gönderme yasağının mutlak olmasından dolayı devletler pratikte, korunmaya muhtaç yabancıların sorumluluğundan kurtulmak adına bu yabancılar henüz yetki alanlarına girmeden geri itme (pushback) uygulamalarına başvurmaktadır. Geri itme uygulamaları denizde geri itme ve karada geri itme olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır. Denizde geri itmede deniz yoluyla gelen yabancılar onlar henüz açık denizde iken müdahale edilmekte, böylece yabancıların deniz yetki alanlarına girmeleri engellenmektedir. Fakat yabancıların ilgili devletin egemen hakları haiz olduğu ya da egemenliğine tabi olan deniz alanlarında olduğu durumlarda da geri itme uygulamalarına başvurulduğu görülmektedir. Karada yapılan geri itmelerde ise kara yoluyla sınırı bir şekilde geçmeyi başarmış yabancılar, hukuki herhangi bir değerlendirme yapılmadan, başka bir deyişle gerçekten korumaya ihtiyaçları olup olmadığına ilişkin herhangi bir değerlendirmeye tabi tutulmadan geri itilmektedirler.

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nin 33'üncü maddesinde koruma altına alınan hakkın ihlal edildiğine ilişkin bireylerin başvuruda bulunmasına imkân veren bir mekanizma bulunmamaktadır. İlgili sözleşme hükmünün ihlal edildiği gerekçesi ile ancak ihlal eden devletin uluslararası sorumluluğu doğacaktır. Buna karşın aynı korumanın dolaylı bir şekilde ele alındığı AİHS'nin 2'nci ve 3'üncü maddelerinin ihlal edildiği gerekçesi ile bireyler AİHM'ye başvuru yapabildiklerinden geri itme uygulamalarının 2'nci ve 3'üncü maddelerde kaleme alınan sözleşmesel hakların ihlal ettiği iddiası ile AİHM'ye birçok başvuru yapılmıştır.

Bu çalışmada geri itme uygulaması neticesinde meydana gelen hak ihlallerine istinaden AİHM önüne gelen Safi ve Diğerleri v. Yunanistan başvurusu incelenecektir. Başvuru, ister sahil güvenlik mürettebatı tarafından ister Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (Frontex) tarafından gerçekleşsin, meydana gelen geri itme uygulamalarından Sözleşmeciler devletlerin sorumlu olacağını ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Bu başvuru neticesinde verilen karar, kişilerin hayatlarını korumak için devletlerin pozitif yükümlülüklerinin bulunduğunu, başvuru konusu olayda olduğu gibi karasularında bulunan şahısların her ne sebeple olursa olsun geri itilemeyeceğini, bu şahısların bilhassa yaşam haklarına saygı gösterilerek

güvenli bölgelere sevk edilmelerinin ilgili devletin görevlerinden olduğunu ortaya koymuştur. Kararda gerekli yardımların geç çağrılmasının veya bu yardımın geç gelmesinin de 2'inci maddenin ihlaline sebep olacağı sonucuna varılmıştır. Gözaltı bağlamında alınan önlemlerin amacına uygun olması gerektiği, asıl amaca hizmet etmeyen çıplak üst aramaların işkence yasağına aykırılık teşkil edeceği gibi birçok hususa ilişkin emsal nitelikte olan karar bu sebeple önem arz etmektedir. Söz konusu olayın meydana gelmesinden yaklaşık sekiz sene sonra verilmiş olsa da AIHM'nin bu kararı başvuruçuların lehine olmuş ve Sözleşme'yi ihmal ettiğine hükmedilen Yunan hükümeti başvuruçulara tazminat ödemek zorunda kalmıştır. Daha da önemlisi, düşünüldüğünün aksine Safi ve Diğerleri v. Yunanistan münferit bir olayla ilgili verilmiş bir karar değildir. Bu karar, kamusal söylemde sistematik olarak gizlenen fakat her gün onlarca kişinin hayatını tehlikeye atan geri itme uygulamalarını ve sistematik caydırma çabalarını bir kez daha gün ışığına çıkarmıştır.

Önemine binaen Safi ve Diğerleri v. Yunanistan kararının incelendiği bu çalışmada öncelikle “Olaylar” başlığı altında 20 Ocak 2014 tarihinde meydana gelen ve bazı şahısların vefat etmesi ile sonuçlanan tekne kazasına ilişkin başvuruçuların ve Hükümet'in iddialarına ayrı ayrı yer verilecektir. Aynı başlık altında başvuruçuların Farmakonisi Adası'na götürülmelerinden sonra yaşananlara ilişkin başvuruçuların ve Hükümet'in beyanları yine ayrı ayrı aktarılacaktır. Çalışmanın ikinci başlığında “Yaşam Hakkı” başlığı altında bu hakkın ihlal edilip edilmediğine ilişkin tarafların iddiaları ve Mahkeme'nin değerlendirmesi ele alınacaktır. Takip eden başlıklarda “İşkence Yasağı”na ilişkin benzer incelemelere ve Mahkeme'nin nihai kararına yer verilecektir. Yunanistan iç hukuku gibi Mahkeme'nin değerlendirmesini doğrudan etkilemeyen hususlara yer verilmeyen çalışmada son olarak AIHM'nin benzer kararları üzerinden incelemeye konu Safi ve Diğerleri v. Yunanistan kararı değerlendirilecektir.

1. Olaylar

1.1. 20 Ocak 2014 Tarihli Olaylar

1.1.1. Başvuruçuların İddiaları

Kendi beyanlarına göre başvuruçular 19 Ocak 2014 akşamı, Yunanistan kıyılarına ulaşmak için bir Türk balıkçı teknesi ile Yunanistan'a doğru 1,5 saatlik yolculuğun ardından 20 Ocak 2014 sabahı erken saatlerde Yunanistan karasularına ulaştıktan sonra teknenin motoru çalışmayı bırakmış ve tekne sürüklenmeye başlamıştır. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 9-11) Frontex ortak Avrupa Poseidon 2014 Operasyonu kapsamında, mürettebatının dört kişi olduğu bildirilen Yunan sahil güvenlik gemisi PLS 136, balıkçı teknesine yaklaşmış ve gemideki mürettebat, yolculardan Türkiye'ye dönmelerini isteyerek havaya ateş açmıştır. İki sahil güvenlik görevlisi sonrasında tekneye binmiş ve ellerindeki silahlarla teknedeki şahıslara güverteye oturmalarını emretmiştir. Teknede bulunan kadın ve çocuklara rağmen sahil güvenlik mürettebatından biri tarafından teknenin pruvasındaki bir çapa noktasına on metre uzunluğunda bir halat bağlanmasından sonra tekne, Farmakonisi Adası kıyılarından Türkiye kıyılarına doğru iki ayrı aşamada çekilmeye başlamıştır. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 12) Çekme işleminin ilk aşamasında, teknenin pruvasındaki demir noktası çekme halatının kısa olması, çekme sırasındaki ani kalkış ve hız değişiklikleri, çekme halatının yatay

olmayan konumu ve bazı diğer sebeplerden dolayı kopması sonucu halat tekrardan bağlanarak tekne çekilmeye devam edilmiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 13) Bunun neticesinde tekne alabora olmuş, teknede bulunan bazı şahıslara boğularak vefat etmişlerdir.

Başvuruculara göre teknenin batması, çekme şeklinden, halatın kısılalığından, pruvanın kaldırılmasından ve sahil güvenlik gemisinin dümen suyundan, kısacası sahil güvenlik mürettebatının kusurlu davranışlarından kaynaklanmıştır. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 15) Dahası başvurucular, PLS 136 mürettebatının can yeleği veya başka bir kurtarma aracı ile yardım etmenin aksine boğulmak üzere olan bazı şahısların PLS 136'ya tırmanmasını dahi engellemiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 16) Başvuruculara göre Ulusal Koordinasyon Merkezi de batma ve hayatta kalanların kurtarılması sonrasına kadar operasyon hakkında bilgilendirilmemiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para.18)

1.1.2.Hükümetin İddiaları

Yunan hükümetine göre Farmakonisi kıyısının 1,5 deniz mili açığında tespit edilen teknede yolcu sayısı teknenin taşıyabileceği maksimum sınırı aşmış ve hava koşulları da ilgili teknenin denizde seyrine elverişli olmamıştır. Bakımı kötü ve denize açılmaya elverişsiz olan, edinilen bilgiye göre birkaç basit teçhizat dışında gerekli donanıma da sahip olmayan tekneyi Farmakonisi limanına çekerek emniyete almak isteyen PLS 136 mürettebatı, pruvasındaki sabit bir noktaya bağladıkları bir halat ile tekneyi yavaşça kıyıya doğru çekmeye başlamıştır. Teknik kapasitesinin küçük olması ve yüksek dalgalar sebebiyle yolcuların paniğe kapılması nedenlerine bağlı olarak tekne alabora olmuştur. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 28-29) PLS 136 mürettebatı, kurtarabildiği tüm şahısların gemiye binmesini sağlamış ve onları güvenli bir şekilde Farmakonisi kıyılarına götürmüştür. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 31) Vefat edenlerin cesetlerin bulunması veya PLS 136'ya binemeyip de hayatta kalmış olabilecek şahısların kurtarılmasına ilişkin tüm makul umutlar kayboluncaya kadar PLS 136 mürettebatı, Ulusal Koordinasyon Merkezi'nin koordinasyonu altında arama kurtarma çalışmalarına devam etmiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 32)

1.2.Başvurucuların Farmakonisi'ye Gelmelerinden Sonra Yaşanan Olaylar

1.2.1.Başvurucuların İddiaları

Başvurucular, Farmakosi'ye vardıktan sonra iki sahil güvenlik görevlisi tarafından itilip teknelendiklerini iddia etmişlerdir. Başvurucuların beyanlarına göre teknenin alabora olmasından sonra hayatta kalanlar derhal bir açık hava basketbol sahasına götürülmüş ve diğer hayatta kalanların ve bir grup askeri personelin önünde çıplak aramaya tabi tutulmuşlardır. Çıplak olmalarına rağmen öne eğilmelerinin ve dönmelerinin istenildiğini belirten başvurucular, bu süreçte kendilerine herhangi bir saygı gösterilmediğini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca başvurucular beyanlarında Farmakonisi'de kaldıkları süre boyunca dış dünyayla hiçbir temaslarının olmadığını da belirtmişlerdir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 34)

1.2.2. Hükümetin İddiaları

Hükümete göre başvuranların Farmakonisi'ye gelişinden sonraki 20 Ocak 2014 tarihinde Farmakonisi Askeri Karakolu'ndan sekiz personel başvurucuları karşılamış, başvurucuların

üstlerini aramış ve kişisel eşyalarını kayıt altına almıştır. Her başvurucuya koruyucu tıbbi muayene yapılmış, ayrıca askeri doktor tarafından yapılan incelemelerde başvuruların kötü muameleye maruz kaldıklarına ilişkin herhangi bir işarete rastlanılmamıştır.

2. Yaşam Hakkı

2.1. Tarafların İddiaları

2.1.1. Başvurucuların İddiaları

Başvurucular, mevcut başvuruyla ilgili uluslararası hukuk uyarınca, Yunan makamlarının denizde arama ve kurtarma hizmeti vermekle ve yasal çerçeveyi geliştirmek ve gerekli bilgileri almaya ve arama ve kurtarma prosedürlerini koordine etmeye yetkili bir arama ve kurtarma merkezi oluşturmakla yükümlü olduğunu iddia etmişlerdir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 130) Başvuruculara göre sahil güvenlik mürettebatının eylemleri ve ihmalleri nedeniyle teknedekilerin güvenli bir şekilde kurtarılması ve nakledilmesi mümkün olmamış, tam tersine, teknenin batması, içindekilerin tehlikeye atılması ve bazılarının vefat etmesi sahil güvenlik mürettebatının eylem ve ihmallerinden kaynaklanmıştır. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para.131)

Başvurucular özellikle teknenin, kendi güvenliklerinden sorumlu olduğunu iddia ettikleri sahil güvenlik mürettebatının mutlak kontrolü altındayken alabora olduğunu, sahil güvenlik mürettebatının teknenin sorumluluğunu üstlendiği sırada henüz tekneyi su basmadığını ve batmanın çekme sırasında meydana geldiği belirtmişlerdir. Söz konusu operasyonun kendilerini kurtarmaktan ziyade Türkiye'ye geri itmeye odaklı olduğunu iddia eden başvurucular olayların yaşandığı dönemde geri itme uygulamalarının sistematik olarak gerçekleştiği gerçeğinin uluslararası kuruluşların hazırladığı raporlarla da doğrulandığını ifade etmişlerdir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 132)

Başvurucuların iddialarına göre PLS 136 bir cankurtaran gemisi değil sürat teknesi olup bu teknede can yelegeği ve uygun çekme halatları gibi cankurtaran ekipmanları bulunmadığı gibi mürettebatı da bu konuda uzman değildiler. Aslında başvurucular, bu olayda izlenen çekme yönteminin iyi uygulamalara aykırı olduğunu, on metrelik bir halat bile kullanmanın yanlış olacağını, halattan kaynaklı batmaların önlenmesi adına halatın ortasına bir ağırlık asılması gerektiğini ancak PLS 136'nın ve mürettebatının bu şartlara uygun olmadığını ileri sürmüşlerdir. Binaenaleyh, yapılan çekme işlemi neticesinde teknenin pruvasının yükseldiğini ve o zamanki hava koşulları ve PLS 136'nın neden olduğu dümen suyu nedeniyle teknenin sular altında kaldığını beyan eden başvurulara göre bu çekme yönteminin başarısızlığı, aynı zamanda teknenin içine su girmesine de sebep olan, pruvadaki bağlantı noktasının yırtılmasıyla da kanıtlanmıştır. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 133)

Sahil güvenlik mürettebatının baştan beri teknedeki yolcu sayısının izin verilen limiti aştığını, şiddetli dalgalar da dâhil olmak üzere hava koşullarının elverişsiz olduğunu ve teknenin hareket edemediğini bildiğini söyleyen başvurucular, Ulusal Koordinasyon Merkezi'nin tekne tehlikede olduğunda değil kaza gerçekleştikten sonra bilgilendirildiğini belirtmişlerdir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 136) Başvurucular, Yunan hükümeti tarafından sunu-

lan delillerin, kazadan sahil güvenlik mürettebatının sorumlu olduğu, kendilerini ölüm riski-
ne maruz bıraktığı ve teknedeki diğer şahısların ölümüne neden olduğu yönündeki iddialarını
doğruladığını beyan etmişlerdir.

2.1.2. Hükümetin İddiaları

Hükümete göre teknedeki yolcuların hayatları Yunanistan karasularına girmeden önce zaten
tehlikeye girmişti. Bu doğrultuda PLS 136 mürettebatı, Ulusal Koordinasyon Merkezi'ni
haberdar etmiş ve teknedekileri kurtarmaya yönelik bir operasyon başlatmıştır. İlgili tekne-
nin pruvasına bağlanan bir halat vesilesi ile çekilmesi de bu nedenle olmuştur. (Safi et Autres
c. Grèce, 5418/15, para. 140) Her halükarda Hükümet, arama ve kurtarmayı gerektiren
uluslararası hukuku uygulamak yerine teknede bulunan bazı kişilerin hayatlarının tehlikeye
atılmasını gerektiren operasyonel bir planın bulunduğunu reddetmiştir. (Safi et Autres c. Grèce,
5418/15, para. 141)

Hükümet, hem yaşam hakkı ihlalinin cezalandırılmasına hem de sahil güvenlik mürettebatı-
nın deniz sınırı kontrol operasyonları sırasındaki eylemlerine ilişkin ulusal yasal çerçevenin,
Sözleşme'nin 2'nci maddesinin tüm gerekliliklerini karşıladığını, özellikle yaşam hakkına
saygının üstünlüğünü ve mahkûmiyet halinde sahil güvenlik mürettebatının görevden alın-
masını garanti altına aldığını ifade etmiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 143)
Denizde yapılan müdahalenin başvuruçuların hayatlarına yönelik risk oluşturma ve teknede-
kilerin ölümüne sebep olma derecesinde olmadığını belirten Hükümet, Sözleşme'nin 2'nci
maddesinin esasa ilişkin yönünün ihlal edilmesinden sorumlu tutulamayacağını ileri sürmüş-
tür. Zira sahil güvenlik mürettebatı, ölümcül olay meydana gelmeden önce olay yerine za-
manında gelmiş olmalarına rağmen başvuruçular ve teknedeki diğer şahıslar sahil güvenlik
ekiplerinin müdahalesinden önce kendilerini zaten tehlikeye atmışlardır. Başvuruçuların PLS
136 mürettebatının hayatlarını tehlikeye attıkları ve yakınlarının ölümüne neden oldukları
yönündeki iddialarının herhangi bir yargı erkinin tespitleri ile doğrulanmadığı belirten Hü-
kümet'e göre kurtarma operasyonu, sahil güvenlik mürettebatının ellerindeki araçlara göre
gerçekleştirilmiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 145)

Akdeniz'de her gün meydana gelen kazalar göz önüne alındığında teknedeki herkesin kur-
tarılamamış olmasının muhtemel karşılanabileceğini belirten Hükümet, bunun yetkili ma-
kamların operasyonun yürütülmesinde ihmalkâr oldukları anlamına gelmeyeceğini, aksine
teknenin şahısların ve bu şahısları kötü hava şartlarında ve herhangi bir kurtarma imkânı ol-
maksızın seyrüsefere uygun olmayan bir tekneye bindirenlerin bu duruma sebep olan kişiler
olduğunu ileri sürmüştür. Hükümet'e göre makul şüphenin ötesinde, kendilerinin eylemleri
veya ihmalleri yoluyla teknedekilerin hayatlarına yönelik tehlikeye kesin olarak dâhil olduğu
ve Hükümet'in bundan sorumlu olduğu sonucuna varmak mümkün değildir. (Safi et Autres
c. Grèce, 5418/15, para. 147)

2.2. Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Sözleşme'nin 2'nci maddesinin usuli yönü kapsamındaki bulguları göz önünde bulunduran
Mahkeme, ilgili başvuruda söz konusu olgulardan bazılarını makul şüphenin ötesinde tespit
etmek için yeterli delil bulunmadığını belirtmiştir. Bununla beraber Mahkeme, 20 Ocak 2014

tarihindeki olaylara ilişkin bazı olguların taraflar arasında ihtilafli olmadığını veya dosyadaki materyallerden ve yerel mahkemelerin kararlarından inkâr edilemez biçimde açıkça anlaşıldığını ifade etmiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 156) Mahkeme'ye göre, sahil güvenlik mürettebatının denizde tehlike altındaki herkesi kurtarmayı başarması beklenemez. Sahil güvenlik mürettebatı olay yerine vardıktan sonra yapılacak işlemler konusunda çeşitli seçeneklere sahiptir. Ancak bu eylemler söz konusu operasyonun özel bağlamında değerlendirilmelidir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 157) Aslında Mahkeme, denizde insanların kurtarılmasında görev alan bir sahil güvenlik mürettebatının bu tür bir operasyon bağlamında sıklıkla zor ve hızlı kararlar almak zorunda kaldığında izlenecek yolun ilgili sahil güvenlik ekibinin komutanının takdirinde olduğunu belirtmiştir. Ancak aynı zamanda bu kararların, tehlike altındaki kişilerin yaşam haklarını güvence altına almayı öncelmesi gerektiği de belirtilmiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 158)

Bu bağlamda Mahkeme ilk olarak, PLS 136'nın olay yerine varması üzerine mürettebatın, başvuru bulduğu teknenin durumu, üzerindeki insanlar ve hava koşulları hakkında yeteri kadar bilgisinin olduğunu ifade etmiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 159) PLS 136'nın olay yerine ulaşmasından sonra ve yetkililer tarafından ilgili şahısların güvenli bir yere götürülmesi gerektiği tespit edildiğinde buna ilişkin bir planın olmadığını belirten Mahkeme ayrıca sahil güvenlik mürettebatının hiçbir zaman ek yardım talep etme olasılığını değerlendirmedini veya yetkili makamlara kurtarma operasyonu için olay yerine daha uygun bir tekne göndermeleri yönünde bilgi vermediğini, PLS 136'da can yeleği bulunmadığından teknedeki yolculara önceden can yeleği dahi verilmemesini beyan etmiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 160)

Mahkeme'ye göre çekme işleminin ilk aşaması, teknenin pruvasındaki bağlantı noktasının kaldırılmasıyla kesintiye uğramıştır. Hükümet'in iddia ettiği gibi teknenin alabora olması, yolcuların paniği ve ani hareketleri sonucu meydana gelmiş olsa bile, bölgedeki koşullar göz önüne alındığında bu paniğin ancak beklenen bir durum olduğu sonucuna varılması gerekirdi. Sahil güvenlik mürettebatı yine de tekneyi çekmek için ikinci bir girişimde bulunmuş fakat yaşanan paniğe rağmen neden ikinci çekmede ısrar ettiğini açıklayamamıştır. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 161) Ayrıca Ulusal Koordinasyon Merkezi'yle daha önce temasa geçilmiş olsaydı vefat eden şahısların hayatlarının kurtarılması mümkün olabilirdi. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para.162)

Mahkeme, Yunan hükümetinin iddia ettiği gibi, başvuru sahiplerinin ve yakınlarının Yunanistan topraklarına ulaşmaya çalıştıkları dönemde deniz yoluyla gelen yabancıların sayısının arttığı gerçeğini görmezden gelemeyeceğini, bu bağlamda sahil güvenlik mürettebatının pozitif yükümlülüğünün kapsamının onlara dayanılmaz bir yük getirmeyecek şekilde yorumlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte Mahkeme, Hükümet'in ilgili başvurudaki somut ihmaller ve gecikmeler hakkında hiçbir açıklama yapmadığını, niçin arama kurtarmaya daha elverişli gemileri buldurmadığını ve operasyonda görevlendirmedini açıklayamadığını beyan etmiştir.

Tüm bunlar doğrultusunda Mahkeme, operasyonun yürütülme ve organize edilme biçimine ilişkin ciddi soruların bulunduğunu belirtmiş, Yunan makamlarının, başvuru sahiplerine ve tekne-

deki diğer şahıslara Sözleşme'nin 2'nci maddesinin gerektirdiği koruma düzeyini sağlamak için kendilerinden makul olarak beklenebilecek her şeyi yapmadıkları, tüm başvurucular açısından Sözleşme'nin 2'nci maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 166-167)

3. İşkence Yasağı

3.1. Tarafların İddiaları

3.1.1. Başvurucuların İddiaları

Başvurucular, Farmakonisi'ye vardiktan sonra maruz kaldıkları muamelenin insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil ettiğini iddia etmişler, Farmakonisi'ye vardıklarında özgürlüklerinden mahrum bırakıldıklarını ileri sürmüşlerdir. Açıkça çıplak aramaya maruz bırakıldıklarına yetkililer tarafından itiraz edilmediğini belirten başvurucular Mahkeme'yi, kendilerinin zor durumda olup bir deniz kazasından sağ kurtulanlar oldukları, bazılarının yakınlarını kaybettiği ve acı, keder ve şok içinde oldukları gerçeğini dikkate almaya davet etmişlerdir. Başvuruculara göre bu koşullar altında maruz kaldıkları çıplak arama, özellikle sevdiklerini kaybetmenin acısına saygısızlık olup kişiliklerine ve onurlarına hakaret anlamına gelmiş ve acı ve keder duygularını ağırlaştırmıştır. Başvurucular, uluslararası kuralların, deniz kazalarından sağ kurtulanlara saygılı davranılmasını gerektirmesine rağmen Yunan hükümetin, aramanın neden gerekli olduğuna dair herhangi bir argüman dahi sunmadığını ifade etmişlerdir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 180-181)

3.1.2. Hükümetin İddiaları

Hükümet, başvurucuların gözaltına alınmadıklarını ve şiddete ya da başka bir kötü muameleye maruz kalmadıklarını ileri sürmüştür. Farmakonisi'ye vardiktan sonra başvuruculara uygulanan muameleye ilişkin olarak Hükümet, başvuruculardan sekizinin Farmakonisi Askeri Karakolu'na giderken askerlerin kendilerini tekmelediğini iddia ettiğini fakat başvuruculardan bazılarının daha sonra ifadelerini değiştirdiklerini eklemiştir. Buna göre bir başvuru askeri mahkeme önünde askerlerin kendilerine hakaret ettiğini ancak kendilerini tekmelemediğini belirtmiş, diğer bir başvuru ise aynı mahkeme önünde mezkûr askerlerin hakaret edip etmediğini bilmediğini söylemiştir. Ayrıca Hükümet, başvurucularda herhangi bir kötü muamele belirtisinin olmadığını, dolayısıyla iddialarının adli tıp muayenesi ile doğrulanamayacağını ileri sürmüştür. Hükümet'e göre başvurucuların kötü muameleye maruz kaldıklarına ilişkin makul şüphelerin ötesinde bir sonuca varılamayacaktır. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 183)

3.2. Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme öncelikle, başvurucuların Farmakonisi'ye vardıklarında hareket etme özgürlüğüne sahip olmadıklarını belirtmiştir. Mahkeme'ye göre gözaltına alınmamış olmalarına rağmen başvurucular yetkililerin kontrolü altındaydılar ve bu nedenle başvurucuların kolluk kuvvetlerinin talimatlarına uymaları gerekmiştir. Söz konusu olayların taraflar arasında ihtilafı olmadığını belirten Mahkeme, tekenenin alabora olmasından sonra sağ kalanların açık hava basketbol sahasına götürüldüklerini, bir grup askerin önünde soyunmak, eğilmek ve dönmek

zorunda bırakıldıklarını ve üst aramasına tabi tutulduklarını ifade etmiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 195-196)

Mahkeme'ye göre Hükümet, güvenliği sağlamak için soyarak aramanın neden gerekli olduğunu açıklayamamıştır. Gerçekte başvuruçular ne haklarındaki ceza davası kapsamında tutuklanmış ne de bir suç işlemekle suçlanmışlardır. Hükümet, başvuruçuların silahlı olduklarına veya kolluk kuvvetlerinin güvenliğine yönelik bir risk oluşturduklarına dair herhangi bir şüphenin bulunduğunu da söylememiştir. Zaten Hükümet ve yerel mahkemelerin de kabul ettiği gibi başvuruçular, Farmakonisi'ye vardıklarında oldukça bitkin düşmüş, yaşanan olaylar karşısında şok olmuş ve akrabalarının akıbeti konusunda endişe eder haldeydiler. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 195)

Aramanın yapıldığı koşullarla ilgili olarak Mahkeme, başvuranların aynı anda ve aynı yerde en az on üç kişinin önünde soyunmaya zorlandıklarını belirtmiştir. Mahkeme, başvuranların bir deniz kazasından yeni kurtulduklarını, bazı akrabalarını kaybettiklerini, aşırı stresli bir durumda olduklarını ve son derece savunmasız, yoğun acı ve keder duyguları içinde olduklarını buna rağmen söz konusu üst aramasının yapılmasının tutarlı gözükmeyeceğini ifade etmiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 196)

Tüm bu bilgiler doğrultusunda başvuruçuların tabi tutulduğu ve bu koşullar altında gerçekleştirilen üst aramalarının uygun şekilde ikna edici bir ihtiyaca dayandığının söylenemeyeceğini belirten Mahkeme, bu aramanın bir keyfiliğe, aşağılık duygusu ve acı hissine yol açtığını belirtmiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 197) Bu nedenle söz konusu aramanın Sözleşme'nin 3'üncü maddesi anlamında aşağılayıcı muamele teşkil ettiği sonucuna varan Mahkeme, Sözleşme'nin 3'üncü maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 198)

4. Karar

Nihayetinde Hükümet tarafından ileri sürülen, iç hukuk yollarının tüketilmediğine ilişkin ön itirazlar ile başvuruçuların mağdur statüsünün bulunmadığına ilişkin ön itirazları reddeden Mahkeme, Sözleşme'nin 2'nci maddesi kapsamındaki şikâyete ilişkin tüm başvuruçular açısından ve Sözleşme'nin 3'üncü maddesi kapsamındaki şikâyete ilişkin başvuruçuların bir kısmı açısından başvurunun kabul edilebilir olduğunu beyan etmiştir. Mahkeme ayrıca Yunanistan'ın Sözleşme'nin 44'üncü maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde başvuruçulara 100.000 Avro (yüz bin Avro), 80.000 Euro (seksen bin Euro), 40.000 Euro (kırk bin Euro) ve 10.000 Euro (on bin Euro) ödenmesine de karar vermiştir.

5. Değerlendirmeler ve Sonuç

Öncelikle, geri gitme uygulamaları neticesinde meydana gelen hak ihlallerini isnaden yapılan başvurularda AİHM, ilgili devletin hükümrancılık yetkisini göz önüne aldığı belirtilmek gerekir. Sözleşmecî devlet, uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerine hâlel getirmeyecek şekilde yabancıları ülkesini kabul edip etmeme noktasında serbesttir. Devletin, yabancıları kendi ülkesine girişlerini, ülkesinde kalışlarını ve ülkesinden çıkışlarını takdir etme hakkını haiz olduğu kabul edilmektedir. (M.S.S. v. Belgium, 30696/09, para. 223)

Mahkeme verdiği kararlarda bilhassa Avrupa Birliği'nin dış sınırlarında bulunan ülkelerin ciddi bir göç akışına maruz kaldıklarının farkında olduğunu ve bu devletlerin sığınma taleplerine karşılık verme noktasında sıkıntı çektiklerini kabul ettiğini ifade etmiştir. (Hirsi Jamaa and Others v. Italy, 27765/09, para. 122) Bununla beraber Mahkeme, bu yetkinin Sözleşme'de kaleme alınan yaşam hakkı ve işkence yasağı bakımından var olan yükümlülükleri ihlal anlamına gelemeyeceğini belirtmektedir. Mahkeme, bu bağlamda sözleşmesel hükümlerin yorumlanmasının, iyi niyet ilkesi ve sözleşmenin konusu ve amacı ile uygun bir şekilde yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Mahkeme'ye göre geri itme uygulamalarında ilgili devlet hükümranlık yetkisi saikiyle hareket ettiğinden müdahalenin hangi deniz alanında gerçekleştiğinin önemi yoktur. Her durumda ilgili devletin sorumluluğu gündeme gelecektir. (Hirsi Jamaa and Others v. Italy, 27765/09, para. 114)

İnceleme konusu kararda Mahkeme bu görüşünü devam ettirmiştir. Zira Mahkeme, bu tür bir operasyon bağlamında sıklıkla zor ve hızlı kararlar almak zorunda kaldıklarından izlenecek yolun ilgili sahil güvenlik mürettebatının komutanının takdirinde olduğunu belirtmiş fakat aynı zamanda bu kararların, tehlike altındaki kişilerin yaşam haklarını güvence altına almayı önlemesi gerektiğinin de altını çizerek Yunan hükümetin müdahalede bulunurken iyi niyet ilkesi ve Sözleşme'nin konusu ve amacını göz ardı etmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Yunan hükümetinin iddia ettiği gibi, başvuru konusu olayın meydana geldiği dönemde deniz yolu ile Yunanistan topraklarına geçmeye çalışan yabancı sayısının fazla olduğu gerçeğinin göz ardı edilemeyeceğini belirten Mahkeme, bu durumun ilgili yabancılara dayanılmaz bir yük getirmeyecek şekilde yorumlanması gerektiğini de ifade ederek yine iyi niyet ilkesine atıfta bulunmuştur. Ayrıca Mahkeme, Hükümet'in tüm bunlara rağmen kurtarma operasyonunda elverişli gemiler kullanmadığını ve Ulusal Koordinasyon Merkezi'ne haber vermediğini belirtmek sureti ile iyi niyet ilkesini göz ardı ettiğini belirtmiştir.

Mahkeme kararlarından deniz operasyonları esnasında yaşanan hak ihlallerinden tüm sorumluluğun ilgili devlete yüklenemeyeceği sonucu çıkmaktadır. Zira ilgili operasyonda yer alan devlete ait görevliler çoğunlukla hızlı bir şekilde karar almak zorunda kalmakta ve bu hızlı karar alma süreci doğası gereği çeşitli hak mahrumiyetlerine sebep olabilmektedir. Ayrıca şahısları taşıyan tekne veya gemilerin takip edilen rotaya, denizin şartlarına veya yolcu sayısına uygun olmaması hasebi ile de kazalar meydana gelebilmektedir. Fakat bu durumlarda dahi alınan kararların asıl gayesi ilgili kişilerin yaşam haklarını garanti altına almak olmalıdır. (Hirsi Jamaa and Others v. Italy, 27765/09, para. 162) Denizlerde devletlerin kurtarma sorumlulukları olduğundan yaşanan hak ihlallerinden somut olayın şartlarına göre değişmekle beraber ilgili şahısların tamamen sorumlu tutulmaları mümkün değildir. Her şart ve koşulda ilgili devletin yabancılara kurtarmak adına elinden geleni yapması, durumun şartlarını öne sürmek sureti ile sorumluluktan kaçmaya çalışmaması gerekmektedir. Başvuru konusu olayda da bu yönde inceleme yapan Mahkeme, her ne kadar sahil güvenlik mürettebatının operasyon bağlamında zor ve hızlı karar almak zorunda kaldığından bahsetmişse de mürettebatın tehlike altında bulunan teknedeki şahısların yaşam haklarını güvence altına almayı önlemediğini belirtilmiştir. Başvuruda hava şartları ve teknenin içinde bulunduğu durum hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmasına rağmen PLS 136 mürettebatının şahısları kurtarmaya elverişli olmadığı, gemide can yeleği bulunmadığı, buna rağmen yardım da istenme-

diği hususlarının altını çizerek Yunan hükümetin, mürettebatının hızlı ve zor kararlar almak zorunda olduğu iddiasının arkasına sığınarak sorumluluktan kaçmasını kabul etmemiştir. Mahkeme, tüm bu durumlara rağmen Ulusal Koordinasyon Merkezi'ne zamanında haber verilseydi teknenin alabora olmayacağını da ifade etmiştir.

Yabancınn geri itilmesi neticesinde gitmek zorunda kaldığı üçüncü devlette Sözleşme'nin 3'üncü maddesinde yer alan işkence yasağına aykırı muamelelere tabi tutulması durumunda Mahkeme, geri iten devletin sorumluluğu olacağını kabul etmektedir. (Vilvarajah and Others v. United Kingdom, 13163/87, para. 103) Fakat geri iten devletin sorumluluğuna gitmek için yabancınn geri itilmesi durumunda gitmek zorunda kalacağı üçüncü ülkede Sözleşme'nin 3'üncü maddesine aykırılık teşkil edecek olan muamelelere maruz kalacağına ilişkin gerçek bir riskin varlığı ve bu riskin ciddi ve kesin gerekçeleri ile ispatlanmış olması lazımdır. (H.L.R. v. France, 24573/94, para. 37) Bu tespitlerde Mahkeme, tarafların sunduğu delillerle yetinmemekte, kendisine sunulan unsurların tamamı veya gerekirse kendisinin re'sen elde ettiği delilleri dikkate almaktadır. (Said v. The Netherlands, 2345/02, para.54) Mahkeme'ye göre geri itmelerin uygulanması neticesinde meydana gelecek sistematik insan hakları ihlallerini araştırmak geri itme eylemini uygulayan devletin sorumluluğundadır. (Hirsi Jamaa and Others v. Italy, 27765/09, para. 133) Yabancıların sığınma talebinde bulunmadığı durumlarda dahi Sözleşme'nin 2'nci ve 3'üncü maddelerinin sağlamış olduğu koruma mutlaktır. (Hilal v. United Kingdom, App. No.: 45276/99, Judgement of 6 March 2001, para.60) Zira denizlerde bulunan kişilere yardım sorumluluğu uluslararası hukuktan doğan bir sorumluluktur ve geri itmeme de bu sorumluluklardan biridir. (Hirsi Jamaa and Others v. Italy, 27765/09, para. 23)

Safi ve Diğerleri v. Yunanistan kararında Mahkeme, başvurucların iddialarının ötesinde bir araştırma yapmamış, Sözleşme'nin 3'üncü maddesinin ihlal edildiği iddiasını sadece başvurucların Farmakosi Adası'nda yaşadıkları üzerinden değerlendirmiştir. Halbuki teknenin alabora olmadığı, teknedekilerin Yunanistan tarafından geri itildiği ve gitmek zorunda kaldıkları ülkenin güvenli üçüncü ülke konumunda olmadığı ihtimalinde başvuruclar, vatandaşları oldukları Afganistan, Suriye ve Filistin'e sınır dışı edilme tehlikesi ile karşı karşıya kalmış olacaktardı. Bu açıdan Yunan sahil güvenlik mürettebatının başvurucları nereye gitmek zorunda kalacaklarına bakmaksızın sadece geri itmeye odaklanmış olmasının da Sözleşme'nin 3'üncü maddesi anlamında bir çeşit ihlal olarak değerlendirilmesi gerekirdi.

Mahkeme, geri itme fiili neticesinde yabancıların 3'üncü maddeyle uyumsuz olanmuamelelere maruz kalacağına ilişkin gerçek bir risk bulunduğuna dair ciddi ve kesin gerekçelerin varlığının tespitini aramaktadır. (H.L.R. v. France, 24573/94, para. 37) Bu tespitlerde Mahkeme, tarafların sundukları deliller ile beraber re'sen elde ettiği bilgi ve belgelere de dayanmaktadır. (Al-Moayad v. Germany, 35865/03, Para.65-66) Bu amaçla Mahkeme, saygı gören uluslararası insan hakları kurumları ile hükümetlerin insan haklarına ilişkin raporlarına ayrı bir önem atfetmektedir. (Saadi v. Italy, 37201/06, para.129) Var olduğu iddia edilen riskin gerçekten var olup olmadığına ve başvurucların ilgili devletin ülkesine gönderilmesi durumunda sözleşmesel haklarının ihlal edilip edilemeyeceğine ilişkin değerlendirme yapan Mahkeme, bu raporlardan faydalanmaktadır. (Hirsi Jamaa and Others v. Italy, 27765/09, para. 121) İlgili tespitlerde Mahkeme, geri itme eyleminin gerçekleştiği zaman aralığını dikkate almaktadır. (Salah Sheekh v. The Nedherlands, 1948/04, para.138-149) İnceleme konusu başvuruda da

Mahkeme, geri itmelerin ilgili tarihlerde sistematik olarak yapıldığı iddiasını değerlendirirken uluslararası örgütler tarafından hazırlanan raporlara atıfta bulunmuştur.

Başvurularda, başvurunun geri itilmesi durumunda gitmek zorunda kalacağı ülkede sistematik olarak kötü muameleye tabi tutulacağını iddia ettiği durumlarda Mahkeme, hem başvurunun ilgili gruba aidiyetini hem de bu gruba karşı sistematik bir kötü muamelenin var olup olmadığını irdelemektedir. Mahkeme burada sistematik kötü muamelenin varlığına ve başvurunun ilgili gruba aidiyetine kanaat getirdikten sonra başvurucuyu 3'üncü maddenin koruması altına almaktadır. (H.L.R. v. France, 24573/94, para. 40) 3'üncü madde ile korunan hakkın mutlak niteliği nedeniyle geri itme işlemini uygulayan kişi veya grupların kamu adına hareket etmediği durumlarda dahi maddenin sağladığı koruma uygulanmaktadır. (Al-Adsani v. United Kingdom, 35763/97, para.59) Bu sebeple geri itilmeye maruz kalan yabancıların geri itilmeden önce sistematik olarak kötü muameleye maruz kalan biri ya da böyle bir grubun parçası olup olmadığının araştırılması gerekmektedir.

Buna karşın, daha önce de zikredildiği üzere Yunan hükümeti tekne de bulunan şahısları geri iterken başvuru sahiplerinin sözleşmesel haklarının ihlal edilmesine sebep olacak bir gruba ait olup olmadıkları bir tarafa bu şahısların gitmek zorunda kalacakları ülkenin güvenli üçüncü ülke konumunda olup olmadığı araştırmasını dahi yapmamış, başvuru sahiplerini vatandaşları oldukları Afganistan, Suriye ve Filistin'e sınır dışı edilme tehlikesi ile karşı karşıya bırakmak istemiştir. Buna rağmen Mahkeme, Yunan hükümetinin bu ihlalini değerlendirmeye tabi tutmamış, 3'üncü maddeyle ilişkin incelemenin çerçevesini sınırlı tutmuştur.

Mahkeme'ye göre yabancıların, ilgili devletin ülkesine bir organize suç örgütü aracılığı ile veya herhangi bir şekilde illegal yollardan girmeye çalıştığı durumlarda dahi 3'üncü maddenin sağlamış olduğu koruma işlevini kaybetmeyecektir. Zira daha önce de belirtildiği gibi bu koruma mutlak, herhangi bir gerekçeyle ilgili maddenin sağlamış olduğu koruma devre dışı bırakılamaz. (Ramirez Sanchez v. France, 59450/00, para.115) Bu yasak, mağduru davranışından bağımsızdır. Terörizm ve organize suçla mücadele gibi en zor koşullarda bile, mağduru eylemleri ne olursa olsun, işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza mutlak bir şekilde yasaklanmaktadır. Mahkeme'nin bu yöndeki içtihatlarına rağmen Yunan hükümeti sunduğu beyanlarda yaşanan olayda başvuru sahiplerinin ve başvuru sahiplerini kötü hava şartlarında ve herhangi bir kurtarma imkânı olmaksızın, seyrüsefere uygun olmayan bir tekneye bindirenlerin sorumlu olacağını iddia ederek sorumluluktan kurtulmaya çalışmıştır. Halbuki başvuru sahiplerinin ve seyrüsefere uygun olmayan bir tekneye bindirenlerin sorumluluğunun varlığı kabul edilse dahi bu durum Yunan hükümetinin Sözleşme'nin 2'nci ve 3'üncü maddelerini ihlal ettiği incelemesine etki etmeyecektir. Zaten Mahkeme de Yunan hükümetinin bu iddialarını dikkate almamış, Yunan hükümetinin ilgili hakları ihlal ettiğine karar vermiştir.

Belirtmek gerekir ki 3'üncü madde kapsamında bir ihlalden bahsedebilmek için var olduğu iddia edilen kötü muamelenin asgari eşiği aşılmış olması elzemdir. Mahkeme'ye göre bu tür uzun süreli beklemler meşru bir amaca yönelmelidir. Aksi bir durum Sözleşme'nin ihlalini gündeme getirecektir. (Lyalyakin v. Russia, 31305/09, para. 75) Asgari eşiğe ilişkin değerlendirme yaparken Mahkeme, başvuru sahiplerinin cinsiyetleri, yaşları, sağlık durumları, psikolo-

jileri vb. dikkate almaktadır. İncelemeye konu başvuruda da başvurucular deniz kazasından sağ kurtulmuş olsalar da söz konusu kazanın kendilerinde onarılamaz etkiler bıraktığını zira yakınlarını kaybettiklerini, ciddi bir acı, keder ve şok halinde olduklarını fakat bu durumun sahil güvenlik mürettebatı tarafından dikkate alınmadığını ileri sürerek asgari eşik değerlendirilirken içinde buldukları psikolojik durumun da değerlendirilmesi gerektiğini beyan etmişlerdir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 180-181) Hakikaten Mahkeme de 3'üncü maddeye ilişkin asgari eşik değerlendirmesi yaparken başvurucuların Farmakonisi'ye vardıklarında oldukça bitkin düşmüş, yaşanan olaylar karşısında şok olmuş ve akrabalarının akıbeti konusunda endişe duymakta olduklarını belirterek psikolojik durumlarını göz önünde bulundurmuş ve önceki içtihatları ile örtüşen bir yol izlemiştir.

Geri itmeler esnasında yetkililer tarafından gerçekleştirilen keyfi üst aramaları da Mahkeme tarafından Sözleşme'ye aykırılık olarak nitelendirilmiştir. (Frerot v. France, 70204/01, para. 39) Mahkeme'ye göre üst aramasının zaruret arz ettiği bu tür durumlarda ilgilinin mahremiyet ve haysiyetinin korunması adına aramanın başkalarının yanında yapılmaması gerekir. (Tyrrer v. United Kingdom, 5856/72, para.32) Dahası Mahkeme, üst aramasının başvurucuyu sadece başkalarının gözünde değil kendi gözünde dahi küçük düşürmemesi gerektiğini belirtmektedir. (Khider v. France, 39364/05, para.127) Bu sebeple suç işlenmesini önlemek veya kamu düzeni ve güvenliğini sağlamak gerekçeleri ile yapılan üst aramalarında dahi aramanın gerekli olmanın yanında uygun bir şekilde yapılması elzemdir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 192) Bu şekilde ilgililerin maruz kaldığı muamelelerin, meşru amaçların arkasına saklanmak suretiyle gereksiz ıstırap ve aşağılanmaya sebep olması engellenmiş olacaktır. (Ciupercescu v. Roumanie, 35555/03, para.116) Keyfi üst aramaları başkaları önünde soyunma, anal muayeneye maruz bırakılma gibi durumlarla birleştiğinde ilgilisi için katlanılabilir olmaktan çıkmaktadır. (Kudlo v. Poland, 30210/96, para. 157)

Keyfi üst araması ile ilgili zikredilen hususlar Safi ve Diğerleri v. Yunanistan başvurusunda neredeyse aynen gündeme gelmiştir. Yapılan incelemede Mahkeme, başvurucuların teknenin alabora olmasından sonra Farmakonisi Adası'na götürüldükten sonra keyfi üst aramasına maruz bırakıldıklarını, bu durumun keyfîlik, aşağılık duygusu ve acı hissine yol açtığını ve Sözleşme'nin 3'üncü maddesini ihlal ettiğini belirtmiştir. Mahkeme bir üst paragrafta zikredilen başvurularda olduğu gibi bu başvuruda da başvurucuların içinde buldukları psikolojik duruma rağmen bir grup askerın önünde soyunmak, eğilmek ve dönmek zorunda bırakılmalarını başvurucuları hem başkalarının gözünde hem de kendi gözlerinde küçük düşürdüğüne hükmetmiş, böylece önceki başvurularda kullandığı argümanları bu başvuruda da kullanmıştır.

Mahkeme'ye göre, ilgilinin geri itilmesi veya geri gönderilmesi durumunda Sözleşme tarafından korunan bir hakkının ihlal edileceğine ilişkin iddiaların mutlaka ulusal bir makam tarafından incelenmesi gerekmektedir. (N.D. and N.T. v. Spain, 8675/15 and 8697/15, para. 240) Zira Sözleşme'nin 13'üncü maddesi, nasıl güvence altına alınırsa alınsın, sözleşmede yer alan hak ve özgürlüklerin özünün uygulanması için ulusal düzeyde bir hukuk yolunun varlığını güvence altına almaktadır. Dolayısıyla bu hükmün etkisi, sözleşme kapsamında savunulabilir bir şikâyetin esasıyla ilgilenmek ve uygun bir çare sağlamak için bir iç hukuk yolunun sağlanmasını zorunlu kılmaktır. (Conka v. Belgium, 51564/99, para. 79)

İncelemeye konu başvuruda Hükümet, söz konusu şikâyetleri incelemeyi haiz bir iç hukuk yolunun var olduğunu, yargılamaların yerel mahkemeler önünde halen devam ettiğini, bu sebeple iç hukuk yolarının henüz tüketilmeden Mahkeme'ye başvuru yapıldığını ileri sürmüştür. Başvurucular ise 2'nci maddenin ihlaline ilişkin başvurulabileceği iddia edilen iç hukuk yolunun etkili olmadığını ileri sürmüşlerdir. Mahkeme, diğer başvurularda olduğu gibi bu başvuruda da var olduğu iddia edilen iç hukuk yolunun söz konusu dönemde hem teoride hem de pratikte etkili ve mevcut olduğu konusunda Yunan hükümetinin kendisini ikna etmesi gerektiğini belirtmiştir fakat mezkûr iç hukuk yolunun makul bir başarı şansına sahip olacağına ve gereken zamanda uygun bir çözüm sağlayacağına ikna olmadığını belirtmiştir. (Safi et Autres c. Grèce, 5418/15, para. 104) Böylece Mahkeme, Hükümet'in var olduğunu iddia ettiği iç hukuk yolunun şikâyetin esasıyla ilgilenmek ve uygun bir çare sağlamak için yeterli olmadığını kabul etmiştir.

Belirtmek gerekir ki geri itilmeden önce ilgili devletin yabancılara sığınma hakkı vermesi gerekmele gerekmemekle? beraber bu hakka ulaşmaya ilişkin prosedür hakkında gerekli bilgilendirmelerin yapılması gerekmektedir. (Hirsi Jamaa and Others v. Italy, 27765/09, para. 204) Bu noktada Mahkeme, haklarında geri dönülemez sonuçlar doğurabilecek kararların alındığı yabancılara, şikâyetlerini iletebilecekleri etkili prosedürlerin varlığının ve bu prosedürler hakkında yeteri kadar bilgilendirmelerinin önemini vurgulamaktadır. (M.S.S. v. Belgium, 30696/09, para. 301) Söz konusu prosedürler hakkında bilgi edinme veya bu prosedürlere erişim noktasında tercüman desteği de önem arz etmektedir. (M.A. and Others v. Lithuania, 59793/17, para. 109)

Safi ve Diğerleri v. Yunanistan başvurusunda da bilgilendirme ve tercüman hususları gündeme gelmiştir. Başvurucular PLS 136'dan kendilerine herhangi bir bilgilendirmenin yapılmadığını, zaten mürettebatta herhangi bir tercümanın bulunmadığını, ilerleyen süreçlerde yapılan yargılamalarda da duruşmalara anladıkları dilde yeminli tercümanların katılmadığını, duruşmalarda iki kişinin sertifikasız tercümanlık yaptığını, bu kişilerden birinin Urduca, diğerinin ise Peştuca konuştuğunu ve ikincisinin Farsça konuşan başvurularda da tercümanlık yaptığını, ayrıca 20, 21 ve 22 Ocak 2014 tarihlerinde ifadelerinin alınması sırasında tercüman olarak görevlendirilen R.R.'nin beyanları değiştirerek ilettiğini iddia etmişlerdir. Mahkeme ise değerlendirmesinde prosedürler hakkında bilgi edinme veya bu prosedürlere erişime ilişkin tercüman desteği sağlama noktasında eksikliğe dikkat çekmiştir. Mahkeme, başvuru sahiplerinin yaşanan olay ve sahil güvenlik mürettebatı hakkındaki anlatımlarının tercüman marifeti ile değiştirildiği gerçeğini göz önünde bulundurmuş ancak aralarındaki farkları açıklamamıştır. Mahkeme'ye göre yetkililerin başvuru sahiplerinin yukarıda belirtilen kusurlara ilişkin iddialarından haberdar olduklarında, en azından bunları soruşturmaları gerekirdi fakat Yunan hükümeti hem bilgilendirme hem de tercüman sağlama noktasında gerekli adımları atmayarak Sözleşme'yi ihlal etmiştir.

Kaynakça

- CEDH. (2009). *Khider v. France*, Requête No.: 39364/05.
- CEDH. (2010). *Ciupercescu v. Roumanie*, Requête No.: 35555/03.
- CEDH. (2022) *Safi c. Grèce*, Requête No.: 5418/15.
- ECtHR. (1978). *Tyrer v. United Kingdom*, App. No.: 5856/72.
- ECtHR. (1991). *Vilvarajah and Others v. United Kingdom*, App. No's.: 13163/87; 13164/87; 13165/87; 13447/87; 13448/87.
- ECtHR. (1997). *H.L.R. v. France*, App. No.: 24573/94.
- ECtHR. (2000). *Kudlo v. Poland*, App. No.: 30210/96.
- ECtHR. (2001). *Al-Adsani v. United Kingdom*, App. No.: 35763/97.
- ECtHR. (2001). *Hilal v. United Kingdom*, App. No.: 45276/99.
- ECtHR. (2007). *Al-Moayad v. Germany*, App. No.: 35865/03.
- ECtHR. (2002). *Conka v. Belgium*, App. No.: 51564/99.
- ECtHR. (2005). *Said v. The Netherlands*, App. No.: 2345/02.
- ECtHR. (2006). *Ramirez Sanchez V. France*, App. No.: 59450/00.
- ECtHR. (2007). *Frerot v. France*, App. No.: 70204/01.
- ECtHR. (2007). *Salah Sheekh v. The Nedherlands*, App. No.: 1948/04.
- ECtHR. (2008). *Saadi v. Italy*, App. No.: 37201/06.
- ECtHR. (2011). *M.S.S. v. Belgium*, App. No.: 30696/09.
- ECtHR. (2012). *Hirsi Jamaa and Others v. Italy*, 27765/09.
- ECtHR. (2015). *Lyalyakin v. Russia*, App. no.: 31305/09.
- ECtHR. (2018). *M.A. and Others v. Lithuania*, App. No.: 59793/17.
- ECtHR. (2020). *N.D. and N.T. v. Spain*, App. Nos. 8675/15 and 8697/15.

YAZARLARA NOTLAR

Çalışma Göndermek

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisinde;

- Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanan çalışmalar değerlendirme süreçlerine alınmaktadır.
- Yayına kabul edilen Türkçe çalışmanın yazarından/yazarlarından geniş İngilizce özet hazırlamaları beklenmektedir. Geniş İngilizce özetle kaynakçada yer alan her bir referansa atıf yapılması gerekmektedir. Türkçe çalışmalar için talep edilen geniş İngilizce özet, yayım kabulü alındıktan sonra gönderilmelidir.
- Yazarlardan katılım bedeli alınmamaktadır.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisinde aşağıdaki ilkelere uygun çalışmalar yayımlanır.

- Mültecilik konusu ile ilgili nicel, nitel, tekdenekli veya karma araştırma deseni kullanılarak hazırlanan çalışmalar,
- Mültecilik konusunda son dönem alanyazını kapsamlı biçimde değerlendiren literatür analizi, metaanaliz veya metasentez çalışmaları,
- Mültecilik konusunda pratik olarak uygulanabilecek model önerileri sunan çalışmalar veya benzeri özgün nitelikteki yazılar.

Çalışma Değerlendirme Süreçleri

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisine gönderilecek çalışmalar [Yazım Kurallarına](#) uygun olarak hazırlanmalıdır. Gönderilen çalışmalar Editör tarafından öncelikle amaç, konu, muhteva, sunuş tarzı ve yazım kurallarına uygunluk yönlerinden incelenmektedir. Çalışmalar ikinci aşamada Alan Editörü tarafından değerlendirilir.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisindeki editöryal ön değerlendirme kriterleri şu şekildedir:

Nicel çalışmalar için;

- Tek sürekli değişken veya iki sürekli değişken barındırıp sadece veya ağırlıklı olarak frekans, yüzde, fark ve ilişki istatistiklerine dayalı çalışmalar çalışmanın kapsamına göre değerlendirilmektedir.
- Tek sürekli değişken veya iki sürekli değişken barındırıp tekli veya çoklu regresyon, yol (path) analizi, clustur analizi gibi ileri istatistikler kullanılarak hazırlanan çalışmalara öncelik verilmektedir.

Ölçme aracı geliştiren çalışmalar için;

- Sadece ölçme araçları geliştirmeyi raporlayan çalışmalar, geliştirilen ölçme aracının otantikliği, kapsamı, geliştirilen grubun niteliği, geçerlik ve güvenilirlik işlemlerinin yetkinliği vb. ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmektedir.
- Geliştirilen ölçme aracını bir araştırmada kullanarak raporlayan çalışmalara öncelik verilmektedir.

Deneysel çalışmalar için;

- Araştırma verileri nitel verilerle desteklenmiş deneysel araştırmalara öncelik verilmektedir.

Nitel çalışmalar için;

- Nitel araştırmalar için araştırma sürecinin geçerlik ve güvenilirlik koşullarının sağlanmış olmasına ve verilerin derinlemesine analiz edilmiş olmasına önem verilmektedir.

Betimsel/Kuramsal çalışmalar için;

- Dergide mültecilik ile ilgili temel sorunları ortaya koyan ve bunlara çözüm önerileri getiren analitik çalışmaların yayımlanması hedeflenmektedir. Diğer taraftan bu kapsama giren çalışmaların kitap bölümü tarzında olmaması beklenmektedir.

Karma (mixed) desenli çalışmalar için;

- Karma desende olan çalışmaların yayımlanma oranı daha yüksektir. Bununla birlikte karma çalışmalarda niçin ve hangi karma metodolojinin kullanıldığının tekniği

ile beraber açıklanması beklenmektedir. Karma desenli araştırmalarda araştırmanın nicel ve nitel kısımları ayrı ayrı değerlendirilir. Nicel ve nitel kısımların ayrı ayrı yukarıdaki kıstasları karşılaması beklenir.

Ayrıca;

- Alanda çok sık kullanılan ölçme araçlarına dayalı çalışmaların ve oldukça yoğun biçimde çalışılmış konularla ilgili araştırmaların yeni bir yönelim ortaya koymaları beklenmektedir.
- Yüksek lisans ve doktora tezlerine dayalı çalışmalarda dilimlenme yapılmaması beklenmektedir.
- Bütün araştırma türleri için verilerin güncelliğine önem verilmektedir. Araştırma verilerinin toplanması üzerinden 5 yıl veya daha fazla süre geçmiş ise araştırmaların güncelliğini kaybettiği yönünde görüş bildirilmektedir.
- Ön değerlendirmesi tamamlanan çalışmaların Yetkilendirilmiş Yazarına değerlendirme neticesi bildirilir. Yukarıda belirtilen ilkelere uygun bulunan çalışmalar hakem değerlendirme sürecine alınır.
- Gönderilen bir çalışmanın editöryal değerlendirmesi en geç 40 gün içerisinde tamamlanmaktadır.
- Hakem değerlendirme sürecine alınan çalışmalar alanda uzman iki hakeme gönderilir.
- Eğer hakemlerin raporlarında çalışma ile ilgili görüş ayrılığı söz konusu olursa, üçüncü bir hakemin görüşüne başvurulur.
- Hakem değerlendirme süreci, şu anki yoğunluk göz önüne alındığında yaklaşık 3-4 ay sürmektedir. Bu süre, ilgili alandaki hakemlerin iş yükü nedeniyle uzayabilmektedir.
- Hakem raporları gizlidir. Yazarlar çalışmalarını değerlendiren hakemlerin kim olduğunu bilmemektedirler. Hakemler de değerlendirdikleri çalışmanın yazarını/yazarlarını bilmemektedirler.
- Yazar/yazarlar; hakemlerin, Alan Editörünün ve Editörün eleştirilerini, önerilerini ve düzeltme taleplerini dikkate almak zorundadırlar. Yazar/yazarlar, eleştirilerden ve önerilerden katılmadığı hususları gerekçeleriyle izah etmelidir/etmelidirler.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS)'de hakem değerlendirme süreçlerinin detayları ve ilkeleri için [Hakemlere Notlar](#) bölümüne bakılabilir.

Hakem değerlendirme raporlarının sonuçlarına dayalı olarak Editör;

- Çalışmanın kabulüne,
- Çalışmanın, hakem raporlarında belirtilen hususlara göre düzenlendikten sonra yeniden değerlendirmeye alınabileceğine veya,
- Çalışmanın reddine karar verir.
- Yayımaya kabul edilen çalışmaların süreçleri aşağıda belirtilmiştir.
- Yayımaya kabul edilen çalışmaların hakem değerlendirme raporları ve editöryal değerlendirmeleri Yetkilendirilmiş Yazara gönderilir.
- Yetkilendirilmiş Yazarın ilgili raporlara göre düzenleyerek Editöre ilettiği alışma Editör tarafından kontrol edilerek tashih sürecine alınır.
- Yetkilendirilmiş Yazara çalışmasıyla ilgili tashih notları gönderilir.
- Tashih süreci tamamlanan çalışmalar tasarıma yönlendirilir.
- Mizanpajı ve tasarımı tamamlanan alışmalar Yetkilendirilmiş Yazar tarafından son kez kontrol edilir.
- Bu süreçleri tamamlayan çalışmalar öncelikle DOI numarası atanarak [Online-First](#) olarak yayımlanır.
- OnlineFirst olarak yayımlanan makaleler yayım sürecine alınır ve ilgili sayıda basılır.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

Manuscript Submission

Contributors submitting their work to *MEJRS* should be informed that articles should include the following:

- Quantitative, qualitative, or mixed research methods,
- Comprehensive literature reviews, meta-analysis, or meta-synthesis,
- Model proposals, clinical experimental research model, or original writings of similar quality.

Editorial and Review Process

MEJRS gives priority to current studies using advanced research and statistical methods and techniques. The Journal's main criteria for publication are original contribution to the field and competency in methodology.

Manuscripts are first assessed by the Editorial Board for purpose, topic, content, presentation style, and mechanics of writing. During this preliminary assessment, the Editorial Board guidelines are as follows:

For Quantitative Research

Quantitative research based on a single variable or that mainly analyses frequency, percentage, difference, and correlational statistics is usually assessed in a preliminary assessment according to its contents. Quantitative research including multiple regressions, path and cluster analysis, or other advanced research and statistical methods is given priority.

For Studies Developing a Measurement Tool

The authenticity, scope, quality of the group worked on, and efficiency of the reliability and validity of studies are taken into consideration to decide whether the measurement tool can be published independently. The Editorial Board encourages contributors to send their manuscripts if the developed measurement tool is used in a study in which the findings are reported.

For Experimental Research

Findings must be supported, detailed, and further elaborated on with qualitative data.

For Qualitative Research

The reliability and validity studies and in-depth analysis of the data is of utmost importance.

For Descriptive Studies

The journal aims to publish analytical studies identifying and proposing solutions to the key issues related to refugee issues. However, such studies should not resemble a book chapter based only on a literature review.

Mixed Research Designs

Such studies have a higher likelihood of being published. Mixed research design studies should justify why and how the author adopted the research design used. Qualitative and quantitative sections are analyzed separately and are expected to meet the criterion described above.

Please Note

- The Editors emphasize that *MEJRS* articles should not include studies based on very frequently used measurement tools or on research topics that have been overly examined, unless they propose an innovative approach to the topic in question.
- Manuscripts based on thesis-related research should include all data used in the thesis. *MEJRS* does not publish any article including unethical practices such as sliding.

- *MEJRS* believes that the data collection process for original research should have been done in the last 5 years.

Editorial and Review Process

- Manuscripts are assigned a reference code and recorded in ScholarOne Manuscript.
- After the submission, authors are sent a confirmation of receipt by email.
- Manuscripts are evaluated by the Editorial Board following the submission.
- Manuscripts that meet the criteria for *MEJRS* proceed to the next stage, which is reviewer evaluation.
- Manuscripts that do not meet the *MEJRS* criteria are notified of the decision with the relevant justification for rejection.
- Receipt of manuscripts and Editorial Board decisions may take approximately 40 days.
- Manuscripts are sent to two specialists in the relevant field.
- If the reviewers differ in opinion about the quality of your work, the paper will be referred to a third reviewer.
- The Editorial Board and referee reviews take approximately 3-4 months to complete. This time may be extended depending on the availability of referees in your sub-discipline.
- Reviewer reports are kept confidential. We adopt a double-blind peer-review evaluating process.
- Authors must be attentive to the criticisms, suggestions, and corrections of the referees and the Editorial Board. In case of disagreement with the reports, authors must explain why they do not agree with the points made by the reviewers.
- For more details of the review process, visit the [Notes for Reviewers](#) page.
- There are three possible results for a manuscript:
 - Acceptance with minor or major revisions
 - Reject and Resubmit process
 - Rejection

Manuscripts go through the following stages once accepted for publication:

- Reviewer reports and Editorial Board reports are sent to the author.
- Authors revise their manuscripts according to the reports, and the Editorial Board reviews the revised manuscripts before they advance to the proofreading stage.
- Authors are sent the proofreading notes.
- When proofreading is complete, manuscripts advance to the formatting and pagination stage.
- Following the pagination process, authors are asked to conduct a final check of their manuscripts.
- After completion of these processes, manuscripts are initially published on [OnlineFirst](#). As each article is assigned a DOI, this version could be treated as the authentic version.
- Printing of the manuscript in the journal may take approximately 5-6 months, depending on the workload involved in the journal.

GELECEK SAYILAR

Sayı: 8/1

Sayı konusu: Türkiye’de Göçmen Sağlığı

Yayın Tarihi: Haziran 2023

Yazı Teslimi İçin Son Tarih: 15 Mayıs 2023

Dosya

Derginin 8.cilt 1. sayısında ‘Göç ve Sağlık’ konusunu çeşitli perspektiflerden ele almayı amaçlıyoruz. Bilindiği üzere kaynak ülke ile hedef ülke arasında yer alan alt yapı farklılıkları, çeşitli hastalıkların kaynak ülkeden hedef ülkeye taşınımını da yol açabilmektedir. Ayrıca **Göçmenlerle birlikte gelebilecek yeni hastalıkların yanı sıra hedef ülkenin alt yapısı, özellikle büyük gruplar halinde gelen göçmenlerin sağlık sorunlarını çözmede yetersiz kalabilmektedir.** Bununla birlikte dil engeli ve yetersiz sosyo-ekonomik düzey, yetersiz koruyucu sağlık hizmeti, sağlıksız barınma koşulları vb. yönetsel faktörlerden kaynaklanan çeşitli sorunlarla da karşılaşılmaktadır. Bu kapsamda ‘Göç ve Sağlık’ konusunun farklı açılardan incelenmesi yolu ile muhtemel bir çok sorunun kaynağında engellenmesine yönelik bir takım önerilerin yanında hali hazırda önümüzde duran sorunlar açısından da **çözüm ve politika önerileri bağlamında politika yapıcılara ve alanda çalışan akademisyenlere katkı sağlanabileceğini düşünmekteyiz.** Böylelikle bu konuda eksikliklerin ve ihtiyaçların farkına varılarak, gerekli çözümlerin üretilmesine katkı sağlanacaktır.

‘Türkiye’de Göçmen Sağlığına’ dair bazı yazı başlıkları şu şekildedir:

- Göçmenlerin sağlık hakları
- Türkiye’de göçmenlerin sağlık hizmetlerinden yararlanma durumları
- Göçmenlerin yaşadıkları sağlık sorunları
- Covid-19 pandemisi sürecinde göçmen sağlığı
- Covid-19 pandemisi sürecinde göçmen sağlık sorunları
- Türkiye’de sağlık hakkı
- Dünyada ve Türkiye’de göçmen sağlığı politikaları
- Göçmen kadın sağlığı
- Göçmen çocuk sağlığı

Sayı: 8/2

Sayı konusu: Türkiye’de Göçün Seçimlere Etkisi

Yayın Tarihi: Aralık 2023

Yazı Teslimi İçin Son Tarih: 15 Kasım 2023

Dosya

Derginin 8.cilt 2. Sayısı ile Türkiye’nin önemli bir gerçeği olan göç olgusunun siyasi ölçekte (seçim dönemleri ve siyasi partiler) değerlendirilmesi ve üretilen politikalar üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde ele almayı amaçlıyor ve tarihsel süreçte, değişen siyasi konjonktür ve politikalar çerçevesinde göçlerin siyasete etkisini farklı açılardan analizi edilmesini hedeflenmektedir. Böylece mevcut durumun ve çeşitli problemlerin tespit edilmesi muhtemel ve var olan problemlere yönelik **çeşitli çözüm önerilerinin sunulması** yolu ile alana ve politika üreticilerine katkı yapılması amaçlanmaktadır.

“Türkiye’de Göçün Seçimlere Etkisi”ne dair bazı yazı başlıkları şu şekildedir:

- Göçmenlerin Siyasete Katılımı
- Göçmenlerin Yerel/Genel Seçimlere Etkisi
- Göçmenlerin Siyasi Kutuplaşmadaki Yeri
- Göçün Siyasi Davranışlar Üzerine Etkisi
- Göçle Birlikte Değişen Seçmen Profili ve Mekâna Yansıması
- Hemşehri Derneklerinin Yerel/Genel Seçimlere İz Düşümü
- Siyasette Göçmen Söylemi
- Partilerin Göç Politikaları
- Yurtdışı Oy Kullanımı

Sayı: 9/1

Sayı Konusu: Göç ve Gündelik Yaşam

Yayın Tarihi: Haziran 2024

Yazı Teslimi İçin Son Tarih: 15 Mayıs 2024

Dosya

Derginin 9.cilt 1. sayısında yaşamın seyrini belirlemede temel aktör olan “Gündelik Hayatı”; göçmenlerin gündelik yaşam pratikleri üzerinden kültürel uyum ve dezavantajlılıklarına odaklanarak teorik ve ampirik çalışmalar eşliğinde detaylı bir şekilde ele almak amaçlanmaktadır. Gündelik hayatı göçmen bireyler üzerinden okuyarak, göçmenler üzerindeki kültürel etkilerinin detaylı bir şekilde ortaya konulması ve tespit edilen problemlere yönelik çeşitli çözüm önerilerinin sunulması yolu ile alanda çalışan akademisyenlere ve yine politika üreticilerine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

“Göçmenlerin Gündelik Hayatına” dair bazı yazı başlıkları şu şekildedir:

- Gündelik hayatın sosyolojisi
- Gündelik hayatın sahip olduğu kimlikler
- Gündelik yaşamın uyum pratikleri ve dışlanma (damgalanma)
 - Kültürel uyum kültürel bellek
 - Etkileşim ve ilişkiler: sosyal uyum
 - Ev hayatı ve komşular
 - Medya (sosyal medya vs)
 - Çalışma hayatı (güven-itibar-güç)
 - Kamusal yaşamdaki ilişkiler
 - Boş vakit- serbest zaman
 - Tüketim, alışveriş
 - Müzik (kültürel kodlama)
 - Tören ve ritüeller (doğum-ölüm-evlilik-dini)

Sayı: 9/2

Sayı Konusu: Türkiye’de Göç ve Sosyo-Kültürel Dönüşüm

Yayın Tarihi: Aralık 2024

Yazı Teslimi İçin Son Tarih: 15 Kasım 2024

Dosya

Derginin 9.cilt 2. sayısında çeşitli sebeplerle yaşanan göçlerin yarattığı sosyo-kültürel dönüşümlerin hem kaynak hem de hedef mekânlarda yarattıkları değişim ve dönüşümleri geniş bir perspektiften incelemeyi amaçlıyoruz. Hem göçmenler hem de yerli halk üzerinde göçe bağlı olarak oluşan bu değişimlerin kültürel anlamda dil, din, örf, adet, vb. yaygın değer hükümleri ve inançlar üzerindeki etkisini ve oluşturduğu varyasyonları derinlemesine inceleyerek mevcut yapının ve muhtemel sorun veya imkanların ortaya konulması hedeflenmektedir. Ayrıca göç sonrası ortaya çıkan sosyo-kültürel problemler, bu problemler için geliştirilecek çözüm önerileri, bu çözüm önerilerine kaynaklık eden politik, felsefi veya sosyolojik zeminin nelerden oluştuğu sorularına da yanıt aranmaktadır. Böylece mevcut durumun ve çeşitli problemlerin tespit edilmesi ve var olan problemlere çeşitli çözüm önerilerinin sunulması sağlanabilecektir. Bu yolla yine alanda çalışan akademisyenlere ve politika üreticilerine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

“Türkiye’de Göçün ve Sosyo-Kültürel Dönüşüme Etkisi”ne dair bazı yazı başlıkları şu şekildedir:

- Sosyal ve kültürel dönüşüm kavramları
- Türkiye’de sosyo-kültürel dönüşüm yaratan kitlesel göç hareketleri
- Sosyo-kültürel dönüşümü etkileyen etmenler
- Göç ve sosyal sermaye ilişkisi
- Kültürleşme kavramı
- Sosyo-kültürel uyum stratejileri
- Göçmenlerde sosyo-kültürel uyumu gerçekleştirmeye yönelik göç politikaları
- Kimlik inşasında sosyo-kültürel değişimin etkisi
- Medyanın/kitle iletişim araçlarının sosyo-kültürel dönüşüme etkisi
- Sosyo-kültürel değişimin sanata yansımaları
- Türkiye’ye gelen çeşitli göçmen grupların kültürel değişimi (gelenek, görenek, töre ve adetlerdeki değişimler)
- Toplumsal cinsiyet algısındaki değişim
- Toplumsal rol ve statü algısındaki değişim
- Sosyo-kültürel değişimin din, sanat ve mimariye yansımaları olarak sıralanabilir.

FUTURE ISSUES

Issue: 8/1

Topic of the Issue: Migrant Health in Turkey

Date of Publication: June 2023

Final Date of Paper Submission: 15 May 2023

File

We aim to review the subject of ‘Migration and Health’ from various perspectives in the Journal’s first issue of volume 8. As it is known, the infrastructure differences between the source country and the target country can lead to the transfer of various diseases, as well. In addition to the new diseases that may be carried by migrants, the infrastructure of the target country may be insufficient to solve the health problems of migrants, especially those who come in large groups. Moreover, various problems due to managerial factors such as language barrier and insufficient socio-economic level, inadequate preventive health services, unhealthy housing conditions, etc. are encountered. In this context, we believe that by examining the subject of ‘Migration and Health’ from different perspectives, in addition to providing suggestions to tackle many possible problems at their source, we think that policy makers and academicians working in the field can contribute in terms of solutions and policy suggestions regarding problems that we already face. Thus, recognizing the deficiencies and needs in this context will contribute to the production of necessary solutions.

Some of the article titles on ‘Migrant Health in Turkey’ are as follows:

- Migrants’ right to health
- Migrants’ situation regarding access to healthcare services in Turkey
- Health problems faced by migrants
- Migrant health care during the Covid-19 pandemic
- Health problems encountered by migrants during the Covid-19 pandemic
- Right to health in Turkey
- Migrant health policies in the world and in Turkey
- Health of migrant women
- Health of migrant children

Issue: 8/2

Topic of the issue: Impact of migration on elections in Turkey

Date of publication: December 2023

Final Date for Submission of Papers: 15 November 2023

File

In volume 8, issue 2 of the journal, we aim to evaluate the phenomenon of migration, which is an important fact of Turkey, on a political scale (election periods and political parties) and to discuss its effects on the policies produced in detail as well as analyzing the impact of migrations on politics from different perspectives within the framework of the changing political conjuncture and policies in the historical process. Thus, it is aimed to contribute to field studies and policy makers by presenting various proposals for solutions regarding the current situation, existing problems and various problems that are likely to be determined.

Some of the article titles on ‘Impact of migration on elections in Turkey’ are as follows:

- Participation of Migrants in Politics
- Impact of migrants on Local/General Elections
- The Place of Migrants in Political Polarization
- Impact of Migration on Political Behavior
- Voter Profile Changes due to Migration and its Reflection on Space
- Projection of Citizens’ Associations to Local/General Elections
- Migrant Discourse in Politics
- Migration Policies of Political Parties
- Voting Abroad

Issue: 9/1

Topic of the Issue: Migration and Daily Life

Date of Publication: June 2024

Final Date for Submission of Papers: 15 May 2024

File

We aim to discuss “Daily Life” which is the main actor in determining the course of life in the volume 9 of the review in detail with the help of theoretical and empirical studies; focusing on the cultural adaptation and disadvantages of migrants through their daily life practices. This issue aims to contribute to academicians and policymakers working in the field by reading the daily life through migrant individuals, revealing the cultural effects on migrants in detail and presenting various solutions for the identified problems.

Some of the article titles on ‘Daily Life of Migrants are as follows:

- Sociology of daily life
- Identities adopted in daily life
- Adaptation practices of daily life and exclusion (stigmatization)
 - Cultural adaptation and cultural memory
 - Interaction and relationships: social cohesion
 - Domestic life and neighbors
 - Media (social media etc.)
 - Work life (trust-reputation-power)
 - Relations in public life
 - Leisure time-free time
 - Consumption, shopping
 - Music (cultural coding)
 - Ceremonies and rituals (birth-death-marriage-religion)

Issue: 9/2

Topic of the Issue: Migration and Socio-Cultural Transformation in Turkey

Date of Publication: December 2024

Final Date for Submission of Papers: 15 November 2024

File

In volume 9 issue 2, we aim to examine the changes and transformations caused by the socio-cultural transformations due to migrations experienced for various reasons, both in the source and destination places, from a broad perspective. Our aim is to reveal the impact of the aforementioned changes on language, religion, customs, tradition etc. seen among migrants and local populations in connection with migration in the context of culture, and explain the current structure and possible problems or possibilities by examining the effects and variations on common value judgments and beliefs in depth. Furthermore, answers are sought to the questions of socio-cultural problems that arise after migration, solutions to be developed for these problems, and what constitutes the political, philosophical, or sociological ground that is the source of these proposals for solutions. Thus, it shall be possible to determine the current situation and various problems and to offer various solutions to current problems. In this way, we aim to contribute to the work of academicians and policy makers working in this field.

Some of the article titles on ‘Migration and Socio-Cultural Transformation in Turkey’ are as follows:

- Concepts of social and cultural transformation
- Mass migration movements that cause socio-cultural transformation in Turkey
- Factors affecting socio-cultural transformation
- The relationship between migration and social capital
- The concept of acculturation
- Socio-cultural adaptation strategies
- Migration policies aimed at materialising socio-cultural harmony among migrants
- The effect of socio-cultural changes on identity construction
- The effect of media/mass media on socio-cultural transformation
- Reflections of socio-cultural change on art
- Cultural change experienced by various migrant groups that have come to Turkey (changes in morals, traditions and customs)
- Modifications in perception of gender

- Modifications in perception of social role and status
- Reflections of socio-cultural change on religion, art, and architecture.
- Migrants' right to health
- Migrants' situation regarding access to healthcare services in Turkey
- Health problems faced by migrants
- Migrant health care during the Covid-19 pandemic
- Health problems encountered by migrants during the Covid-19 pandemic
- Right to health in Turkey
- Migrant health policies in the world and in Turkey
- Health of migrant women
- Health of migrant children